

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
HISTORICKÝ ÚSTAV

DIPLOMOVÁ PRÁCE

TOPOGRAFIE, FUNKCE A VYBAVENÍ ÚŘEDNÍCH PROSTOR VE
ŠLECHTICKÝCH SÍDLECH NA POČÁTKU NOVOVĚKU

Autor práce: Bc. Pavel Chalupa

Vedoucí práce: prof. PhDr. Václav Bůžek, CSc.

Studijní obor: Historie navazující

Ročník: III.

České Budějovice 2018

Prohlašuji, že svou diplomovou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1948 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, dne 1. května 2018

.....

Pavel Chalupa

Poděkování

Na prvním místě děkuji prof. PhDr. Václavu Bůžkovi, CSc., za velkou vstřícnost, ochotu a věcné připomínky při vedení této práce. Poděkování patří také archivářkám a archivářům v Národním archivu v Praze, v Moravském zemském archivu v Brně, ve Státním oblastním archivu v Třeboni a v jeho pobočkách v Českém Krumlově a Jindřichově Hradci. V neposlední řadě bych rád poděkoval rodičům, bratrovi, přítelkyni Janě a také blízkým přátelům (zvláště Martině) za neocenitelnou psychickou podporu při vzniku této práce.

Anotace

Předkládaná diplomová práce se věnuje problematice úřednických prostor, kanceláří, v letech 1580-1700. Jejím cílem je popis a interpretace kancelářského vybavení a úřednických pomůcek. Autor využil řady dochovaných inventářů z Čech i Moravy, z 16. a 17. století. První kapitola zařazuje šlechtické sídlo do rezidenční sítě a zabývá se typologií sídel. Druhý oddíl pojednává o využitelnosti zámeckých inventářů a jejich problematice. Třetí část popisuje topografii a hmotnou kulturu šlechtických kanceláří. Dále se věnuje možné proměně úřednických prostor v delším časovém období. Poslední kapitola porovnává vybavenost kanceláří podle různých kategorií. Mezi ně patří sociální příslušnost šlechtice, jeho ekonomické zázemí a kariéra i typ sídla. Závěr shrnuje zjištěné poznatky a uvádí možnosti dalšího bádání.

Annotation

The presented thesis deals with the issue of office room, offices, in the years 1580-1700. Its goal is to describe and interpret office equipment and office aids. The author used a number of preserved inventories from Bohemia and Moravia from the 16th and 17th centuries. The first chapter classifies the aristocratic residence into the resident network and deals with typology of seats. The second section discusses the usability of castle inventories and their problems. The third part describes topography and material culture of aristocratic offices. Next it focuses on the possible change of office space in a longer period of time. The last chapter compares office facilities to different categories. These include the social affiliation of the nobleman, his economic background and career as well as the type of residence. The conclusion summarizes the findings and presents opportunities for further research.

Obsah

I. Úvod	7
II. Šlechtické sídlo v rezidenční síti	15
II. 1. Typologie sídel	16
II. 2. Rezidenční síť	23
II. 3. Funkce sídel	31
III. Inventáře šlechtických sídel	34
IV. Kancelářské prostory ve šlechtických sídlech a jejich hmotná kultura	42
IV. 1. Topografie zámeckých prostor	43
IV. 2. Úředníci a nástup byrokratizace na šlechtických sídlech	45
IV. 3. Hmotná kultura kancelářských prostor	49
IV. 3. 1. Nábytek	52
IV. 3. 2. Hlavní kancelářské potřeby	57
IV. 3. 3. Ostatní drobné pomůcky	59
V. Porovnání kancelářských prostor	64
VI. Závěr	76
VII. Seznam pramenů a literatury	82
VIII. Seznam příloh	108
IX. Základní informace k sídlům a jejich majitelům v obecné literatuře	109
X. Přepis vybavení kanceláře podle inventáře Českého Krumlova z roku 1605	120
XI. Tabulky	122
XII. Mapy	125
XIII. Obrazová příloha	133

I. Úvod

Předkládaná práce si klade za cíl zmapovat kancelářské prostory ve šlechtických sídlech v období 1580-1700. Jejím předmětem je popis a interpretace hmotné kultury úřednických místností. První kapitola uvádí čtenáře do problematiky rezidenční sítě. Bohatí šlechtici nevlastnili pouze jedno sídlo, ale měli několik sídel v rámci Českého království (zámky, tvrze, paláce, domy a další) a někteří i v zahraničí, které propojovali právě rezidenční sítí. Tuto proměnu a vývoj jednotlivých typů sídel přináší tento oddíl. Druhá kapitola se zabývá stěžejním pramenem práce, inventářem. Ty mohly být několika druhů. Byly vedeny podle místností nebo podle věcného hlediska. Jejich stručný či obsáhlý popis závisel na době (pozdější inventáře byly podrobnější) a hlavně na komisi, která soupis vytvářela. Na ní bylo určit, zda bude dávat přednost reprezentativním místnostem s bohatým vybavením, anebo uvede i hospodářský a správní sektor.

Po dvou úvodních kapitolách následuje samotné jádro práce. Autor si nejprve klade otázku, kde se v topografii sídla kanceláře nacházely. V další části se práce snaží postihnout problematiku procesu byrokratizace. S tímto procesem souvisel i výkonný personál kanceláře, jehož počet v 16. a 17. století rostl, protože vznikala vrstva specializovaných úředníků. Také došlo ke zpřesnění úkonů a k velkému nárůstu písemností. V poslední části této kapitoly se autor snaží rekonstruovat podle inventářů podobu kanceláří. Věnuje se zde celkovému uspořádání kanceláří, i vybavení nábytkem a hlavními kancelářskými potřebami i ostatními drobnými předměty. Autor nezůstává pouze u popisu vybavení, ale na některých zjištěných předmětech dokládá postupující proces byrokratizace a zlepšující se úroveň zabezpečení vlivem válečných událostí. Poslední oddíl porovnává úřednické prostory podle různých kritérií. Autor se zamýšlí nad jednotlivými majiteli sídel. Ti jsou rozděleni podle jejich sociálního zařazení, ekonomického zázemí a kariéry. Podle těchto hledisek autor vzájemně porovnává stupeň vybavení jejich kanceláří. Následné stránky a shrnující závěr přinesou odpovědi na některé vytyčené body.

Ačkoliv byla šlechta v 17. a 18. století v poměru s ostatním obyvatelstvem v menšině, věnovala jí česká historiografie poměrně hodně pozornosti. Naopak šlechtická sídla začali badatelé systematictěji zkoumat až od osmdesátých let 20. století. Autor si je vědom velkého množství prací, které na toto téma vznikly, a proto zde uvádí

pouze stručný přehled důležitých knih. Některá další díla autor podrobněji popisuje na začátku jednotlivých kapitol, kde se věnuje historiografickému přehledu k danému tématu kapitoly.

Zájem o šlechtické prostředí se projevil již v raném novověku, kdy vznikaly práce především genealogicky zaměřené. Tato díla sloužila k zachování rodové paměti pro budoucí potomky a k vyzdvížení bohaté historie rodu. Takto pojatou práci si objednal u rožmberského archiváře Václava Březana i Petr Vok z Rožmberka. Václav Březan sepsal pětisvazkové dílo rožmberské historie. Do dnešních dnů se dochovaly pouze dva díly, které v edici vydal Jaroslav Pánek.¹ Některé informace, které Březan uvádí, pocházejí z dnes již neexistujících pramenů. Šlechtické rody ve svých pracích uvedli i Bartoloměj Paprocký z Hlohol nebo jezuita Bohuslav Balbín.²

V návaznosti na české a moravské místopisy z 18. a 19. století Jaroslava Schallera, Franze Josefa Schwoye, Johanna Gottfrieda Sommera a Gregora Thomase Wolneho mohly vzniknout monumentální práce na počátku 20. století.³ Mezi ně patřil August Sedláček, který ve svém patnáctisvazkovém díle popsal hrady, zámky a tvrze v Českém království.⁴ Sedláček se nezabýval pouze jednostranným genealogickým přístupem, ale svou pozornost věnoval popisu stolování, módy, nábytku a volného času.⁵ V souvislosti s předkládanou prací uváděl August Sedláček při topografii sídla i kancelářské prostory, které zakresloval i do sídelních topografických mapek.⁶ Ve stejné době vznikly i první kulturně historické práce z pera Čenka Zírta nebo Zikmunda Wintera.⁷ Na konci 19. století se začal vytvářet obsáhlý soupis památek Království českého.⁸

---

¹ Jaroslav PÁNEK (ed.), *Václav Březan, Životy posledních Rožmberků I-II*, Praha 1985.

² Josef POLIŠENSKÝ (ed.), *Bartoloměj Paprocký z Hlohol, Zrcadlo Čech a Moravy*, Praha 1941; Helena BUSINSKÁ (ed.), *Bohuslav Balbín, Krásy a bohatství české země*, Praha 1986.

³ Jiří KUBEŠ, *Reprezentační funkce sídel vyšší šlechty z českých zemí (1500-1740)*, České Budějovice 2005 (= Dizertační práce), s. 5; Josef František Jaroslav SCHALLER, *Topographie des Königreiches Böhmen I-XVI*, Prag 1785-1791; František Josef SCHWOY, *Topographische Schilderung des Markgrathum Mähren I-III*, Brünn 1786-1793; Johann Gottfried SOMMER, *Das Königreich Böhmen: Statistisch-topographisch dargestellt I-XVI*, Prag 1833-1849; Gregor Thomas Joseph WOLNY, *Die Markgrafschaft Mähren topographisch, statistisch und historisch geschildert I-VII*, Brünn 1835-1842.

⁴ August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého I-XV*, Praha 1993-1998 (Třetí vydání).

⁵ Pavel CHALUPA, *Lidské věky v symbolické výzdobě fasád renesančních měšťanských domů na česko-rakouském pomezí*, České Budějovice (= Bakalářská práce), s. 7.

⁶ Do topografických mapek zakreslil August Sedláček kanceláře například na Rožmberku nebo v Třeboni. A. SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl třetí, Budějovsko*, Praha 1994, s. 99 a 121.

⁷ Čeněk ZÍRT, *Dějiny kroje v zemích českých od dob nejstarších až po války husitské*, Praha 1892; TÝŽ, *Kulturní historie: její vznik, rozvoj a posavadní literaturu cizí i českou stručně popisuje Čeněk Zírt*, Praha 1892; TÝŽ, *Veselé chvíle v životě lidu českého*, Praha 2006; Zikmund WINTER, *Kulturní obraz českých měst: život veřejný v XV. a XVI. věku I-II*, Praha 1890, 1892; TÝŽ, *Dějiny řemesel*

Základním pramenem pro studium šlechtických sídel byl a je pro historiky pozůstalostní inventář. Otázkou, jak využít vypovídací hodnotu inventářů, se zabýval poprvé soustavněji v roce 1927 František Hrubý.⁹ Ten ve svém díle zpracoval panské a selské inventáře. Ačkoliv tyto i následující práce přinášely nové poznání, většinou se věnovaly pouze předbělohorskému období. Systematické využití inventářů přinesla až devadesátá léta 20. století. Historiografickému vývoji inventářů se věnuje třetí kapitola této práce.

V padesátých letech se marxistická historiografie zaměřila na hospodářský aspekt a na vztah šlechty a jejich poddaných.¹⁰ Poválečné dějepiscectví se vyznačuje ideologickým zabarvením a omezenou metodologickou základnou. Přístupy francouzské školy Annales se projevily pouze okrajově. Takové podněty zpracoval specialista na dějiny Moravy Josef Válka.¹¹ Ve svých pracích se zabýval vztahem šlechty k politice a moci v kulturně historických souvislostech.¹²

Na poli uměleckohistorického výzkumu vznikaly v šedesátých až osmdesátých letech 20. století práce zaměřené na renesanční a postupně barokní zámky, jejich stavitele a výzdobu.¹³ K předním autorkám této doby patřily Jarmila Krčálová, Milada Lejsková-Matyášová a Eva Šamánková.¹⁴ Původem a vývojem slova hrad nebo zámek a dalších termínů se zabýval v šedesátých letech Josef Macek.¹⁵

---

a obchodu v Čechách v XIV. a XV. věku, Praha 1906; TÝŽ, *Řemeslnictvo a živnosti v Čechách v XVI. věku (1526-1620)*, Praha 1909.

⁸ KOL., *Soupis památek uměleckých a historických v království Českém*, Praha 1897-1934 (vyšlo 51 svazků, nedokončeno).

⁹ František HRUBÝ, *Selské a panské inventáře v době předbělohorské II, Inventáře zámecké*, Český časopis historický 33, 1927, s. 21-58, 263-306.

¹⁰ Dana MAREŠOVÁ, *Káva, čaj a čokoláda v každodenní kultuře raně novověkých šlechtických sídel v českých zemích*, České Budějovice 2015 (= Diplomová práce), s. 9.

¹¹ Josef VÁLKA, *Česká společnost v 15. - 18. století. Předbělohorská doba*, Praha 1972; TÝŽ, *Česká společnost v 15. - 18. století. Bělohorská doba. Společnost a kultura manýrismu*, Praha 1983.

¹² Václav BŮŽEK – Josef HRDLÍČKA – Pavel KRÁL – Zdeněk VYBÍRAL, *Věk urozených, Šlechta v českých zemích na prahu novověku*, Praha 2002, s. 23.

¹³ V této době vznikaly různé umělecky zaměřené syntézy Jiří DVORSKÝ (ed.), *Dějiny českého výtvarného umění II/1. Od počátku renesance do závěru baroka*, Praha 1989.

¹⁴ Jarmila KRČÁLOVÁ, *Architektura doby Rudolfa II*, in: J. Dvorský (ed.), *Dějiny českého výtvarného umění II/1*, s. 160-181; TÁŽ, *Centrální stavby české renesance*, Praha 1974; TÁŽ, *Domenico Benedetto a Antonio Comettové v Jižních Čechách*, *Umění* 26, 1978, s. 34-55; TÁŽ, *Dům č. 15 v českokrumlovském Latránu, jeho malby a obyvatelé ze 16. století*, *Jihočeský sborník historický* 31, 1962, s. 15-29; TÁŽ, *Grafika a naše renesanční nástěnná malba*, *Umění* 10, 1962, s. 276-282; TÁŽ, *Italské podněty v renesančním umění českých zemí*, *Umění* 33, 1985, s. 54-82; TÁŽ, *Ke genezi štukové výzdoby letohrádku Hvězda*, *Umění* 21, 1973, s. 407-414; TÁŽ, *Palác pánů z Rožmberka*, *Umění* 18, 1970, s. 469-485; TÁŽ, *Renesanční architektura v Čechách a na Moravě*, in: J. Dvorský (ed.), *Dějiny českého výtvarného umění II/1*, s. 6-62; TÁŽ, *Renesanční stavby Baldassara Maggiiho v Čechách a na Moravě*, Praha 1986; TÁŽ, *Renesanční nástěnná malba v Čechách a na Moravě*, in: J. Dvorský (ed.), *Dějiny českého výtvarného umění II/1*, s. 62-91; TÁŽ, *Renesanční nástěnné malby zámku v Českém Krumlově*, *Umění* 16, 1968, s. 357-379; TÁŽ, *Renesanční nástěnné malby zámku Bechyně*, *Umění* 11, 1963, s. 25-49; Milada LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, *Figurální sgrafito*

Následně se bádání o šlechtě a jejích sídlech rozdělilo do několika oblastí. V první řadě vznikaly obecné práce encyklopedického charakteru, které se snažily popsat české a moravské hrady, zámky, tvrze a paláce.¹⁶ V druhé rovině se historici umění zaměřili na umělecké dílo a na odraz myšlenkového světa šlechtice v něm. Do tohoto okruhu spadá Petr Fidler, Tomáš Knoz, Jiří Kroupa nebo Pavel Preiss.¹⁷ Cestu k novému výzkumu, založenému na zpracování hmotných a písemných pramenů, otevřel Josef Petrůň. Ten v knize *Dějiny hmotné kultury* popisoval nejen šlechtické, ale i měšťanské a venkovské prostory, společně s jejich hmotnou kulturou.¹⁸ Tato kniha přispěla k novému způsobu studia, který usiloval o interdisciplinární přístupy. Dějinami hmotné kultury a každodennosti se zabýval v Německu i Richard van Dülmen, který bývá pokládán za průkopníka historickoantropologických přístupů.¹⁹ Jeho studium se věnovalo německému prostředí, které mohlo být v určitých ohledech odlišné od českého, a proto ho čeští historikové nemohou vždy použít.

Třetí proud se snažil, za přispění dějin umění, vykládat sociální dějiny v širším slova smyslu. Došlo k uchopení rezidence, která byla vnímána jako místo života rodiny

---

v *Benátkách a jeho restaurování*, Památková péče 28, 1968, s. 165-171; TÁŽ, *Figurální sgrafito ve Slavonicích a jeho restaurování*, Památková péče 30, 1970, s. 144-160; TÁŽ, *Grafická předloha a její význam při restaurování maleb a sgrafit*, Památková péče 31, 1971, s. 4-16; TÁŽ, *K ikonografii a restituci sgrafitového reliéfu tří renesančních domů ve Slavonicích*, Umění 18, 1970, s. 383-394; TÁŽ, *K otázce předloh pro sgrafita zámku v Telči*, Umění 7, 1959, s. 402-403; TÁŽ, *K tematice sgrafitové výzdoby domu U Minuty v Praze*, Umění 17, 1969, s. 157-167; TÁŽ, *Program štukové výzdoby tzv. soudnice zámku v Bechyni*, Umění 21, 1973, s. 1-17; TÁŽ, *Restaurování rožmberské Kratochvíle*, Památková péče 30, 1970, s. 100-109; TÁŽ, *Soudní tematika a výzdoba průčelí staré radnice v Prachaticích*, Umění 8, 1960, s. 601-611; TÁŽ, *Výjevy z římské historie v prostředí české renesance*, Umění 8, 1960, s. 287-299; Eva ŠAMÁNKOVÁ, *Architektura české renesance*, Praha 1961.

¹⁵ Josef MACEK, *Hrad a zámek. Studie historicko-sémantická*, Český časopis historický 90, 1992, s. 1-16; TÝŽ, *Česká středověká šlechta*, Praha 1997.

¹⁶ Tomáš DURDÍK, *Encyklopedie českých hradů*, Praha 1995 (2. vydání 1997, 3. rozšířené vydání pod názvem *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*, Praha 1999); Rudolf ANDĚL a kol., *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku III. Severní Čechy*, Praha 1986; Pavel VLČEK, *Encyklopedie českých zámků*, Praha 1994. Pro Moravu Miroslav PLÁČEK, *Hrady a zámky na Moravě a ve Slezsku*, Praha 1996; TÝŽ, *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí*, Praha 2001; Bohumil SAMEK, *Umělecké památky Moravy a Slezska II*, Praha 1999. Menší sídla (tvrze) popsali Ladislav SVOBODA – Jiří ŮLOVEC – Petr CHOTĚBOR, *Encyklopedie českých tvrzí I-III*, Praha 1998-2005; František SPURNÝ a kol., *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Severní Morava*, Praha 1983. Pražským palácům a vilám se věnovali Cyril MERHOUT, *Zahrady a paláce pod Pražským hradem*, Praha 1954; Josef EHM – Emanuel POCHE, *Pražské interiéry*, Praha 1973; Emanuel POCHE – Pavel PREISS, *Pražské paláce*, Praha 1973; Václav LEDVINKA – Bohumír MRÁZ – Vít VLNAS, *Pražské paláce. Encyklopedický ilustrovaný přehled*, Praha 2000; Přemysl VEVERKA – Dita DVOŘÁKOVÁ – Petr KRAJCI – Zdeněk LUKEŠ, *Slavné pražské vily*, Praha 2007.

¹⁷ Blíže k těmto historikům a jejich přínosu J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 8-9.

¹⁸ Josef PETRŮŇ, *Dějiny hmotné kultury II/1. Kultura každodenního života od 16. do 18. století*, Praha 1995, s. 222-358.

¹⁹ Richard van DÜLMEN, *Kultura a každodenní život v raném novověku (16. - 18. století) I-III*, Praha 1999-2006.

a dvora urozených šlechticů. Šlo o práce zabývající se hlavními venkovskými sídly a jejich významem v rezidenční síti (Václav Bůžek, Josef Hrdlička a články o Českém Krumlově, respektive Jindřichově Hradci, Jiří Kubeš a jeho studie o zásobování méně využívaných sídel Petra Voka z Rožmberka, Petr Vorel a jeho práce o rezidenčních městech).²⁰ Z nejnovějších studií lze zmínit disertační práci Jiřího Kubeše, který zpracoval renesanční, ale také především barokní interiéry šlechtických sídel.²¹ Sociálnímu, majetkovému a kariéernímu ukotvení šlechtice v 16. až 18. století se věnoval Petr Maťa. Ten se také zabýval často používanými termíny šlechty a aristokracie. Autor poukázal na to, že nelze spojovat pojmy šlechta a aristokracie a je nutné dělit jejich význam. Označení aristokrat lze využít pouze pro úzkou část šlechtické společnosti. Tento pojem použil Maťa pro šlechtu, jež stála nejvýše v sociální pyramidě tehdejší společnosti. Neexistuje tedy rovnítko mezi slovem šlechta a aristokracie.²² Těmto pracím se blíže věnuje, a historiografický přehled přináší, druhá kapitola této práce zabývající se rezidenční sítí.

Ve čtvrté linii se studie z posledních dvou desítek let zaměřily na každodenní život, jeho rituály a symboly. Po roce 1989 se nové práce opíraly o západní přístupy ke každodenní kultuře, dějinám mentalit, sociální a kulturní antropologii. Studie nahlížely do šlechticovy každodennosti. Líčily šlechticovy každodenní rituály, jeho oblékání, cestování, hygienu, víru apod.²³ Jako první nový koncept rituálů a čtení symbolů, symbolickou komunikaci, uvedla německá historička Barbara Stollberg-Rilinger.²⁴ Na její práce navázali v České republice především jihočeští badatelé. Václav Bůžek a Pavel Král tímto způsobem popsali výzdobu rytířského sálu na hradě Rožmberk.²⁵ Spolupráci s dějinami umění autoři dále rozšířili s brněnským historikem Ondřejem Jakubcem. Ti se společně opět vrátili k výzdobě Rožmberku a následně i Kratochvíle.²⁶ Badatelé porovnávali jednotlivá vyobrazení s dobovými předlohami

---

²⁰ J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 10.

²¹ TAMTÉŽ.

²² Petr MAŤA, *Svět české aristokracie*, Praha 2004, s. 10-11.

²³ V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 26-34.

²⁴ Barbara STOLLBERG-RILINGER, *Symbolische Kommunikation in der Vormoderne. Begriffe- Thesen-Forschungsperspektiven*, Zeitschrift für historische Forschung 31, 2004, s. 489-527; TÁŽ, *Rituale*, Frankfurt am Main 2013; Barbara STOLLBERG-RILINGER – Tim NEU – Christina BRAUNER, *Alles nur symbolisch? Bilanz und Perspektiven der Erforschung symbolischer Kommunikation*, Köln-Weimar-Wien 2013.

²⁵ V. BŮŽEK – P. KRÁL, *Carpe diem versus memento mori. K výzdobě Rytířského sálu na Rožmberku jako obrazu myšlení Jana Zrinského ze Serynu*, in: V. Bůžek (ed.), *Zlatý věk Českokrumlovska 1550-1620, Český Krumlov 2002*, s. 77-91.

²⁶ Václav BŮŽEK – Ondřej JAKUBEC – Pavel KRÁL, *Jan Zrinský ze Serynu. Životní příběh synovce posledních Rožmberků*, Praha 2009; Václav BŮŽEK – Ondřej JAKUBEC, *Kratochvíle posledních*

a zjišťovali odlišnosti. Tímto způsobem mohli proniknout k majitelovu myšlení. Jednotlivá vyobrazení neplnila pouze reprezentativní funkci, která ukazovala na šlechticovu urozenost, ale zároveň působila jako šlechticovo vyjádření osobních zážitků, přání, tužeb a myšlenek. Funkci a využívání šlechtických sídel společně s kulturně historickým výkladem popsal Jan Ivanega na příkladu zámků Ohrada a Hluboká nad Vltavou.²⁷ Ivanega tato sídla zpracoval v dlouhém časovém měřítku s bohatým obrazovým materiálem. Zámeckými interiéry se nejnověji zabývala Eva Lukášová.²⁸ Ta zpracovala vybavení předních místností (apartmánů, ložnic, sálů, soukromých pokojů) od 17. do 19. století.

Jak z výše uvedeného historiografického přehledu vyplývá, šlechtě bylo věnováno v posledních letech poměrně mnoho pozornosti. Navzdory badatelskému zájmu o studium inventářů šlechtických sídel v 16. a 17. století zůstaly stranou pozornosti prostory, které sloužily k výkonu úřednické činnosti majitelů tvrzí, zámků a paláců. Kancelářskými místnostmi v 16. a 17. století se historici zabývali doposud málo a pouze okrajově.²⁹ Výjimku představuje Martina Burešová, která popisovala komunikační prostory Rožmberků a jejich hmotnou kulturu. Autorka v jedné z kapitol vylíčila vybavení českokrumlovské kanceláře v 16. století a funkci jednotlivých předmětů, a to na základě účtů.³⁰

Předkládaná práce si klade za cíl bližší výzkum kancelářů a jejich vývoj, proměnu a následné porovnání. Teoretické ukotvení práce vychází z knihy Josefa Petráně *Dějiny*

Rožmberků, Praha 2012; V. BŮŽEK – P. KRÁL (edd.), *Paměť urozenosti*, Praha 2008. Rozborem antických motivů v rožmberských sídlech se zabýval Petr KINDLMANN, *Římské motivy v sebezpřetaci renesančního velmože. Symbolická výzdoba ve Zlatém sále letohrádku Kratochvíle*, České Budějovice 2010 (= Bakalářská práce); TÝŽ, *Antické motivy ve světě posledních Rožmberků*, České Budějovice 2013 (= Diplomová práce). Stejnou problematikou sídel české a moravské šlechty ze symbolického pohledu se zabýval cyklus *Řeč šlechtických sídel* v časopise *Dějiny a současnost* 2013-2017.

²⁷ Jan IVANEGA, *Lovecký zámek Ohrada – stavební dějiny*, Praha 2014; TÝŽ, *Lovecký zámek Ohrada a schwarzenberská sídla na panství Hluboká nad Vltavou*, Praha 2014.

²⁸ Eva LUKÁŠOVÁ, *Zámecké interiéry. Pohledy do aristokratických sídel od časů renesance do doby první poloviny 19. století*, Praha 2015.

²⁹ Vybavení kancelářů popisují J. HRDLIČKA, *Úředník*, in: V. BŮŽEK – P. KRÁL (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007, s. 227; Andrea HOLASOVÁ, *Kostelec nad Černými lesy ve světle inventáře z roku 1611 s přihlédnutím k inventářům pozdějším*, *Východočeský sborník historický* 12, 2005, s. 61; Jindřich ŠEBÁNEK – Zdeněk FIALA – Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Česká diplomatika do roku 1848*, Praha 1971, s. 192-193. Pavel KRÁL, *Český Krumlov za habsburské komorní správy (Každodenní život v českokrumlovské zámecké rezidenci mezi léty 1602 až 1622)*, in: V. Bůžek (ed.), *Život na dvorech barokní šlechty (1600-1750)*, Český Krumlov 1996 (= *Opera historica* 5), s. 408-409; Josef SVÁTEK, *Dvorská kancelář Valdštejnova Frýdlandského vévodství*, *Studie Muzea Kroměřížska* 1983, s. 81-85; V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 235; Václav BŮŽEK – Josef HRDLIČKA a kol., *Dvory velmožů s erbem růže. Všední a sváteční dny posledních Rožmberků a pánů z Hradce*, Praha 1997, s. 64.

³⁰ Martina BUREŠOVÁ, *Prostory komunikace v sídlech posledních Rožmberků a jejich hmotná kultura*, České Budějovice 1997 (= Diplomová práce), s. 36-47.

hmotné kultury. Josef Petráň zde nejen popsal vybavení zámeckých sídel, ale jednotlivým předmětům připisoval konkrétní význam a zabýval se jejich vývojem. Proto si autor práce toto dílo vybral jako teoretickou základnu a chce stejným způsobem na daných předmětech popsaných v inventářích dokázat proces byrokratizace a ukázat smysl jednotlivého vybavení. Nápomocná byla při studiu kancelářů diplomová práce Martiny Burešové *Prostory komunikace v sídlech posledních Rožmberků a jejich hmotná kultura*. Z metodologického hlediska se práce opírá o kulturně historické přístupy ke každodennosti šlechtických sídel v raném novověku. Tento pohled se zaobírá studiem jednotlivce společně s jeho hmotnou kulturou a je nejvíce patrný v páté kapitole této práce. V ní se porovnávají kanceláře právě podle jednotlivých šlechticů a jejich společenských hledisek.

Pro studium těchto prostor autor využil jako základní pramen inventáře. Některé inventáře se zmínkami kancelářských prostor byly popisovány blíže již v literatuře. Autor v tištěných nebo digitalizovaných archivních pomůckách hledal šlechtické inventáře.³¹ Tyto inventáře autor následně zkoumal v Národním archivu v Praze, Moravském zemském archivu v Brně, Státním oblastním archivu v Praze, Státním oblastním archivu v Třeboni a jeho pobočkách v Českém Krumlově a Jindřichově Hradci. Soupis všech zkoumaných inventářů je obsažen v seznamu literatury. Šlo o inventáře psané česky a německy. Ty, které obsahovaly zmínky o kancelářích, jsou uvedeny na následujících stránkách a shrnuty ve volně vložené tabulce. Ta přináší informace o majiteli sídla, jeho sociálním a kariéerním statutu a dělí sídla podle typu a druhu. Bližšímu popisu této tabulky se věnuje třetí kapitola.

Autor bádá téměř v devadesáti archivních kartonech a našel v nich 102 inventářů. Ty pocházely z let 1580 až 1700. Pro některá sídla autor objevil hned několik soupisů

---

³¹ Karel BERÁNEK – Věra BERÁNKOVÁ, *Stará manipulace 14. století - 1805, sv. 1, Inventář*, Praha 1973; TITÍŽ, *Stará manipulace 14. století - 1805, sv. 2, Inventář*, Praha 1973; TITÍŽ, *Stará manipulace 14. století - 1805, sv. 3, Inventář*, Praha 1977; Marie STUPKOVÁ, *Fideikomisní spisy Praha (1564-1953). Inventář*, Praha 1978; Jiří RADIMSKÝ, *Tribunál – Pozůstalosti, část 1., A-L 1636-1783. Dílčí inventář*, Brno 1958; TÝŽ, *Tribunál – Pozůstalosti, část 2., M-Z 1636-1783. Dílčí inventář*, Brno 1958; K. TRÍSKA, *Cizí statky Třeboň (1278) 1390-1869. Inventář*, Třeboň 1967; Hana KLASOVÁ – Marie RÉPÁSOVÁ – Eva VYCHYTILOVÁ, *Sbírka Cizí statky III. Rejstříky 1207-1869*, Třeboň 1970; Tomáš ŠIMEK – Karel TRÍSKA, *Cizí rody-Registratura, Švamberkové 1448-1630. Dílčí inventář*, Třeboň 1972; K. TRÍSKA, *Rodinný archiv pánů z Hradce 1291-1629 (1900). Inventář*, Jindřichův Hradec 1980; Stanislava NOVÁKOVÁ, *Rodinný archiv pánů z Hradce 1445-1595-dodatek. Inventář*, Jindřichův Hradec 2003; K. TRÍSKA, *Rodinný archiv Slavatů z Chlumu a Košumberka 1407-1728 (1780). Inventář*, Jindřichův Hradec 1965; TÝŽ, *Rodinný archiv Slavatů z Chlumu a Košumberka 1407-1728 (1780). Rejstřík*, Jindřichův Hradec 1966; Stanislava NOVÁKOVÁ, *Rodinný archiv Slavatů z Chlumu a Košumberka 1381-1688-dodatek. Inventář*, Jindřichův Hradec 2003; Vladimír BUDIL, *Rodinný archiv Valdštejnů, Mnichovo Hradiště (1166-1944). Inventář*, Praha 1963; Adolf KALNÝ, *Velkostatek Rožmberk nad Vltavou (1271) 1361-1945 (1951), Inventář*, Třeboň 1967.

z různých let. Zkoumaný vzorek se snaží pokrýt velkou část tehdejšího Českého království a také postihnout vyšší a nižší šlechtu s jejich sídly podle typu a druhu. Pro detailnější přehled byly vytvořeny v programu ArcGIS (Geografické informační systémy) mapy pro jednotlivá území v České republice, rozlišené barevně podle typu sídla (hrad-hnědá, palác-fialová, tvrz-zelená, vila-modrá, zámek-červená).³² První mapa uvádí všechna nalezená sídla s kanceláři v rámci celé České republiky. Následující mapy detailněji ukazují na jednotlivé kanceláře v sídlech v rámci krajů. Tyto mapky se nacházejí v příloze práce. Přílohu dále tvoří shrnující tabulky (vybavení kanceláří, zabezpečovací prvky...), které jsou blíže popsány v textu práce. Text uvedený v tabulkách byl transkribován a upraven podle moderních pravidel (au-ou, ův-ů, ss-š, g-j, d-t, w-v, s-z, uo-ů, au-ú), případně je napsán v uvozovkách. Tabulky, mapy a přílohy jsou autorským dílem. Pro přehled o jednotlivých sídlech a jejich majitelích přináší autor obecné práce, v kterých může čtenář najít bližší základní informace, jež byly nad rámec této práce.³³ V příloze se také nachází obrazové příklady inventářů a přepsaný inventář z roku 1605 z Českého Krumlova, který uvádí kancelářské prostory.³⁴

---

³² ArcGIS, Geografický informační systém, Základní mapa České republiky (S-JTSK).

³³ Obecné informace o dané šlechtě dohledával autor v pracích Jan HALADA, *Lexikon české šlechty: (Erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti) I-III*, Praha 1992-1994; Petr MAŠEK, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti 1-2, A-M a N-Ž*, Praha 2008 a 2010; Jan OTTO, *Ottův Slovník naučný. Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí I-XXVIII*, Praha 1888-1909; František STELLNER, – Jan ŽUPANIČ – Michal FIALA, *Encyklopedie knížecích rodů zemí Koruny české*, Praha 2001. K obecným informacím o sídlech autor využil práce R. ANDĚL, *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku III*; Karel KUČA, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku I-VIII*, Praha 1996-2011; A. SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého I-XV*; K. TRÍSKA, *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku V. Jižní Čechy*, Praha 1986; E. POCHÉ, *Umělecké památky Čech I-IV*, Praha 1977-1982; P. VLČEK, *Encyklopedie českých zámků*.

³⁴ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Velkostatek Český Krumlov sign. I7 I2, fol. 590 (inventář panství netolického na zámku Kratochvíli).

II. Šlechtické sídlo v rezidenční síti

Nejbohatší šlechtici v 16. až 18. století vlastnili několik sídel, která sdružovali do rezidenční sítě. Nelze však všechna sídla na panství označovat slovem rezidence. Na začátku je potřeba ukotvit pojmy sídlo a rezidence. Rezidence se v německé historiografii chápe jako pozdně středověké či raně novověké místo trvalejšího až dlouhodobého pobytu šlechtice a jeho dvora, které zároveň muselo plnit několik funkcí (správní, společensko-kulturní, soudní, politicko-náboženskou...).³⁵ Tyto funkce budou podrobněji popsány níže.

Slovo rezidence pochází z latinského slova *residio* (sedět, zůstat) a ve šlechtickém prostředí se začalo užívat až v 17. století.³⁶ Petr Maťa definoval šlechtické rezidence v českém prostředí „jako sídla velmi různých kategorií (hrady, zámky, tvrze, letohrádky, paláce, domy), která svou podstatou mohla či měla sloužit k více nebo méně komfortnímu ubytování svých urozených majitelů a jejich okolí bez ohledu na skutečnost, zda tuto funkci plnila soustavně, výjimečně nebo vůbec ne.“³⁷ Rezidence podle české historiografie nemusela být skutečným „bydlištěm“ šlechtice a její definice vymezuje účel, za kterým byla zřízena, nikoliv naplnění. Často se používá pojmu rezidence pro místa, jež průběžně ztratila funkci šlechtického sídla.³⁸

Do českého jazyka se pojem rezidence rozšířil nejspíše z italského a německého. V elitních šlechtických kruzích 17. století se německý jazyk stával komunikačním a zaváděla se nová slova s tím spojená.³⁹ Termín rezidence použil poprvé v našem prostředí ve svém cestopise Bedřich z Donína.⁴⁰ Ten za rezidence označoval nejvýznamnější sídla v Římsko-německé říši, ale nepojmenovával tak česká ani moravská sídla.⁴¹ První označení rezidence pro šlechtické prostředí zaznamenal rožmberský kronikář Václav Březan. Ten takto pojmenoval sídla Petra Voka nejdříve v Českém Krumlově a následně v Třeboni. Pro ostatní zámky a tvrze Březan toto pojmenování nevyužil.⁴² Prosazováním německého jazyka se termín rezidence v českých zemích ustálil. Nejdříve se tímto slovem nazývala hlavní venkovská sídla

³⁵ J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 36-37.

³⁶ TAMTÉŽ, s. 37.

³⁷ P. MAŤA, *Soumrak venkovských rezidencí. „Urbanizace“ české aristokracie mezi stavovstvím a absolutismem*, in: V. Bůžek – P. Král (edd.), *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*, České Budějovice 1999 (= *Opera historica* 7), s. 139.

³⁸ TAMTÉŽ.

³⁹ J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 37.

⁴⁰ Antonín GRUND (ed.), *Cestopis Bedřicha z Donína*, Praha 1940, s. 50; 54; 67; 144.

⁴¹ J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 38. Rezidenci spojenou se slovem královská využívali i Pavel Skála ze Zhoře, Jan Kořínek nebo Kryštof Karel Podstatský z Prusinovic.

⁴² TAMTÉŽ; srov. J. PÁNEK (ed.), *Václav Březan*.

knížecích nebo hraběcích rodů, ale například olomoucký biskup Karel z Lichtenštejnu-Castelkorna jím označoval v druhé polovině 17. století všechna svá sídla.⁴³

Autor práce bude v textu používat synonymum rezidence - sídlo, jímž označí místo, kde šlechtic pobýval. K tomuto postupu se přiklání Jiří Kubeš nebo Petr Mařa a další čeští i moravští historikové.⁴⁴ Příbytky budou děleny podle Jaroslava Pánka na venkovská a městská sídla (rezidence), případně u význačných sídel na hlavní venkovské a hlavní městské sídlo (rezidence).⁴⁵

II. 1. Typologie sídel

Majetní šlechtici nevlastnili pouze jedno sídlo, ale řadu příbytků různého druhu. Tato sídla se během staletí proměňovala, nabývala na významu, nebo ho naopak ztrácela. Středověká a novověká sídla lze rozdělit podle jejich typu do několika kategorií.

Nejstarším druhem byl hrad. Hrady převládaly ve středověku a do sledovaného období lze zařadit pouze doznívání hradů v jagellonské době. V tomto období se prosadila huť Benedikta Rejta (Rabí, Švihov), saský vliv (Bečov nad Teplou, Bílina, Hrubý Rohozec, Chomutov, Konopiště) a stavby pernštejnské (Kunětická Hora, Pardubice, Potštejn).⁴⁶ Tyto počiny uzavřely vývoj hradů. Stavba opevnění, které by odpovídalo soudobému stupni vojenství, byla příliš nákladná, a navíc turecké nebezpečí se soustředilo především na jihovýchod. Další opevňování českých hradů proto nebylo ani zapotřebí. Docházelo spíše k přestavbám neútulných a chladných hradů na zámky. Tricetiletá válka dala dožit středověkým hradům, jejichž aktivní role skončila.⁴⁷

Druhým typem sídla byla tvrz. Tento termín označoval malé šlechtické sídlo, ve starší době opevněné, vázané přímo na vesnické či městské osídlení, případně na jejich nejbližší okolí.⁴⁸ Umístění tvrzí se postupně měnilo a zakládalo se na hospodářské

---

⁴³ J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 39.

⁴⁴ TAMTÉŽ, s. 40.

⁴⁵ J. PÁNEK, *Život na šlechtickém sídle*, s. 12-13; srov. V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 183; V. BŮŽEK a kol., *Společnost českých zemí v raném novověku. Struktury, identity, konflikty*, Praha 2010, s. 228-229.

⁴⁶ Typologií a vývojem středověkých hradů se věnoval ve své práci T. DURDÍK, *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*, s. 14-26.

⁴⁷ Vývoji hradů na Moravě se věnoval M. PLÁČEK, *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů*, s. 22-66. Rozborem hradních inventářů se zabýval Robert ŠIMŮNEK, *Hradní inventář jako typ písemnosti a možnosti jeho badatelského využití (Na příkladu inventářů rožmberských hradů ca. 1450-1470)*, Husitský Tábor 13, 2002, s. s. 229-253.

⁴⁸ L. SVOBODA – J. ÚLOVEC – P. CHOTĚBOR, *Encyklopedie českých tvrzí I.*, s. 5; srov. M. PLÁČEK, *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů*, s. 66 (Terminologie hrádků a tvrzí byla poměrně složitá. Obě tato sídla označovala sídlo nižší šlechty. Pojem tvrz se však užíval pro sídliště v rovinných polohách).

a společenské situaci jejich stavitelů. Mezi stavebníky byli příslušníci nižší šlechty, církevní hodnostáři, měšťané, úředníci a někdy i svobodní erbovníci. Tvrze se budovaly v období 13. až 17. století, přičemž jejich největší oblibu přineslo 16. století. Tento jev způsobila především změna jejich stavební podoby. Vzhledem k jejich nesnadné obraně stavitelé rezignovali na opevnění a soustředili se především na složku obytnou a výtvarnou. Tím se tvrze staly přístupnější i méně majetné nižší šlechtě. V období po roce 1550 se výstavba tvrzí podobala vzhledem menším zámkům. Zatímco ve starší době je problém tvrz vymezit vůči hradu či hrádku, v mladší době naopak oproti zámku.⁴⁹

V druhé polovině 16. století se objevily různé typy tvrzí. Vznikaly věžovité tvrze (Královice, Golčův Jeníkov, Velký Třebešov), více křídlové stavby (Dub, Libějovice, Pluhův Žďár) nebo došlo k rozšíření či přestavbě původních budov (Drslavice, Heřmanův Městec, Libějovice).⁵⁰ Kolem roku 1600 bylo zaznamenáno největší množství tvrzí v celé éře jejich budování. V této době převažovaly tvrze, jejichž hlavní budova tvořila jeden z objektů šlechtických hospodářských dvorů.

V 16. století se pojem tvrz přenesl na palác - obytnou stavbu šlechtice, nejčastěji jednopatrovou, obdélnou, někdy i značných rozměrů (Doksy, Zduchovice).⁵¹ Vnitřní dispozice těchto tvrzí se skládala v přízemí ze skladů, komory, kuchyně nebo i z menší obytné světnice či kanceláře. Obytnou část plnilo první či druhé patro. U větších objektů se rozlišovaly v interiérech místnosti pro muže a ženy.⁵² Za konec výstavby těchto sídel se většinou považuje období třicetileté války. Již od poloviny 16. století nastoupil nový typ panského sídla zámek, který následně převládl. Tvrze ve své klasické podobě zmizely.⁵³ Některé tvrze se po třicetileté válce a v následné době využívaly jako hospodářské budovy, pivovary, sýpky apod. V horším případě se tvrze rozebíraly na stavební materiál a dochovaly se pouze základy.⁵⁴

---

⁴⁹ L. SVOBODA – J. ÚLOVEC – P. CHOTĚBOR, *Encyklopedie českých tvrzí I*, s. 9. Pojem tvrz nemá přesně vymezené hranice. Na jedné straně je tvrz vymezena vůči vesnickým usedlostem (nemajetných příslušníků vladyckých rodů), na straně druhé vůči hradu. Nelze tedy každé obydlí rychtáře, vladyky či zemana pokládat za tvrz.

⁵⁰ TAMTÉŽ s. 28. Nejvýraznějším prvkem tvrzí byly nárožní věže či bašty, válcové (Domašín, Herálec) či polygonální (Bernartice, Kozlov, Vinařice), které se však málokdy objevily ve všech čtyřech rozích. Baštami opevněné tvrze se objevily na Slovensku, kde hrozilo bezprostřední turecké nebezpečí.

⁵¹ TAMTÉŽ, s. 31. Tvrze měly často dvě i tři obytná křídla (Bernartice, Pluhův Žďár, Žumberk).

⁵² TAMTÉŽ.

⁵³ TAMTÉŽ s. 8. Některé tvrze byly přestavovány na zámky (Heřmanův Městec).

⁵⁴ TAMTÉŽ, 32. I v dnešní době dochází k chátrání těchto objektů a jen v málo případech slouží tyto stavby jako nositelky historického vývoje ve formě muzejní a kulturní. Důslednou rekonstrukcí

Novým typem sídla se od poloviny 16. století stával zámek.⁵⁵ Za jeho předchůdce je považován hrad. Přejít mezi oběma typy byl zcela plynulý a někdy málo postřehnutelný. Zatímco hrad vznikl především z obranných důvodů s hlavní vojenskou funkcí, zámek plnil mnohem více funkcí.⁵⁶ Prvořadými úlohami zámku byly reprezentace a pohodlí, které nelze dobře sloučit s technickou strohostí opevnění. Zámek převzal od hradu úlohu centra správy a soudní pravomoc. Na předním místě stály také funkce hospodářsko-správní a politicko-administrativní.⁵⁷

Zlatý věk zámků v Čechách nastal od konce 16. století a pokračoval v barokním období v 17. a 18. století. V této době se zámky a zámečky nalézaly snad na všech panstvích. Stavební činnost ochabla na konci 18. století. Docházelo spíše k modernizaci výzdoby interiérů a úpravě okolních zahrad i parků. Další vývoj ovlivnilo odbourávání vazby mezi zámekem a jeho okolím, mezi šlechticem a jeho poddanými. Nový záblesk ohlasu následoval v době romantického historismu. Zámky dostávaly nové fasády, věže a věžičky. Z majitele se však stala soukromá osoba. V roce 1918 byly zrušeny šlechtické tituly i privilegia panství a zámek jako architektonický typ zanikl.⁵⁸

První zámky v českém a moravském prostředí nelze sice přímo spojit s pronikáním nového uměleckého slohu renesance, ale objevily se souběžně. Ojedinelé prvky se nacházely spíše v detailech (vstupní brána v Tovačově 1492, Moravská Třebová 1493).⁵⁹ Tento průnik souvisel s užšími vztahy Markrabství moravského s královským dvorem v Budíně.⁶⁰ Přestavby se dotkly i Pražského hradu (Vladislavský sál, Ludvíkovo křídlo). V první polovině 16. století došlo k přeměnám v Bečově nad Teplou nebo v Pardubicích.⁶¹ K zásadnímu obratu v dispozičním chápání zámecké stavby přispěla polovina 16. století. Dílem Paolo della Stelly vznikl letohrádek královny Anny (zvaný Belveder), který představoval českou verzi italské renesance. Skutečný zlom přinesly

---

prošly, a veřejně byly zpřístupněny například tvrze v Čelákovících, Chodově, Roztokách nebo Žumberku.

⁵⁵ Ne ve všech zemích se rozlišuje pojem hrad a zámek. V mnoha jazycích má velké panské sídlo jednotné označení odvozené z opevněného vojenského tábora (castellum). Ovšem i český výraz hrad má stejný význam. Je názvem pro opevněné, ohrazené místo, podobně jako zámek, znamenající uzavřený, nepřístupný prostor. Termíny byly tedy zpočátku totožné. V dnešní době se však význam přísně odděluje. Slovo hrad je určeno opevněnému panskému sídlu ve středověku a označení zámek pak výstavnímu obydlí novověké šlechty. P. VLČEK, *Encyklopedie českých zámků*, s. 9-10.

⁵⁶ TAMTÉŽ, s. 9-10; srov. TÝŽ, *Ilustrovaná encyklopedie českých zámků*, Praha 1999, s. 9-155.

⁵⁷ J. PÁNEK, *Život na šlechtickém sídle*, s. 12.

⁵⁸ P. VLČEK, *Encyklopedie českých zámků*, s. 12.

⁵⁹ Stručným vývojem zámků v 16. a 17. století se zabývá práce V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 170-171; V. BŮŽEK a kol., *Společnost českých zemí*, s. 232-237.

⁶⁰ P. VLČEK, *Encyklopedie českých zámků*, s. 35; srov. J. PETRÁŇ, *Dějiny hmotné kultury II/1*, s. 239.

⁶¹ P. VLČEK, *Encyklopedie českých zámků*, s. 36.

zámky Floriána Griespeka z Griespeku v Kacérově a Nelahozevsi.⁶² Další stavby, které lze spojit s novým italským architektem Hansem Tirolem, byly v Kostelci nad Černými lesy, Poděbradech, na portálu v Mělníku a letohrádku Hvězda.⁶³ Důležitému přenosu renesance přispěla také výprava české šlechty do Itálie 1551-1552 a šlechtické kavalírské cesty.⁶⁴ V druhé polovině 16. století se plně projevila česká renesance. Hrad v Horšovském Týně začali Lobkovicové přeměňovat modernizací starší části. Ve stejné době budovali Trčkové své nové sídlo v Opočně. Patrně nejkrásnější renesanční sgrafitový zámek se nachází v Litomyšli. Také původně slezští Redernové podnikli přeměny svých sídel v Liberci a na hradě ve Frýdlantu.⁶⁵ Vedle těchto klasických zámků vznikaly i pevnostní věžové stavby (Herálec, Kostelec nad Černými lesy, Sokolov, Větrný Jeníkov, Vinařice).⁶⁶ Jižní Čechy byly spojeny spíše s jihomoravskými a rakouskými oblastmi. Došlo zde k přestavbám starých vítkovských staveb (Rožmberků a pánů z Hradce) v Bechyni, Českém Krumlově, Jindřichově Hradci, na Kratochvíli a v Telči. Některé ze zmíněných počínů byly dílem architekta Baldassara Maggiho.⁶⁷ Mimo italské vlivy přicházely ze severu saské prvky, které se zviditelnily v Benešově nad Ploučnicí a České Kamenici (Salhausenové).

Za přechodné období mezi renesancí a barokem bývá považován manýrismus. V českých zemích se objevil manýrismus především v rudolfinské době. V tomto období vznikla například Matyášova brána na Pražském hradě.⁶⁸ Prvky manýrismu lze spatřit i v Jičíně, kde byl zámek včleněn mezi měšťanské domy na náměstí, a získal tak charakter městského paláce. Tyto novinky se ukázaly i na Hrubém Rohozci, v Rosicích, Třeboni, nebo ve Vlašimi.⁶⁹ I když se některé architektonické prvky pozdní renesance a manýrismu udržely po větší část 17. století, od druhé čtvrtiny tohoto věku pronikal italskými vlivy nový směr baroko.

Baroko převládalo v 17. a 18. století. Tato práce byla koncipována do roku 1700, a proto se jí týkala pouze fáze raného baroka. Do poloviny 17. století lze hovořit o stavbách přechodného typu. K těmto stavbám patřila přestavba jičínského zámku Albrechta z Valdštejna. Vévoda frýdlantský využil císařské architekty Andrea Spezzu

---

⁶² TAMTÉŽ, s. 39.

⁶³ TAMTÉŽ, s. 41.

⁶⁴ J. PÁNEK, *Výprava české šlechty do Itálie v letech 1551-1552*, České Budějovice 2003.

⁶⁵ P. VLČEK, *Encyklopedie českých zámků*, s. 43-44. V Litomyšli se nachází arkádový zámek tvořený kombinací pilířů v přízemí a sloupů v patrech.

⁶⁶ TAMTÉŽ, s. 53.

⁶⁷ TAMTÉŽ, s. 45-48; Jarmila KRČÁLOVÁ, *Centrální stavby*; TÁŽ, *Renesanční stavby*.

⁶⁸ P. VLČEK, *Ilustrovaná encyklopedie českých zámků*, s. 77.

⁶⁹ TÝŽ, *Encyklopedie českých zámků*, s. 57-58.

nebo Giovanniho Pieroniho, kteří mu vybuodovali i Valdštejnský palác v Praze. Jičínská rezidence úplně a striktně oddělila hospodářské části od obytných.⁷⁰ Tento nový trend následně převládal.

K raně barokním architektům třetí čtvrtiny 17. století patřili Carlo Lurago, Francesco Caratti a Giovanni Domenico. Tato trojice se sice převážně zabývala církevními a palácovými stavbami, ale podílela se i na přestavbách zámeckých. Například Carlo Lurago přestavěl piccolominiovský zámek v Náchodě a dále zámky v Klášterci nad Ohří nebo v Bečově nad Teplou.⁷¹ Další architekt Antonio Porta se podílel na stavbách v Bílině, na Černínském paláci, v Libochovicích a Roudnici nad Labem. V Roudnici nad Labem Porta navrhl přestavbu, která byla předstupněm zámeckých staveb s čestným dvorem. Hospodářské budovy měly v Roudnici vytvořit jakési předdvoří.⁷² Nedílnou součástí barokních zámků se staly i zahrady, které také působily k reprezentaci. Nacházely se v nich různé fontány, rybníky a nádrže, ale také sochařské cykly (Kuks).⁷³

Přes pronikající nový styl přežíval po větší část 17. století pozdně renesanční typ, i když za využití nového architektonického tvarosloví.⁷⁴ Zlom v architektonickém vývoji přinesla tvorba Jeana Baptisty Matheye. Ten upravoval v osmdesátých letech 17. století valdštejnský zámek v Duchcově. Hlavní sál zde nově pronikal patrem a mezipatrem, jež vystupovalo z hmoty křídla. Poprvé nebyl zámek uzavřeným blokovým objektem, ale měl výškově odlišný půdorys, zdůrazňující reprezentativní část zámku.⁷⁵ Jean Baptista Mathey a následující architekti přesunuli svou pozornost z italských vlivů na francouzské zámecké dispozice. Tyto změny souvisely právě nejvíce s výškovým odlišením jednotlivých zámeckých částí a také s dynamickým řešením půdorysů. Tento typ přežíval téměř až do konce 18. století.⁷⁶

Dalším druhem nového sídla byly paláce. S pojmem palác je možné se v našem prostředí poprvé setkat v první polovině 12. století v Kosmově Kronice české. Tímto slovem se označovalo obydlí knížat či biskupa na Pražském hradě. Až od počátku

---

⁷⁰ P. VLČEK, *Ilustrovaná encyklopedie českých zámků*, s. 80.

⁷¹ TÝŽ, *Encyklopedie českých zámků*, s. 62-65. K dalším přestavbám raného baroka patřily zámky v Ostrově nad Ohří, Žehušicích, Milešově apod.

⁷² TÝŽ, *Ilustrovaná encyklopedie českých zámků*, s. 88.

⁷³ Zdeněk HOJDA, *Rezidence české šlechty v baroku (Několik tezí)*, in: Lenka Bobková (ed.), *Život na šlechtickém sídle v 16. - 18. století, Ústí nad Labem 1991*, s. 169.

⁷⁴ P. VLČEK, *Encyklopedie českých zámků*, s. 66-68.

⁷⁵ TÝŽ, *Ilustrovaná encyklopedie českých zámků*, s. 91. Jean Baptista Mathey se dále podílel na stavbě šternberského letního zámečku v Troji a na přestavbě v Opočně nebo Rychnově nad Kněžnou.

⁷⁶ TAMTÉŽ, s. 79.

novověku se pojem palác používal pro označení královského obydlí, a časem se tak pojmenovávala velká síň na královských hradech a šlechtických sídlech. Z hlediska rezidenčních a reprezentačních funkcí představoval palác osobitý sociálně kulturní prvek a zvláštní architektonický typ. Obdobím jejich velkého rozkvětu se stala doba renesance a baroka.⁷⁷

Čeští šlechtici, jejichž funkce a postavení vyžadovaly častý pobyt v hlavním zemském městě v Praze, skupovali domy, ale jejich provoz byl nákladný a až do poloviny 16. století téměř bezvýznamný, protože zde nesídlil panovník. Tuto skutečnost změnila centralistická vláda Ferdinanda I. Motivem mohly být i královské stavební počiny letohrádků Belvederu a Hvězdy. Přicházeli sem vlašští umělci, kteří uplatňovali nové podoby šlechtických sídel. Renesanční šlechtické paláce po polovině 16. století ukazovaly na novou myšlenkovou orientaci stavitelů.

Výstavbu paláců podpořilo několik podnětů. Zaprvé to byl relativní dostatek financí, které plynuly z nového typu ekonomického obhospodaření šlechtických velkostatků v jejich režii (režijních velkostatků). Další událostí byl neúspěšný protihabsburský odboj v roce 1547, který vzal pražským městům právní možnosti bránit se usazování šlechty. Především se usnadnilo vyvazování domovního majetku šlechticů z městské jurisdikce i z daňových povinností, jeho vkládáním do desek zemských.⁷⁸ Důležitý impuls přinesl i požár, jenž postihl v roce 1541 Malou Stranu, Hradčany a Pražský hrad, který souvisel s levným skupováním spálenišť. Těchto skutečností využil na Pražském hradě Petr Kulhavý z Rožmberka, nejvyšší purkrabí Volf Krajíř z Krajku a Jaroslav z Pernštejna. Na Hradčanech započal budovat svůj palác Jan mladší Popel z Lobkovic a Ondřej Teyfl z Zeilberku; na Malé Straně páni ze Smiřic, Trčkové z Lípy a Vchynští z Vchynic.⁷⁹ Pro šlechtice znamenaly paláce nejprve funkci přechodného bydliště (později i trvalejšího) a dále plnily úkoly politické a společenské reprezentace.⁸⁰

---

⁷⁷ V. LEDVINKA – B. MRÁZ – V. VLNAS, *Pražské paláce*, s. 14. K pražským palácům rovněž J. EHM – E. POCHE, *Pražské interiéry*, Praha 1973; srov. V. BŮŽEK – J. HRDLÍČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 176.

⁷⁸ V. LEDVINKA – B. MRÁZ – V. VLNAS, *Pražské paláce*, s. 14.

⁷⁹ TAMTÉŽ, s. 15; Srov. E. POCHE – P. PREISS, *Pražské paláce*, Praha 1973. Rožmberský palác vznikl ve dvou etapách za Petra z Rožmberka (1545-1556) a Vilém z Rožmberka. Šlo o budovu čtyřkřídlového půdorysu se třemi věžemi a řadou zdobených štítů. Nechyběla zahrada uzavřená arkádovou chodbou od císařského stavitele Oldřicha Aostalise. Palác byl přestavěn na bývalý Ústav šlechticů. Blíže E. POCHE – P. PREISS, *Pražské paláce*, s. 23. Dalším pozoruhodným palácem byla pernštejnská stavba, kterou si nechal vybudovat po roce 1570 Vratislav z Pernštejna. Z tohoto paláce se dochovala terakotová, reliéfně zdobená ostění oken a část sgrafitové omítky s datem 1576. Tato stavba však byla pouze druhořadou náhradou původního paláce Jana mladšího z Lobkovic na Hradčanském rynku (dnes palác zvaný Schwarzenberský); E. POCHE – P. PREISS, *Pražské paláce*, s. 25. Další z příkladů byl palác pánů z Hradce na Zámeckých schodech, později

Mezi stavebníky druhé poloviny 16. století patřily přední osobnosti české šlechty Jáchym z Hradce, Jan mladší Popel z Lobkovic, Jaroslav a Vratislav z Pernštejna, Vilém z Rožmberka, Jaroslav Smiřický ze Smiřic, Adam ze Švamberka.

Zatímco renesanční stavební ruch zapříčinil požár v roce 1541, barokní výstavbu paláců ovlivnily náboženské perzekuce a pobělohorské konfiskace nemovitého majetku nekatolických exulantů.⁸¹ Symbolem pražských barokních paláců se stal ve dvacátých letech 17. století Valdštejský palác, který si nechal vybudovat Albrecht z Valdštejna.⁸² Jeho palác měl zastínit sídlo českých králů, a proto obsahoval vše, co rezidence barokního velmože vyžadovala (velký sál, kapli, sala terrena, rozlehlou zahradu, jízdárnu a mohutné hospodářské zázemí). Malby paláce reflektovaly myšlenkový svět člověka pozdního manýrismu. Albrecht z Valdštejna zde ve ztvárnění vystupoval jako bůh války Mars.

Touhu po osobní i rodové reprezentaci dokládají městské barokní rezidence Černínů, Martiniců a Thunů na Hradčanech, Nosticů a Michnů na Malé Straně či Kolovratů na Starém Městě.⁸³ Humprecht Jan Černín z Chudenic, císařský vyslanec v Benátkách, si vystavěl svůj palác na Hradčanech. Stavebním architektem tohoto sídla byl pověřen Francesco Caratti, který dílo pojal ve stylu palladiovské architektury.⁸⁴

Ve čtyřicátých a padesátých letech 17. století vznikl Colloredovský palác na místě vinice a pěti měšťanských domů, vojenského velitele a hraběte Rudolfa Colloredo-Waldsee. K významným architektům v osmdesátých letech 17. století patřil Jean Baptista Mathey, který se podílel na stavbách Arcibiskupského a Thunského paláce. Následné 18. a 19. století přineslo další pražské stavby a přestavby paláců, které jsou však mimo rámec této práce.⁸⁵

---

přestavěný za Slavatů, Kolovratů i Thunů z let 1562-1564 (Jáchym z Hradce) a 1589 (Adam II. z Hradce), Blíže E. POCHE – P. PREISS, *Pražské paláce*, s. 25. Blíže k šlechtickým palácům v Čechách, na Moravě a ve Slezsku J. PÁNEK, *Život na šlechtickém sídle*, s. 13; V. BŮŽEK a kol., *Společnost českých zemí*, s. 237-238; V. BŮŽEK – J. HRDLÍČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 176.

⁸⁰ J. PÁNEK, *Život na šlechtickém sídle*, s. 13.

⁸¹ E. POCHE – P. PREISS, *Pražské paláce*, s. 31; srov. V. LEDVINKA – B. MRÁZ – V. VLNAS, *Pražské paláce*, s. 16.

⁸² Valdštejskému paláci se v padesátých letech minulého století věnoval C. MERHOUT, *Valdštejský palác*, Praha 1955. Nově se tímto palácem objemně zabýval Mojmír HORYNA, *Valdštejský palác v Praze*, Praha 2002.

⁸³ V. LEDVINKA – B. MRÁZ – V. VLNAS, *Pražské paláce*, s. 17.

⁸⁴ E. POCHE – P. PREISS, *Pražské paláce*, s. 38.

⁸⁵ V. LEDVINKA – B. MRÁZ – V. VLNAS, *Pražské paláce*, s. 17. Po porážce Osmanů u Vídně 1683 se chtěli šlechtici reprezentovat přímo u habsburského dvora, ale stavělo se nadále i v Praze (Carlo Fontana-Šternberský a Martinický palác). Vrcholné baroko bývá spojeno se třemi osobnostmi, Giovanni Battista Alliprandi (palác Hrzánů z Harasova a Lobkovický palác), Jan Blažej Stantini-

II. 2. Rezidenční síť

Uskupení několika výše uvedených typů sídel mohlo u bohatších šlechticů vytvářet rezidenční síť. O uchopení rezidence jako místa života rodiny a dvora různě bohatých a urozených, v odlišných úřadech se uplatňujících šlechticů, se zasloužil Jaroslav Pánek.⁸⁶ Ten členil rezidenční síť podle funkce na městskou a venkovskou větev.⁸⁷ Toto uchopení využilo několik badatelů k zachycení hlavních venkovských rezidencí a jejich významu pro šlechtický život. Zvláště historici v jižních Čechách se věnovali ve svých článcích rezidenčním městům Jindřichovu Hradci a Českému Krumlovu. Těmito hlavními šlechtickými sídly se zabývali Václav Bůžek a Josef Hrdlička.⁸⁸ Méně využívaná sídla Petra Voka z Rožmberka zpracoval Jiří Kubeš.⁸⁹ Rezidenční síťi moravského rodu Pernštejnů se zabíral ve svých pracích Petr Vorel.⁹⁰ Petr Maťa uvedl nový termín šlechtické urbanizace, kterou chápe jako přesun šlechtických ambicí do hlavních měst.⁹¹ Maťa rozpracoval funkci městských sídel, kterou popsal již

Aichel (Morzinský a Thun-Hohenštejnský palác), František Maxmilián Kaňka (Černínský palác), Kilián Ignác Dientzenhofer (Piccolominiho palác).

⁸⁶ J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 10.

⁸⁷ J. PÁNEK, *Život na šlechtickém sídle*, s. 9-27.

⁸⁸ V. BŮŽEK, *Aristokratický dvůr a rezidenční město (Český Krumlov mezi 16. až 18. století)*, in: V. Bůžek (ed.), *Život na dvorech barokní šlechty*, s. 365-397; TÝŽ, *Český Krumlov jako "dlouhodobá" velmožská rezidence (K proměnám kulturní a reprezentativní funkce raně novověkého aristokratického dvora)*, in: *Barokní divadlo na zámku v Českém Krumlově*, Praha - České Budějovice 1993, s. 179-194; TÝŽ, *Mezi dvorem, rezidenčním městem a rytířskou tvrzí (Domácnosti rytířů, měšťanů a církevních hodnostářů v rožmberských službách)*, in: V. Bůžek (ed.), *Život na dvoře a v rezidenčních městech posledních Rožmberků*, České Budějovice 1993 (= *Opera historica* 3), s. 287-313; TÝŽ, *Nižší šlechta v poddanských rezidenčních městech předbělohorské doby*, in: Michaela Kokojanová (ed.), *Měšťané, šlechta a duchovenstvo v rezidenčních městech raného novověku (16. - 18. století)*. Sborník příspěvků z konference uspořádané v Prostějově ve dnech 25. - 27. dubna 1995 Muzeem Prostějovska v Prostějově a Rakouským ústavem pro východní a jihovýchodní Evropu, odbočka Brno, Prostějov 1997, s. 185-199; V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA, *Život na dvoře a v rezidenčních městech posledních Rožmberků*, Jihočeský sborník historický 62, 1993, s. 233-235; TITÍŽ a kol., *Dvory velmožů*; J. HRDLIČKA, *Adam II. z Hradce a jeho dvůr*, in: V. Bůžek (ed.), *Poslední páni z Hradce*, České Budějovice 1998 (= *Opera historica* 6), s. 127-144.

⁸⁹ J. KUBEŠ, *Zásobování sídel Petra Voka z Rožmberka potravinami (1592-1602)*, Jihočeský sborník historický 68, 1999, s. 255-289; TÝŽ, *Reprezentační funkce*.

⁹⁰ Petr VOREL, *Poddanská rezidenční města v českých zemích (K typologii měst předbělohorské doby)*, in: M. Kokojanová (ed.), *Měšťané, šlechta a duchovenstvo*, s. 38-48; TÝŽ, *Rezidenční síť pánů z Pernštejna v 15. - 17. století*, *Zprávy Státního památkového ústavu v Brně* 4, 2000, s. 37-49; TÝŽ, *Rezidenční vrchnostenská města v Čechách a na Moravě v 15. - 17. století*, Pardubice, 2001; TÝŽ, *Páni z Pernštejna. Vzestup a pád rodu erbu zubří hlavy v dějinách Čech a Moravy*, Praha 1999, s. 160. Majetek Jana z Pernštejna se skládal z jeho hlavní rezidence v Pardubicích a dalších vedlejších sídel v Čechách (Chlumeck nad Cidlinou, Kunětická Hora, Lanškroun, Litice, Náchod, Nové Město nad Metují, Potštejn) a na Moravě (Helfštejn, Hrušovany, Pernštejn, Prostějov, Tovačov, Valašské Meziříčí, Velké Meziříčí, Židlochovice).

⁹¹ P. MAŤA, *Soumrak venkovských rezidencí*, s. 139-162.

v osmdesátých a devadesátých letech 20. století Václav Ledvinka.⁹² Vývoj a hodnocení literatury o šlechtě a jejich sídlech přinesl i úvod této práce.

Historická věda dosud sice vymezila obecnou konstrukci rezidenční sítě, ale o skutečném významu jednotlivých sídel v životě šlechty je dosud informací málo. Nelze pojímat ideální představu o využívání sídel jako například u Rožmberků.⁹³ Pro studium reálného využívání sídel a jejich vzájemnou komparaci neexistuje velké množství reprezentativních podkladů anebo jich je naopak příliš mnoho na zpracování.⁹⁴

Nejmajetnější šlechtici si od druhé poloviny 16. století budovali soustavu sídel, která se označuje jako rezidenční síť. V základní formě měla tato síť dva pilíře - městský a venkovský. Na vrcholu stálo hlavní venkovské sídlo (rezidence). Často šlo o pozdně gotické rodové hrady, které byly renesančně přestavovány.⁹⁵ V hlavní rezidenci trávil šlechtic většinu svého času a navíc zde sídlily i centrální správní úřady celého panství. Venkovská rezidence musela splňovat nejen obytnou funkci, ale i hospodářsko-správní, politicko-administrativní, soudní a reprezentační.⁹⁶

U některých rodů se dále rozlišovalo i druhé rodové sídlo a sídlo rodové sekundogenitury, které využíval mladší sourozenec. Druhé rodové sídlo mohlo mít zvláštní úlohu v rezidenční síti a nacházelo se například v blízkosti tržního centra, lázní nebo sloužilo jako odpočinkové místo při dalekých cestách.⁹⁷

Další venkovská sídla nižšího řádu plnila výhradně funkci obytnou a správní, ale zůstávala většinou v rukách úředníků. V těchto sídlech šlechtic pobýval jen výjimečně či vůbec ne. U Rožmberků bylo vymezeno i věnné nebo vdovské sídlo v Nových Hradech.⁹⁸

---

⁹² V. LEDVINKA, *Dům pánů z Hradce pod stupni. (Příspěvek k poznání geneze a funkcí renesančního šlechtického paláce v Praze)*, Folia historica bohemica 10, 1986, s. 269-316; TÝŽ, *Funkce venkovských rezidencí a pražských paláců jihočeské šlechty v 16. a 17. století*, in: L. Bobková (ed.), *Život na šlechtickém sídle*, s. 28-41 (autor zde popsal velmožská i rytířská sídla na jihu Čech); TÝŽ, *Rezidence a dvůr Zachariáše z Hradce v Telči (1550-1589)*, in: V. Bůžek (ed.), *Život na dvoře*, s. 199-213; TÝŽ, *Rezidence feudálního velmože v předbělohorské Praze (Pražské sídlo pánů z Hradce ve 2. polovině 16. století)*, Documenta Pragensia 9, 1991, s. 113-134.

⁹³ P. MAŤA, *Soumrak venkovských rezidencí*, s. 140.

⁹⁴ TAMTÉŽ.

⁹⁵ V. BŮŽEK – J. HRDLÍČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 173.

⁹⁶ J. PÁNEK, *Život na šlechtickém sídle*, s. 12. K těmto rezidencím patřily například pernštejský Helfštejn, později Pardubice a Litomyšl.

⁹⁷ V. BŮŽEK – J. HRDLÍČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 173; srov. J. PÁNEK, *Život na šlechtickém sídle*, s. 12.

⁹⁸ Například Silvie Černínová si za své vdovské sídlo zvolila Lovosice. Naopak aktivně smýšlející šlechtičny se po smrti manžela mohly starat o své panství a vdovské sídlo neměly. K těmto ženám patřila Polyxena Lobkovická z Pernštejna nebo Zuzana Černínová z Harasova. J. PÁNEK, *Život na šlechtickém sídle*, s. 12; srov. J. PETRAŇ, *Dějiny hmotné kultury III/1*, s. 186.

Vedle těchto venkovských sídel si šlechtici kupovali domy ve svých rezidenčních městech. Tyto domy však velmoži neobývali, ale pronajímali či darovali je svým úředníkům a služebníkům.⁹⁹ V letních měsících využívali šlechtici svá sídla v přírodě. Vznikaly tak různé lovecké záměčky, letohrádky a vily podle italských vzorů, které sloužily k dočasnému obydlí, ale zároveň jako symbol reprezentace. K letohrádkům často náležely i rozsáhlé zahrady a obory se zvířaty.¹⁰⁰ Šlechtic si zde mohl odpočinout a s přáteli si užít zábavu například při lovu zvěře. Toto sídlo nejlépe reflektuje stavba Viléma z Rožmberka na Kratochvíli. Rožmberský vladař měl v patře vlastní soukromé pokoje, proto na Kratochvíli mohl přebývat i dlouhodoběji.¹⁰¹

Druhý vrchol rezidenční sítě tvořila hlavní městská rezidence. Z důvodu potřeby šlechticů zasedat na zemských sněmech a být v blízkosti panovnického dvora v době jeho přebývání v Praze si velmoži pořizovali domy a stavěli monumentální paláce.¹⁰² Tyto rezidence splňovaly funkce dočasného bydliště, ale hlavně reprezentovaly svého pána.¹⁰³ Kvůli lepšímu hospodářskému zásobování čerstvými potravinami si šlechtici zařizovali příměstská sídla poblíž hlavního města. Rožmberkům takto sloužila nedaleká Nová Libeň. Páni z Hradce využívali příměstský zásobovací záměček Kosíře i k přijímání urozených návštěv a diplomatických poselství.¹⁰⁴

Tento rozsáhlý rezidenční systém vytvořili jen nejbohatší a politicky nejvlivnější šlechtici. Nižší šlechta se musela většinou spokojit pouze s jedním sídlem, záměčkem nebo tvrzí na venkově či s domem ve městě. Nejlépe prostudovanou rezidenční sítí vykazují jihočeské rody Rožmberků a pánů z Hradce.¹⁰⁵ Tyto rody mají dochovaný

---

⁹⁹ V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 175.

¹⁰⁰ J. PETRÁŇ, *Dějiny hmotné kultury II/1*, s. 186; V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 174; J. PÁNEK, *Život na šlechtickém sídle*, s. 13; J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 145.

¹⁰¹ K letním sídlům Slavatů patřily Červená Lhota, Chlum u Třeboně a Roštejn.

¹⁰² V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 176.

¹⁰³ J. PÁNEK, *Život na šlechtickém sídle*, s. 13

¹⁰⁴ Záměček Kosíře hostil anglického i španělského vyslance. V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 176.

¹⁰⁵ Za hlavní rodovou rezidenci se u Rožmberků považoval Český Krumlov a u pánů z Hradce Jindřichův Hradec. Druhé rodové sídlo měli Rožmberkové v Třeboni (po prodeji zámku v Českém Krumlově roku 1601 císaři, se stala hlavní rezidencí) a páni z Hradce v Hluboké nad Vltavou. Oba rody měly také sídla rodové sekundogenitury. Synové Adama I. z Hradce, Jáchym a Zachariáš, se roku 1550 dohodli na rozdělení zděděného majetku. Zachariáš získal Kunžak, Strmilov a Člunek, ale především moravský velkostatek Telč se Slavonicemi, Želetavou a Roštejnem. Právě Telč se stala jeho sídlem, na kterém započal renesanční přestavby, zřejmě z podnětu jeho výpravy do Itálie jako královského poselstva. Páni z Hradce tak vlastnili hlavní sídla v Jindřichově Hradci i v Telči. Podobně si počínali Rožmberkové. Vilém z Rožmberka jako nejstarší syn Jošta III. z Rožmberka zdědil celé rodové majetky s hlavním sídlem v Českém Krumlově, který nechal Baldassarem Maggim renesančně přestavět. Vilémův mladší bratr Petr Vok z Rožmberka získal za své sídlo Bechyni, která se stala sídlem rodové sekundogenitury. Tato podoba správy fungovala až do Vilémovy smrti v roce 1592,

rozsáhlý archiv, který je badatelům přístupný, a historici proto tyto archiválie hojně využívají.

Takto naznačená a pestrá rezidenční síť nabízela šlechtici řadu možností pro jeho každodenní život. Na něm a jeho blízké rodině záleželo, jakým způsobem využije nabízené příležitosti jednotlivých sídel a jaké vztahy si k jednotlivým místům své držby vytvoří. Kvalita a velikost této sídelní jednotky závisela na šlechticově kariéře a míře jeho potřeby pobývat v městském a dvorském prostředí.¹⁰⁶ Bohatost rezidenční sítě určovala také finanční otázka daného šlechtice. Panství se často prodávala z důvodu ekonomické vyčerpanosti rodu, proto bylo těžké vytvořit souvislý a po několik generací trvající majetek v jednom rodě. Rodina musela mít k dispozici stabilní a nerozpadající se majetkové zázemí.¹⁰⁷ Od 16. století se objevila snaha o nedělitelnost šlechtického majetku například u Lichtenštejnů, pánů z Rožmitálu, Rožmberků a Trčků z Lípy. Až v 17. století však vznikla právní instituce fideikomisu, jež potvrzovala nedělitelnost rodového majetku a jeho předávání z generace na generaci (Smiřičtí 1594, Donínové 1600, Lichtenštejnové 1606).¹⁰⁸ Díky tomuto usnesení mohli šlechtici investovat jmění do zvelebování svého sídla po několik generací, protože věděli, že nejde pouze o snahu individuálního jedince, ale tento počin bude mít přínos ke kolektivnímu rodovému dědictví.¹⁰⁹

Všechny tyto podmínky určovaly, kde bude velmož přebývat častěji. Tento systém nebyl konstantní, ale v průběhu doby se vyvíjel a měnil. Jeho vývoj lze rozdělit do třech

---

kdy se hlavním sídlem Petra Voka stal na pár let Český Krumlov. Z důvodu vyčerpání rodové pokladnice vlivem rozsáhlých architektonických přestaveb byl nucen Petr Vok prodat Český Krumlov v roce 1601/1602 císaři Rudolfovi II. Přesídlil na nové hlavní rodové sídlo v Třeboni, kde také zemřel. K dalším nižším sídlům pánů z Hradce se řadily hrady, zámky a tvrze v Polné, Žirovnici, Protivíně nebo ve Stráži nad Nežárkou. Na druhé úrovni rezidenční sítě se nacházel Rožmberský palác na dnešním Hradčanském náměstí a palác pánů z Hradce na Nových zámeckých schodech. V. LEDVINKA, *Rezidence a dvůr Zachariáše z Hradce*, s. 202-203; srov. J. HRDLIČKA, *Adam II. z Hradce*, s. 128. V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 174-176; Ivan MUCHKA, *Rožmberský palác na Pražském hradě*, in: V. Bůžek (ed.), *Život na dvoře*, s. 353-361.

¹⁰⁶ J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 74.; Příklad rezidenční sítě Buquoyů uvedl Vladimír HOKR, *První Buquoyové na jihu Čech v první polovině 17. století (Problematika usazení a budování sídelní sítě)*, České Budějovice 2000 (= Diplomová práce), s. 69-70. Buquoyové měli své hlavní sídlo v Nových Hradech. Mezi jejich vedlejší sídla patřily Libějovice a Rožmberk a dále tvrze Chvalkov, Cuknštejn a Žumberk. Pražským sídlem byl palác v Celetné ulici na Starém Městě. Při rakouských cestách využívali Buquoyové své domy v Linci a Salcburku. Blíže k rezidenčním městům rovněž J. PÁNEK, *Život na šlechtickém sídle*, s. 12.

¹⁰⁷ J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 150.

¹⁰⁸ TAMTÉŽ. Další fideikomisy Berka z Dubé (1625) Budišov, Dačice, Rosice, Rychmburk, Slatiňany; Lucie Otýlie Slavatová z Hradce (1632) dům v Praze, Jindřichův Hradec, Stráž nad Nežárkou, Telč, Žirovnice; František z Ditrichštejna (1634) Dolní Kounice, Eibesthal, Hranice, Lipník nad Bečvou, Mikulov, Nové Město na Moravě, Polná, Příbyslav, Steinbrunn, Vlasatice, Žďár nad Sázavou a domy v Brně, Jihlavě, Olomouci, Praze, Vídní a Znojmě.

¹⁰⁹ TAMTÉŽ, s. 152.

období. První období (1491-1547) souviselo s rozvojem velkostatku a změnou v nazírání na funkci šlechtického sídla.¹¹⁰ Jelikož v této době v Českém království nesídlil panovnický ani arciknížecí dvůr, nebyla dvorská služba pro šlechtu lákavá. Velmoži raději zastávali zemské úřady, než aby pobývali s panovníkem v Budíně nebo později ve Vídni. Pomalý zlom nastal po nástupu Habsburků na český trůn po roce 1526. Ferdinand I. se svým dvorem setrval většinu času ve Vídni, ale zavítal i do Prahy. Tyto pobyty se týkaly i nejvyššího kancléře Království českého Adama I. z Hradce.¹¹¹ Většina šlechticů však v této době přebývala ve svých venkovských sídlech, která přebudovávala a zkrášlovala podle nového uměleckého i životního stylu. Například nejvyšší hofmistr Vilém z Pernštejna strávil podle sestaveného itineráře 77 % svého času na rodném sídle v Pardubicích.¹¹²

Na venkově neměli šlechtici pouze jedno sídlo, ale hned několik, proto je nutné rozlišovat mezi hlavní rezidencí, jež se stala zásadním správním a ekonomickým centrem, a několika vedlejšími sídly. Nejzámožnější rody měly příbytky i v zemských centrech v Praze nebo pro Moravu v Brně a Olomouci.¹¹³ V tomto naznačeném systému lze spatřit zárodky pozdější rezidenční sítě druhé poloviny 16. století, která se vyvíjela od sklonku jagellonské vlády. Ve druhé polovině 16. století sídlily tradiční rody na svých venkovských sídlech v Českém Krumlově a Jindřichově Hradci, ale vzrostl také význam dvorů jednotlivých větví Lobkoviců v Horšovském Týně, Chomutově a Vysokém Chlumci.¹¹⁴

Na Moravě docházelo na přelomu 15. a 16. století k vymírání starých šlechtických rodů nebo k jejich stagnaci (Boskovicové, Cimburkové, Kravařové, Kunštátové,

---

¹¹⁰ V tomto období se formovaly tradiční rezidence v Českém Krumlově (Rožmberkové) a Jindřichově Hradci (páni z Hradce) a dále v Bechyni (Švamberkové), Blatné (páni z Rožmitálu), Konopišti (Šternberkové), Chomutově (páni z Weitmille), Litomyšli (Kostkové z Postupic), Mladé Boleslavi (Krajířové), Pardubicích (Pernštejnové), Plané (Šlikové), Strakoncích (johanité) a již i na dvorech lobkovicových (Vysoký Chlumecký a Horšovský Týn). J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 71; srov. P. VOREL, *Dvory aristokratů v renesančních Čechách*, in: V. Bůžek (ed.), *Život na dvoře*, s. 146.

¹¹¹ J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 71.

¹¹² Blíže k rezidenční síti Viléma z Pernštejna P. VOREL, *Život na dvoře Viléma z Pernštejna*, in: V. Bůžek – P. Král (edd.), *Aristokratické rezidence*, s. 331-360.

¹¹³ J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 72-73.

¹¹⁴ Mezi hlavní šlechtická sídla 16. a 17. století patřily Brtnice (Collaltové), Český Krumlov (Rožmberkové/ Eggenberkové/Schwarzenberkové), Děčín (Thunové), Fulnek (Vrbnové), Chlumecký nad Cidlinou (Kinští), Jindřichův Hradec (z Hradce/Slavatové/Černínové), Horšovský Týn (Lobkovicové/Trauttmansdorfové), Jičín (Albrecht z Valdštejna), Litomyšl (Pernštejnové/Trauttmansdorfové), Mikulov (Ditrichštejnové), Náchod (Smiřičtí/ Piccolominiové), Opočno (Trčkové z Lípy/Collaredové), Roudnice nad Labem (Lobkovicové), Rychnov nad Kněžnou (Libštejnští z Kolovrat), Slavkov (Kounicové), Smečno s blízkým Slaným (Martinicové), Sokolov (Nosticové v návaznosti na Šliky) nebo Valtice (Lichtenštejnové). J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 156.

Lichtenburkové, páni z Lipé a páni z Lomnice). Naopak vzestup zažili Lichtenštejnové a Žerotínové (Moravská Třebová, Náměšť nad Oslavou, Rosice, Velké Losiny), ze zahraničních rodů Ditrichštejnové a Rottalové. Moravské rody se postupně začaly vyrovnávat i nejbohatším rodům v Čechách.¹¹⁵

K postupné proměně upřednostňování venkovské rezidence došlo ve druhém sledovaném období (1547 – dvacátá léta 17. století). Vliv na tuto změnu měla centralistická vláda habsburských vládců i pronikání renesance. Habsburkové se snažili propojit majetkově nejbohatší a nejvlivnější šlechtice do skupiny, která by byla silná, jednotná a loajální panovníkovi. Tito velmoži by většinu roku pobývali ve svěřených funkcích u císařského dvora a stávali by se garanty stability habsburského panství ve střední Evropě.¹¹⁶ V této době se také zvýšila přitažlivost ke dvorským úřadům. Šlechtici mohli působit ve Vídni nebo nově také v Praze za arciknížete Ferdinanda Tyrolského (1547-1567) a hlavně za Rudolfa II. (1583-1611). Na rudolfínském dvoře však bylo asi jen 10 % české a moravské šlechty.¹¹⁷

Důležitým mezník se stal rok 1583, kdy se do Prahy přesunul císařský dvůr. Někdejší venkovské rezidence přetrvávaly, ale politická aktivita nutila šlechtu stavět nové paláce v hlavním městě. Snaha o udržení prestiže dvora vedla k úvěrovému zadlužení některé šlechty (Vratislav z Pernštejna, Vilém z Rožmberka).¹¹⁸ I když se nejvyšší úřady za Rudolfa II. začaly obsazovat především katolíky (rudolfínský dvůr byl však multi-konfesijní), reformačně smýšlející rody si i nadále držely v Českém království podstatný vliv. Mezi tuto šlechtu patřili Smiřičtí (Náchod), Trčkové z Lípy (Opočno), Redernové (Frýdlant), ale i Petr Vok z Rožmberka a Petr ze Švamberka na Třeboni.¹¹⁹ Tato opoziční šlechta pobývala většinou stále na svých venkovských rezidencích a do Prahy cestovala pouze v době sněmů.¹²⁰ Petr Vok z Rožmberka, příslušník Jednoty

---

¹¹⁵ J. VÁLKA, *Moravská aristokracie na přelomu 16. a 17. století*, in: V. Bůžek (ed.), *Život na dvoře* s. 156-157; srov. V. BŮŽEK a kol., *Společnost českých zemí*, s. 229.

¹¹⁶ J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 76.

¹¹⁷ Šlo například o Berky z Dubé, pány z Hradce, některé Kolovraty, Lobkovice, Pernštejny, Smiřické ze Smiřic, Vchynské z Vchynic a další. J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 76.

¹¹⁸ P. VOREL, *Dvory aristokratů*, s. 147.

¹¹⁹ Dále sem spadala Budyně nad Ohří (Házmburkové), bratrský Košumberk (Slavatové), Lanškroun (Hrzán z Harasova), lobkovicko-pernštejnská Roudnice, Teplice (Vchynští z Vchynic), Žitenice (Václav Vilém z Roupova). P. VOREL, *Dvory aristokratů*, s. 148. Blíže k rezidenční síti Redernů Milan SVOBODA, *Rezidence pánů z Redernu na přelomu 16. a 17. století*, in: V. Bůžek – P. Král (edd.), *Aristokratické rezidence*, s. 201-222.

¹²⁰ K těm patřili jihočeští velmoži, kteří upřednostňovali svá venkovská sídla i na počátku 17. století jako například Adam II. z Hradce, Vilém z Rožmberka a po něm Petr Vok z Rožmberka, Jan Jiří ze Švamberka a na Moravě Karel starší ze Žerotína. Blíže ke Švamberskému dvoru J. KUBEŠ, *Švamberský dvůr v Třeboni v letech 1611/1612-1620*, in: V. Bůžek – P. Král (edd.), *Aristokratické*

bratrské, nenavštívil v letech 1604-1611 svůj palác v Praze ani jednou. Jeho postoj nejspíše souvisel s tažením úřadů ovládaných katolíky proti Jednotě bratrské, které byl členem. Z jeho sídla v Třeboni se stalo významné opoziční centrum v celé habsburské monarchii.¹²¹ Naopak katoličtí přívrženci postupně přecházeli téměř trvale do svých městských paláců. Například Adam mladší z Valdštejna věnoval svým pobytům v Praze 200-250 dnů v roce.¹²² Trend urbanizace změnil životní styl i ostatním velmožům (Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic, Kryštof mladší z Lobkovic, Vilém Slavata z Chlumu a Košumberka), kteří nyní spočívali v hlavním městě.¹²³

Zatímco v Praze se stavělo, v moravských metropolích Brně a Olomouci se většinou přestavovaly koupené domy. V obou městech si pořídili své příbytky Václav z Ludanic, Hanuš Haugvic z Biskupic nebo Karel starší ze Žerotína. Jelikož na Moravě nesídlil dvůr, pobývali šlechtici raději ve venkovských sídlech. Některé rody měly své domy i v jiných královských městech jako například v Jičíně, Jihlavě, Plzni, Uherském Hradišti nebo Znojmě.¹²⁴

Ve třetím období (1620-1700) se vlivem konfiskací a přerozdělování majetku vytvářela loajální společenská elita, která vlastnila statky v několika zemích habsburské monarchie. Obnovené zřízení zemské povolovalo pouze katolickou víru. Šlechtici nekatolického vyznání měli na výběr přechod ke katolicismu nebo nucený exil.¹²⁵ Zkonfiskovaný majetek po stavovském povstání mohl panovník rozdělovat jak mezi nově příchozí, tak pro oddanou šlechtu. Konfiskace znamenaly nejen obrovské přesuny

---

rezidence, s. 441-468; Rezidenční síť Karla staršího ze Žerotína popsal Tomáš KNOZ, *Rezidence a dvůr Karla staršího ze Žerotína*, in: V. Bůžek – P. Král (edd.), *Aristokratické rezidence*, s. 409-439.

¹²¹ J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 78.

¹²² TAMTÉŽ, s. 77; srov. P. MAŤA, *Soumrak venkovských rezidencí*, s. 141-144.

¹²³ Blíže k Zdeňku Vojtěchu Popelovi z Lobkovic Petr KOPIČKA, *Dvůr Zdeňka Vojtěcha a Polyxeny z Lobkovic ve dvacátých a třicátých letech 17. století*, in: V. Bůžek – P. Král (edd.), *Aristokratické rezidence*, s. 469-493.

¹²⁴ J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 141; srov. V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 177. Například v Brně vlastnili domy Ladislav Berka z Dubé, Václav z Ludanic, Karel st. ze Žerotína, Ladislav ml. z Lobkovic. Naopak v Brně neměl žádný dům Karel z Lichtenštejna, Fridrich a Ladislav Velen ze Žerotína. V druhém centru Moravy v Olomouci byli v domech usazeni z panského stavu Kavkové z Řičan, páni z Vrbna, páni z Boskovic a páni ze Žerotína, z rytířského stavu Podstatští z Prusinovic, Prusinovští z Víckova a rytíři z Hartunkova. Rezidencí a dvorem pánů z Ludanic se zabýval Z. VYBÍRAL, *Rezidence a dvůr pánů z Ludanic ve druhé polovině 16. století*, in: V. Bůžek – P. Král (edd.), *Aristokratické rezidence*, s. 383-407.

¹²⁵ Od první poloviny 17. století vedle sebe žily jak rody, které vlastnily majetek v Království českém před rokem 1620 (Kolovratové, Lobkovicové, Slavatové, Valdštejnové, Šternberkové, Žerotínové), tak také rody, které si polepšily a dostaly se na přední místo (Černínové, Ditrichštejnové, Kounicové). Existovali také šlechtici, kteří přicházeli ze zahraničí po roce 1620 (Buquoyové, Eggenberkové, Harrachové, Nosticové, Questenberkové, Schwarzenberkové, Trautsmannndorfové). D. MAREŠOVÁ, *Káva*, s. 33.

majetku, ale i změnu v držbě a využívání sídel.¹²⁶ Nově příchozí rody většinou začaly po svém příchodu vstupovat do zemských a dvorských úřadů, ale některé z nich přes značný majetek v Království českém soustředily svou pozornost na zahraniční majetky (Schwarzenberkové, Eggenberkové, Harrachové).¹²⁷

Přitažlivost k panovnickému dvoru se zvyšovala a venkovské rezidence ztrácely svou politickou moc. Tato skutečnost souvisela se změnou životního stylu a centralistickou vládou Habsburků. Zároveň císařský dvůr ve Vídni přinášel šlechtici cenné společenské kontakty i místa v úřadech. Šlechtici, kteří získali vyšší funkce, museli trávit většinu času u dvora ve Vídni.¹²⁸ Šlo o nejvyššího kancléře Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic, Viléma Slavatu nebo zástupce čtyř nejvyšších dvorských funkcí, nejvyššího hofmistra, komorníka, štolmistra a maršálka (Ferdinand z Ditrichštejna, Václav Eusebius z Lobkovic a další).¹²⁹ Již před rokem 1583 byli nuceni někteří šlechtici trávit delší pobyty v rakouské metropoli, zejména nejvyšší kancléři (Adam I. z Hradce, Jindřich IV. z Plavna, Jáchym z Hradce, Vratislav z Pernštejna). Většina z nich se ubytovávala v pronajatých bytech, ale postupem doby si zde kupovali své vlastní příbytky. Teprve po roce 1620 trávilo svůj čas ve Vídni větší množství šlechticů.¹³⁰ Na venkovské rezidence se velmoži vraceli v letních měsících a v obdobích velkých křesťanských svátků. Tento trend zastával v šedesátých a sedmdesátých letech 17. století například císařský komorník Jan Jiří Jáchym Slavata, který pobýval většinu času ve Vídni. Jen v letních měsících zavítal do Prahy a na své venkovské panství Lipová.¹³¹ V této době šlechtici s dvorským nebo zemským úřadem trávili svůj rok v daném zemském městě (Praze nebo Vídni) a také krátkodoběji na svých venkovských rezidencích.¹³²

Vlivem habsburské vlády se od 16. do 18. století změnil pohled na jednotlivá sídla v rezidenční síti. S tím souvisela i preference v jejich využívání. Na počátku sledovaného období šlechtici trávili většinu času na svých venkovských sídlech, protože neměli potřebu být v zemských metropolích. Postupně však šlechtici z důvodu zemské

---

¹²⁶ V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 178.

¹²⁷ D. MAREŠOVÁ, *Káva*, s. 34. Některé rody měly majetek jak v Království českém, tak v rakouských zemích (Althannové, Ditrichštejnové, Eggenberkové, Lichtenštejnové, Questenberkové, Schwarzenberkové, Trauttmansdorfové, Černínové). Několik šlechticů vlastnilo panství i mimo habsburskou monarchii (Buquoyové, Nosticové, Schwarzenberkové).

¹²⁸ V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 177; srov. V. BŮŽEK a kol., *Společnost českých zemí*, s. 230-231.

¹²⁹ J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 81.

¹³⁰ TAMTÉŽ, s. 86.

¹³¹ TAMTÉŽ, s. 80.

¹³² TAMTÉŽ, s. 80-81.

nebo dvorské kariéry působili od druhé poloviny 16. století ve svých nově zbudovaných palácích, které se staly jejich hlavními rezidencemi a plnily klíčovou reprezentační funkci. Venkovské rezidence přecházely do pozadí, ale dokládaly dlouhou kontinuitu šlechtického rodu a rodovou paměť vytvářením portrétních galerií a obrazových cyklů.

II. 3. Funkce sídel

Jednotlivá šlechtická sídla musela plnit několik význačných funkcí. U středověkých hradů byla asi nejdůležitější obranná funkce. Ta však u renesančních a barokních zámků ustupovala a postupně se vytrácela.¹³³ Mezi hlavní úkoly sídel patřila ekonomicko-správní úloha. Každé panství bylo ovládáno z jednoho centrálního místa, kde zajišťovali jeho správu úředníci. Ti vykonávali dohled nad poddanými, pečovali o oběh naturálií a finančních prostředků na panství.¹³⁴ U vedlejších sídel se úředníci starali o odesílání potravin, stavebního materiálu a dalších potřeb do hlavní rezidence. Ekonomicko-správní funkce se také projevila u paláců v zemských městech. Naopak tato funkce chyběla u krátkodobých sídel, kde nebyl správní aparát (lovecké zámečky, letohrádky).¹³⁵

Druhou funkci společensko-kulturní plnily především hlavní rezidence. V jejich interiérech šlechtici přijímali významné návštěvy a pořádali různé zábavy. Společenská funkce se promítla i ve hmotné kultuře pokojů určených k reprezentaci či k soukromí. Nároky byly také kladeny na dvorský konzum, který souvisel s napojením sídel na trhy a obchodní centra.¹³⁶ Kulturní složku mohly v některých případech dokládat sbírky knih a uměleckých předmětů, sbírky přírodnin, kuriozit nebo astrologických a alchymistických přístrojů v kunstkomorách.¹³⁷ Od 16. století se do jídelen, velkých světnic nebo soukromých pokojů zavěšovaly obrazy. Takto vznikaly rodové obrazové galerie. Jednotlivé obrazy a výzdoba sídla nejen reprezentovaly svého majitele, ale mohly odhalovat i jeho názory a postoje. Tato vyobrazení poukazovala i na starobylost rodu.¹³⁸

---

¹³³ Funkce barokních zámků definoval Zdeněk Hojda na reprezentační, užitkové, hospodářské, kulturní, rekreativní, sakrální a někdy i charitativní. Z. HOJDA, *Rezidence české šlechty*, s. 164.

¹³⁴ V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 178.

¹³⁵ TAMTÉŽ.

¹³⁶ TAMTÉŽ, s. 179; srov. J. HRDLIČKA, *Hodovní stůl a dvorská společnost. Strava na aristokratických dvorech v raně novověkých českých zemích*, České Budějovice 2000 (= Monographia historica I).

¹³⁷ Velké knihovny vlastnili Petr Vok z Rožmberka, Polyxena Lobkovická z Pernštejna nebo Karel st. ze Žerotína.

¹³⁸ V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 179.

Třetí funkce byla politicko-náboženská. Městské i venkovské rezidence se stávaly místem politických jednání.¹³⁹ Náboženská funkce se nejvíce projevovala u venkovských rezidencí. Pravidelné schůzky nekatolické šlechty pořádal například Petr Vok na Třeboni.¹⁴⁰

Jednotlivé funkce sídel také úzce souvisely s životním cyklem šlechtice. V každém období musely příbytky svému majiteli poskytovat různé úlohy. Při narození plnilo sídlo funkci rodinného zázemí. Rané dětství se odehrávalo v úzkém rodinném kruhu. Ve druhém období se šlechtické sídlo stávalo centrem základního vzdělání.¹⁴¹ Šlechtic či šlechtice si začali uvědomovat svou urozenost a učili se společenským návykům. Ve třetím období se již jednotlivá pohlaví ve výchově oddělovala. Dívky se připravovaly na roli manželky a zdokonalovaly se v ručních pracích. Chlapci obvykle odcházeli za vzděláním či na kavalírské cesty. Sídlo v této době bylo zdrojem hmotného zabezpečení.¹⁴² V další fázi si mladý šlechtic budoval vlastní dvůr a začínal se aktivně podílet na vedení a správě panství. V tomto období plnilo sídlo funkce ekonomické, politické, administrativní, kulturní (slavnosti a hostiny, hony a zábavy).¹⁴³ Po svatbě se sídlo stávalo centrem rodinného života, který spočíval v zachování rodu, o což se snažil šlechtic až do své smrti. Po jeho smrti začínal jeho nástupce vlastní životní cyklus.¹⁴⁴

Životní cyklus lze dále rozdělit na menší časové jednotky roční a denní. Roční cyklus určovaly ekonomické a náboženské funkce. Ekonomická úloha souvisela se žněmi, výlovy rybníků, výběrem peněžních dávek a poplatků.¹⁴⁵ Náboženskou funkci vymezoval církevní kalendář s důrazem na hlavní křesťanské svátky Velikonoce a Vánoce.¹⁴⁶ Kalendáře se postupně využívaly i v kancelářích a registrovaly vykonanou i plánovanou činnost.¹⁴⁷ Nejmenší jednotka, denní cyklus, souvisela s každodenními existenčními potřebami a funkcemi šlechtice (hygiena, oděv, konzumace jídla apod.).¹⁴⁸

Pro lepší poznání funkcí a využívání jednotlivých sídel mohou pomoci osobní prameny diáře nebo deníky, které dokazují, kde všude šlechtic byl a jaká místa

---

¹³⁹ K významným politickým sídlům patřil Horšovský Týn Jana ml. Popela z Lobkovic, Jindřichův Hradec Jáchyma z Hradce a Český Krumlov Viléma z Rožmberka. V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 180.

¹⁴⁰ TAMTÉŽ.

¹⁴¹ J. PÁNEK, *Život na šlechtickém sídle*, s. 14.

¹⁴² TAMTÉŽ, s. 15.

¹⁴³ TAMTÉŽ, s. 16.

¹⁴⁴ TAMTÉŽ, s. 17-18.

¹⁴⁵ TAMTÉŽ, s. 18.

¹⁴⁶ K těmto obdobím patřila i doba adventní, postní a význačné svátky světců.

¹⁴⁷ J. PÁNEK, *Život na šlechtickém sídle*, s. 19.

¹⁴⁸ TAMTÉŽ.

navštívil. Tyto prameny lze použít i pro reflexi času společně s kalendáři a dalšími pomůckami. Využitelnost sídel lze zkoumat i z inventářů.

III. Inventáře šlechtických sídel

Inventář jako pramen se začal využívat již od konce 19. století. Do tohoto období lze zařadit příspěvky Antonína Rybičky, Zdeňka Wirtha, Josefa Dostála nebo Hynka Grosse, který se zabíral inventáři Českého Krumlova.¹⁴⁹ Tyto práce měly popisný charakter a zaměřovaly se především na předbělohorskou dobu. Malý zájem o výzkum 17. a 18. století souvisel nejspíše s velkým množstvím dochovaných písemných pramenů pro toto období, které bylo potřeba zpracovat.¹⁵⁰ Od osmdesátých let 19. století také vycházelo patnáctisvazkové dílo Augusta Sedláčka, jež popsal hrady, zámky a tvrze v Českém království.¹⁵¹ Sedláček přešel od jednostranného genealogického přístupu k popisu stolování, módy, nábytku a volného času. Místopisný pohled oživoval kulturně historickými vsuvkami.¹⁵² Kulturně historické práce nevyžívaly inventáře pouze k rekonstrukci majetkové držby šlechticů nebo k dějinám výstavby a přestavby sídel, ale s jejich pomocí se snažily nahlédnout do topografie šlechtických příbytků, vybavení interiérů a také popsat provozně technické prostory.¹⁵³ V souvislosti s předkládanou prací uváděl August Sedláček při topografii sídla i kancelářské prostory, které zakresloval i do sídelních topografických map.¹⁵⁴

Průkopníkem nového studia inventářů se stal František Hrubý.¹⁵⁵ Ten se nezabýval pouze strohým opisem inventáře, ale ve svých výzkumech uplatnil pohled kulturní historie pro zámecké i venkovské prostředí. František Hrubý se také jako první pokusil porovnat více inventářů v jedné studii.

---

¹⁴⁹ Ze starších prací o inventářích Antonín RYBIČKA, *Hrad Pecka a jeho držitelé 1620-1624*, Památky archeologické a místopisné 3, 1859, s. 38-40; Zdeněk WIRTH, *Inventář zámku litomyšlského z roku 1608*, Časopis Společnosti přátel starožitností českých 21, 1913, s. 123-125; Zdeněk NEJEDLÝ, *Kryštof Harant z Polžic 1621-1921*, Praha 1921; Josef PELIKÁN, *Březanův popis krumlovského hradu a zámku roku 1600*, Časopis Společnosti přátel starožitností českých 33, 1925, s. 174-177; Josef DOSTÁL, *Inventář svršků na panství rychnovském z doby konfiskací pobělohorských*, Časopis pro dějiny venkova 13, 1926, s. 208-212; TÝŽ, *Příběhy ze života Jana Dobřenského z Dobřenic*, Časopis Společnosti přátel starožitností českých 56, 1948, s. 13-26, 118-131; Hynek GROSS, *Inventář zámku v Českém Krumlově sepsaný roku 1600 Václavem Březanem*, Ročenka Vlastivědné společnosti jihočeské v Českých Budějovicích, České Budějovice 1929, s. 16-26; František TEPLÝ, *Telecké inventáře*, Časopis Společnosti přátel starožitností českých 35, 1927, s. 171-176; Josef Vladislav ŠIMÁK, *Inventář jihočeského vladectví r. 1599*, Jihočeský sborník historický 6, 1933, s. 116-119; TÝŽ, *Inventář zámku Hrubého Rohozce z roku 1593*, Od Ještěda k Troskám 13, 1934-35, s. 14-15; Josef HANZAL, *Renesanční zámek v Libochovicích*, Časopis Společnosti přátel starožitností českých 69, 1961, s. 149-151; TÝŽ, *Předbělohorské poddanské inventáře*, Český lid 50, 1963, s. 169-174.

¹⁵⁰ J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 26.

¹⁵¹ A. SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého I–XV*.

¹⁵² P. CHALUPA, *Lidské věky*, s. 7.

¹⁵³ J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 6.

¹⁵⁴ Do topografických mapek zakreslil August Sedláček kanceláře například na Rožmberku nebo v Třeboni. A. SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl třetí, Budějovsko*, Praha 1994, s. 99 a 121.

¹⁵⁵ F. HRUBÝ, *Selské a panské inventáře*, s. 263-306.

V padesátých a šedesátých letech se marxistické bádání přesunulo do venkovského prostředí, kde projevili zájem o tyto prameny Josef Petráň, Josef Tlapák nebo Josef Válka.¹⁵⁶ Marxisticky zaměřené historiky zajímal především každodenní život venkovanů.¹⁵⁷ V osmdesátých letech se začali na inventáře soustředit především etnografové Lýdia Petráňová a Josef Vařeka.¹⁵⁸ Tato dvojice zkoumala mobiliář a celkové vybavení venkovských usedlostí od středověku do raného novověku.

V osmdesátých letech se zorné pole studia přesunulo i na měšťanské prostředí. Václav Bůžek se soustředil na jihočeské měšťany a Jiří Pešek na pražské prostředí.¹⁵⁹ Přejít ve výzkumu předbělohorských pramenů zaznamenal Zdeněk Hojda, který prostudoval období let 1627-1740, a to především se zřetelem na výzkum měšťanských výtvarných děl.¹⁶⁰

Návrat ke šlechtickým inventářům započal na konci devadesátých let minulého století. Přínos měl článek Michaely Neudertové (provdané Hrubé), která se zabývala především terminologií předmětů v zámeckých pokojích.¹⁶¹ Dále se také historikové od devadesátých let snažili proniknout pomocí inventářů do myšlenkového světa šlechticů a uchopit kulturu každodenního života. Monumentální práci o každodenní kultuře napsal Josef Petráň.¹⁶² Ten využil studia těchto pramenů k poznání každodenního života venkovanů, měšťanů a šlechticů od středověku až po 18. století. Na moravskou barokní

---

¹⁵⁶ Josef TLAPÁK, *Z předbělohorských inventářů českých velkostatků*, Vědecké práce ČSAZV z dějin zemědělství a lesnictví, 1959, s. 179-185; J. VÁLKA, *Hospodářská politika feudálního velkostatku na předbělohorské Moravě*, Praha 1962; J. PETRÁŇ, *Zemědělská výroba v Čechách v druhé polovině 16. a počátkem 17. století*, Praha 1963.

¹⁵⁷ D. MAREŠOVÁ, *Káva*, s. 9.

¹⁵⁸ Lýdia PETRÁŇOVÁ – Josef VAŘEKA, *Vybavení venkovské zemědělské usedlosti v době předbělohorské na pozadí poddanských inventářů*, *Archaeologia historica* 12, 1987, s. 277-285; Lýdia PETRÁŇOVÁ – Josef VAŘEKA – Alena PLESSINGEROVÁ, *Mobiliář venkovského domu v Čechách od konce středověku do počátku národního obrození*, *Český lid* 75, 1988, s. 202-211.

¹⁵⁹ Václav BŮŽEK – Hana BŮŽKOVÁ, *Klenoty v renesančních a manýristických interiérech na jihu Čech*, *Jihočeský sborník historický* 63, 1994, s. 23-43; Václav BŮŽEK – Hana BŮŽKOVÁ – Jana STEJSKALOVÁ, *Interiéry domů v jihočeských předbělohorských městech. Životní styl měšťanů v době pozdní renesance a manýrismu*, *Jihočeský sborník historický* 59, 1990, s. 113-127; TITÍŽ, *Měšťanské domácnosti v předbělohorských jižních Čechách*, *Jihočeský sborník historický* 59, 1990, s. 65-79; Jiří PEŠEK, *Pražské knihy kšaftů a inventářů. Příspěvek k jejich struktuře a vývoji v době předbělohorské*, *Pražský sborník historický* 15, 1982, s. 63-92; TÝŽ, *Obraz a grafiky a jejich majitelé v předbělohorské Praze*, *Umění* 39, 1991, s. 369-383.

¹⁶⁰ Z. HOJDA, *Výtvarná díla v domech staroměstských měšťanů v letech 1627-1740. Příspěvek k dějinám kultury barokní Prahy I*, *Pražský sborník historický* 26, 1993, s. 38-102; TÝŽ, *Kulturní investice staroměstských měšťanů v letech 1627-1740. Příspěvek k dějinám barokní Prahy II*, *Pražský sborník historický* 27, 1994, s. 47-102.

¹⁶¹ Michaela NEUDERTOVÁ, „*Item ve velkém fraucimře před lusthausem se nachází...*“ (*Příspěvek ke studiu inventářů pozdně renesančních rezidencí v severozápadních Čechách*), in: V. Bůžek – P. Král (edd.), *Aristokratické rezidence*, s. 163-199.

¹⁶² J. PETRÁŇ, *Dějiny hmotné kultury II/1*.

šlechtu se soustředil Martin Pleva.¹⁶³ Ve svém článku vysvětlil vznik inventářů a shrnul dosavadní badatelské přístupy. Autor si pro samotný výzkum zvolil patnáct osobností podle různých kategorií jako například typ sídla nebo sociální stratifikace šlechty. V jižních Čechách se inventáři zabýval Josef Hrdlička, který tyto prameny využil například ke studiu stravování a hodování v raném novověku.¹⁶⁴ Další historik Václav Bůžek sepsal mimo jiné teoretickou práci o vnější formě, obsahovém rozboru a možnostech studia inventářů.¹⁶⁵

Pro své disertační práce využili tento pramen i Vítězslav Prchal a Jiří Kubeš. Vítězslav Prchal nově pomocí inventářů rozebíral přítomnost tureckých militarií ve šlechtických zbrojnicích.¹⁶⁶ Jiří Kubeš naopak použil inventární soupisy k popisu rezidenční sítě a topografie reprezentačních prostor šlechtických sídel spolu s jejich výzdobou.¹⁶⁷ Tento historiografický přehled naznačil, že historici na konci 20. století přesunuli svou pozornost od prostého přepisu inventářů k hlubšímu a detailnějšímu studiu těchto pramenů. Tyto výzkumy přinášely a nadále přinášejí nové možnosti studia a jejich poznatky mohou pomoci utvářet pohled na dobovou hmotnou kulturu i myšlení tehdejších lidí.

Vlastní pojem inventář patří mezi novodobá slova a ve středověkých pramenech se toto označení nenacházelo. V době 14. a 15. století se soupisy vybavení nazývaly cedulemi či pouze listy.¹⁶⁸ Tyto pojmy obsahovaly prakticky všechny písemnosti vyhotovené za účelem evidence vybavení a zařízení hradu, hospodářského dvora, kostela a špitálu k určitému datu. Vyhotovovaly se dva exempláře, jeden obdržel nový držitel a druhý zůstával v kanceláři. První doklady inventářů v českých zemích spadaly do 14. století, přičemž šlo zejména o soupisy z hospodářských důvodů.¹⁶⁹ Většímu rozšíření přispělo 15. století, kdy se začaly objevovat hradní inventáře, kterým se

---

¹⁶³ Martin PLEVA, *Mobiliáře a sbírky moravské barokní šlechty. Na základě pozůstalostních inventářů moravského královského tribunálu*, Brno 1999 (= Diplomová práce); TÝŽ, *Hmotná kultura moravské barokní šlechty ve světle pozůstalostních inventářů*, Acta Musei Moraviae - Scientiae Sociales 85, 2000, s. 131-155.

¹⁶⁴ J. HRDLIČKA, *Hmotná kultura měšťanských domácností v renesanční Telči*, Vlastivědný sborník Vysočiny – oddíl věd společenských 12, 2000, s. 35-54; TÝŽ, *Nově objevený inventář renesančních interiérů zámku v Telči*, Jihočeský sborník historický 63, 1994, s. 178-184; TÝŽ, *Hodovní stůl*.

¹⁶⁵ V. BŮŽEK, *Adelige und bürgerliche Nachlassinventare des 16. und 17. Jahrhunderts in den böhmischen Ländern*, in: Josef Pauser – Martin Scheutz – Thomas Winkelbauer (edd.), *Quellenkunde der Habsburgermonarchie (16. - 18. Jahrhundert). Ein exemplarisches Handbuch*, Wien 2004, s. 468-476.

¹⁶⁶ Vítězslav PRCHAL, *Společensko hrdinů: Válka a reprezentační strategie českomoravské aristokracie 1550–1750*, Praha 2015.

¹⁶⁷ J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*.

¹⁶⁸ R. ŠIMŮNEK, *Hradní inventář*, s. 229.

¹⁶⁹ A. HOLASOVÁ, *Poznámky k problematice studia inventářů*, s. 111; srov. R. ŠIMŮNEK, *Hradní inventář*, s. 229.

věnoval ve své práci Robert Šimůnek. Ten ukázal na stav studia a na to, že hradní inventáře většinou evidovaly zbraně, zbroj a zásoby střeliva na hradě, případně rozličné nářadí a potravinové zásoby.¹⁷⁰ Z 15. století se dochovaly inventáře rožmberských hradů Dívčího Kamene, Helfenburku, Choustníka, Nových Hradů, Rožmberku, Velešína, a Zvíkova.¹⁷¹ Hradní inventáře byly nesoustavné, neúplné a nesrovnatelně stručnější než pozdější zámecké z 16. až 18. století.

Raně novověké inventární soupisy vznikaly z několika důvodů. Nejčastější příčina soupisu majetku šlechtických sídel souvisela se změnou dosavadního majitele (pozůstalostní inventáře). Touto změnou mohl být převod majetku po smrti držitele na jeho nezletilé dědice. Tehdy se za přítomnosti komorníků z úřadu desk zemských pořídil soupis majetku, který tvořil ochranu práv sirotků a podklad pro následné předání zletilým. Další podnět nastal při prodeji panství nebo zámku včetně jeho vybavení, kdy inventář sloužil jako doklad k prodejní smlouvě. Ve víru stavovského povstání byl majetek často konfiskován, a vytvářely se proto také inventáře.¹⁷² Při konfiskaci prováděla kontrolu konfiskační komise s komisařem, ve složení vrchní hejtman Království českého, hejtman příslušného kraje a rada nad počty v české kanceláři. Vyhotovený inventář následně putoval do rukou úředníků české komory.¹⁷³ Takto vzniklé písemné prameny se dnes nacházejí ve šlechtických rodinných archivech, případně ve velkostatkových fondech.¹⁷⁴

Podoba raně novověkých šlechtických inventářů byla poměrně ustálená. V úvodu se nacházelo jméno předávající osoby a název příbytku, který se sepisoval. V další části se objasňovaly důvody sepsání inventáře, jmenovali se členové komise, svědci a také datum zpracování inventáře. V tomto oddíle se také často uváděl odhad všech šlechtických nemovitostí a jejich stručný popis.¹⁷⁵ Následoval vlastní soupis, jenž mohl mít dvě formy.

Starší verze inventářů popisovaly často šlechtické sídlo podle skupin předmětů hmotné kultury (nábytek, zbraně, ošacení...) a měly jen několik stran. U těchto inventářů byly evidovány v první řadě peněžní hotovost, předměty ze zlata, stříbra, cínu, mosazi, mědi, železa, skla, keramiky, porcelánu a dřeva. Následoval popis ložního

---

¹⁷⁰ TAMTÉŽ, s. 232.

¹⁷¹ TAMTÉŽ, s. 236.

¹⁷² M. NEUDERTOVÁ, „*Item ve velkém fraucimře...*“, s. 166-167.

¹⁷³ A. HOLASOVÁ, *Poznámky k problematice*, s. 114; blíže k pobělohorským konfiskacím Tomáš Václav BÍLEK, *Dějiny konfiskací v Čechách po roce 1618 I-II.*, Praha 1882-1886; T. KNOZ, *Pobělohorské konfiskace. Moravský průběh, středoevropské souvislosti, obecné aspekty*, Brno 2006.

¹⁷⁴ D. MAREŠOVÁ, *Káva*, s. 18.

¹⁷⁵ V. BŮŽEK, *Adelige und bürgerliche Nachlassinventare*, s. 469.

prádla, oděvů, koberců a tapet.¹⁷⁶ Až poté přišel na řadu nábytek, ale také obrazy, knihy, zbraně, hodiny, hudební a mechanické nástroje.

Od druhé poloviny 16. století se prosadila zvyklost vést inventáře podle místností. Ty se vyznačovaly u nejbohatších a nejurozenějších šlechticů nebyvalou podrobností a mohly mít i více jak 100 stran.¹⁷⁷ Tyto popisy nabízely pohled do vnitřní topografie šlechtických sídel a poukazovaly na vybavení jednotlivých místností. Šlechtické a měšťanské inventáře vedené po místnostech mohou odrážet i raně novověké modernizační procesy (byrokratizaci, individualizaci nebo intimitu).¹⁷⁸

Vypovídací hodnota inventárních pramenů je poměrně široká, ale vždy se musí přihlížet k okolnostem jejich vzniku, protože ty napoví, co vše do nich nebylo zahrnuto. V inventářích zkonfiskovaných sídel mohla chybět řada osobních předmětů, jež si stačili majitelé odvézt.¹⁷⁹

V případě, kdy se podařilo vztáhnout inventář ke konkrétnímu šlechtici a stanovit jeho úplnost a okolnosti vzniku, mohl nabídnout velkou vypovídací hodnotu.¹⁸⁰ Na každý inventarizovaný předmět by se však mělo nahlížet v souvislosti s konkrétním člověkem, který jej používal.¹⁸¹ Inventáře přinášejí i náhled do myšlenkového světa šlechtice. Zaznamenávaly například poznatky o majitelově rezidenční síti (počtu a úrovni zařízení jeho sídel) nebo o využívání velikosti sídla (počty pokojů, výzdoba a vybava šlechtické domácnosti různými potřebami). Z tohoto hlediska se získávaly informace o majitelově kulturním zaměření (inventáře knihovny, divadla, zbrojnice), ale i o jeho ambicích, zálibách či kariéře.¹⁸² Jednotlivé místnosti a s nimi související předměty odrážely každodenní rituály šlechticova životního cyklu. Inventáře mohou pomoci k poznání jeho myšlenkového světa. Ve šlechtickém prostředí se tímto způsobem zkoumaly portrétní galerie a heraldické symboly na nádobí nebo nábytku.¹⁸³ Tato symbolika dokládala ve šlechtickém myšlení povědomí o nepřetržitém vznešeném původu a generační kontinuitě. Výklad obsahu náboženských motivů naopak poukazuje na šlechticovo náboženské smýšlení.¹⁸⁴ Kulturně historické studie za využití

---

¹⁷⁶ TAMTÉŽ, s. 471.

¹⁷⁷ J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 26.

¹⁷⁸ V. BŮŽEK, *Adelige und bürgerliche Nachlaßinventare*, s. 470.

¹⁷⁹ J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 29.

¹⁸⁰ TAMTÉŽ, s. 30.

¹⁸¹ TAMTÉŽ, s. 25.

¹⁸² TAMTÉŽ, s. 31.

¹⁸³ V. BŮŽEK, *Přípitek ve společnosti raného novověku*, in: Martin Nodl – Daniela Tinková (edd.), *Antropologické přístupy v historickém bádání*, Praha 2007 s. 189-213.

¹⁸⁴ TÝŽ, *Adelige und bürgerliche Nachlaßinventare*, s. 473.

interdisciplinárního výzkumu poukazují na aktivity, pocity, myšlení a každodenní život lidí v raném novověku.¹⁸⁵ Tyto poznatky využívají badatelé poměrně nového směru historické antropologie, aby rekonstruovali různé fáze šlechticova života a s tím spjaté rituály. Vypovídací hodnota šlechtických inventářů se zvýší při použití dalších pramenů, především osobní povahy (deníky). Tímto rozšířeným studiem nezůstanou poznatky pouze u kvantitativního a popisného průzkumu.¹⁸⁶

Studium inventářů umožňuje výzkum ve třech kvantitativních rovinách. První se zaměřuje na interpretaci jednoho inventáře významné osobnosti nebo na typického zástupce určité skupiny. V takovém případě se výzkum doplňuje dalšími prameny. Tyto práce přinášejí nejvšestrannější interpretaci všech jednotlivin inventárního soupisu s využitím kritiky a analýzy pramene.¹⁸⁷ Tento přístup se využíval především pro měšťanské prostředí a přinesl informace o obyčejných lidech a rytířích, sídlících ve městech.

Druhou možností je asi dnes nejrozšířenější hromadný výzkum, při kterém se hledané pole zúží na vybrané předměty hmotné kultury. Takto byly studovány například v měšťanském prostředí knihy, šperky nebo hudebniny. Problém této metody spočívá v co nejpřesnější identifikaci knih či obrazů zapsaných v inventáři. Celkové vyhodnocení přináší odlišné závěry než analýza velkého a nesourodého celku.¹⁸⁸

Třetí rovinou je rozbor velkého počtu inventářů, který bere v úvahu všechny artefakty inventáře, peněžní hotovost nebo demografické charakteristiky nebožtíka. Na základě tohoto výzkumu lze v měšťanském prostředí určit sociální a profesní stratifikaci měšťanů.¹⁸⁹ Musí se počítat s jistým skluzem mezi vytvořením souboru věcí popsanych inventářem a úmrtím inventované osoby.¹⁹⁰

Předkládaná práce se snaží na základě inventářů zrekonstruovat podobu úřednických prostor kanceláří. Vybavenost jednotlivých kanceláří předměty může doložit jejich proměnu a vývoj v časovém období 1580-1700. Inventární soupisy byly vybírány se zřetelem na zastoupení vyšších i nižších šlechticů a také podle typu jejich sídla.

---

¹⁸⁵ Inventáře mohou přispět k historii spánku, výživy, hygieny, oblékání a celkově kultury bydlení. V. BŮŽEK, *Adelige und bürgerliche Nachlaßinventare*, s. 473.

¹⁸⁶ J. HRDLÍČKA, *Nově objevený inventář*, s. 178.

¹⁸⁷ J. PEŠEK, *Pozůstalostní inventáře jako pramen pro poznání kultury každodenního života*, in: V. Bůžek (ed.), *Kultura každodenního života českých a moravských měst v předbělohorské době*, České Budějovice 1991 (= Opera historica 1), s. 33.

¹⁸⁸ TAMTÉŽ, s. 34.

¹⁸⁹ V. BŮŽEK – H. BŮŽKOVÁ – J. STEJSKALOVÁ, *Interiéry domů*, s. 113-127; TITÍŽ, *Měšťanské domácnosti*, s. s. 65-79.

¹⁹⁰ J. PEŠEK, *Pozůstalostní inventáře*, s. 35.

Problematikou úřednických prostor v těchto pramenech bývá jejich strohý popis. Kancelář nepředstavovala reprezentační místnost. Zůstává otázkou, nakolik komisaři rozlišovali mezi kusy prostého a užitkového nábytku od reprezentativního a zdobného. Jejich priorita nespočívala v zaznamenávání všech věcí do detailu, ale spíše věci hodnotnějších. S tím souvisela úvaha nad tím, co považovali sepisovatelé za drahé, hodné zápisu.¹⁹¹ Pokud se v inventářích nacházela stroze popsaná kancelář, může to jen znamenat, že dané předměty se považovaly za běžné a nebylo zapotřebí je blíže popisovat.

V předkládané práci se kladl důraz na to, aby se inventáře šlechtických sídel vedly po jednotlivých místnostech a objevila se v nich zmínka o kanceláři. Ideálním stavem by pro autora bylo nalézt několik inventářů pro jedno sídlo v rozmezí několika desetiletí, což se zdařilo pouze u Českého Krumlova a Kratochvíle. Tento stav může přispět k poznání a popsání jednotlivých místností v průběhu času a doložit jejich proměny v souvislosti s novými způsoby.¹⁹² Tímto výzkumem byly zpracovány poznatky inventářů z několika archivů, které zjistily kanceláře šlechtických sídel v Čechách a částečně i na Moravě.¹⁹³ Jejich soupis přináší podrobná volně vložená tabulka. V ní se nachází abecední soupis šlechtických sídel, v kterých se podle inventářů nalézala

---

¹⁹¹ A. HOLASOVÁ, *Poznámky k problematice*, s. 120.

¹⁹² TAMTÉŽ, s. 115.

¹⁹³ V Národním archivu v Praze (dále NA Praha); NA Praha, Fideikomisní spisy, sign. VII E 9 (F 7/98), kart. 847 (inventář statků pánů Smiřických 1618); TAMTÉŽ, sign. VII E 22 (F 20/98), kart. 946 (inventář movitostí na zámku Bilina 1651); TAMTÉŽ, sign. VII E 49, kart. 1139 (Inventář panství Libochovice 1635); TAMTÉŽ, sign. VII E 54 (F 8/98), kart. 1172 (inventář zámku Chudenice 1641); NA Praha, Stará manipulace (dále SM), sign. C 215/K18, kart. 415 (inventář zámku Teplice); TAMTÉŽ, sign. H 167/2, kart. 922 (inventář tvrže Žumberk a Chvalkov 1618); TAMTÉŽ, sign. K 65/9, kart. 1180 (Inventář tvrže Vtelno po Felixovi Kaplířovi 1633); TAMTÉŽ, sign. O 23/14, kart. 1576 (inventář Smiřic a Opočna 1635); TAMTÉŽ, sign. Z 115/1, kart. 2610 (inventář zámku v Zahořanech a tvrzí a dvorů na panství 1634). V Moravském zemském archivu v Brně (dále MZA Brno); MZA Brno, C2 Tribunál-pozůstalosti, sign. L 9, kart. 96 (inventář Bludova a Pernštejna 1685); TAMTÉŽ, sign. L 119, kart. 120 (pozůstalost po Kryštofu Filipovi z Lichtenštejnu-Castelkorna, inventář Pernštejna 1648). Ve Státním oblastním archivu v Praze (dále SOA Praha), SOA Praha Rodinný archiv (dále RA) Valdštejnů, sign. I-6/A-29, kart. 6 (Valdštejnský palác v Praze. Inventář mobiliáře 1634). A rovněž ve Státním oblastním archivu v Třeboni a v jeho pobočkách v Českém Krumlově a Jindřichově Hradci; SOA Třeboň, Velkostatek Rožmberk, sign. III F 6b, kart. 48 (inventáře zařízení ve starém a novém zámku v Rožmberku 1650-1850); Velkostatek Třeboň, sign. I B II 6 I, fasc. 8 (inventáře Třeboně z konce 16. a první půle 17. století); SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Velkostatek Český Krumlov sign. I7 I2 (inventář panství netolického na zámku Kratochvíli); TAMTÉŽ, sign. I7 I3 (inventář zámeckých pokojů z roku 1614); SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Velkostatek Vimperk, sign. VI J 4, kart. 814 (inventáře zámeckého zařízení a hospodářského náčiní 1554-1744); TAMTÉŽ, Vrchní úřad Český Krumlov – Staré oddělení, sign. II B 7I1 (inventář na všelijaké věci jeho Milosti páně, které zůstávají při zámku Kratochvíli roku 1597); SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, sign. III. A 4a, kart. 19 (inventář Jindřichova Hradce 1638); TAMTÉŽ, sign. III. G 4a, kart. 30 (pozůstalostní inventáře 1673); TAMTÉŽ, sign. J 1a, kart. 32 (pozůstalostní inventáře v zámcích Jindřichově Hradci, Červené Lhotě z roku 1689).

kancelář. U jednotlivých sídel je uveden druh (hrad, tvrz, zámek, vila) a typ sídla v případné rezidenční síti (hlavní a vedlejší). Následují informace o jejich majiteli či majitelce, které byly zapsány v úvodu inventáře. U každé osoby je uveden její společenský stav (titul) a postavení či kariéra v dvorských, zemských nebo nižších úřadech. Poslední tři kolony tabulky se věnují příčině sepsání inventáře (úmrtí či konfiskace) a rokům, pro které autor dohledal doklad kanceláře v jednotlivých sídlech. Na závěr je uvedeno uložení konkrétních archiválií ve státních oblastních archivech a v Národním archivu v Praze. Některé uváděné kanceláře na šlechtických sídlech popsala již literatura zabývající se přepisem inventářů v 19. a 20. století a tato práce je také využila.¹⁹⁴

Studium inventářů má v české historické vědě hluboké kořeny. Již v 19. století byla snaha zpracovat tyto prameny alespoň jejich přepisem. Starší práce se zaměřovaly především na období 15. a 16. století, ale dnešní pozornost přešla i na barokní éru. Inventáře vznikaly z důvodu úmrtí majitele určitého panství a sloužily jako právní záruky pro jeho manželku a děti. Tyto soupisy také tvořily přílohy prodejních smluv. V období první poloviny 17. století se zkonfiskovaný šlechtických majetek opatroval inventáři. Ty se zpočátku sepisovaly podle věcných kategorií (nábytek, nádobí, stříbro, zlato) a následně i podrobněji podle jednotlivých místností. V inventářích může historik nalézt podobu a uspořádání šlechtických sídel. Při bližším výzkumu badatel dokáže pohlédnout do šlechticova myšlení a zjistí i jeho záliby, přání či ambice. Autor práce v inventářích hledal vybavení kancelářských prostor předměty hmotné kultury a snažil se doložit vývojový proces byrokratizace. Zkoumaný vzorek obsahuje sídla vyšší i nižší šlechty a byl koncipován tak, aby zdokumentoval různé typy sídel v období 1580-1700.

---

¹⁹⁴ Přepsané inventáře se zmínkami kancelářů, které se objevily v literatuře F. HRUBÝ, *Selské a panské inventáře*, s. 263-306 (Velké Meziříčí); J. HANZAL, *Renesanční zámek v Libochovicích*, s. 149-151 (Libochovice); Z. WIRTH, *Inventář zámku litomyšlského*, s. 124 (Litomyšl); H. GROSS, *Inventář zámku v Českém Krumlově*, s. 16-26 (Český Krumlov); J. DOSTÁL, *Inventář svršků*, s. 209-210 (Rychnov nad Kněžnou); František KAŠIČKA, *Život na středověké a renesanční tvrzí ve světle hmotných a písemných dokladů*, *Archaeologia historica* 15, 1990, s. 191-199 (tvrz v Kestřanech); Petr ČORNEJ, *K otázce životního stylu nižší šlechty před Bílou horou*, *Středočeský sborník historický* 15, 1980, s. 135 (Krnsko 1619).

IV. Kancelářské prostory ve šlechtických sídlech a jejich hmotná kultura

Nedílnou součástí hlavních vrchnostenských sídel byla kancelář. Tato místnost, patřící k provozním, se v pramenech označovala jako *kancelář* (*die Kanzlei*), *kancelářka* nebo *světnice kancelářská*.¹⁹⁵ Růstem byrokratizace se specializovaly úkoly konané danou kanceláří, které se dále dělily podle zaměření na kancelář *hejtmanskou* („*die puchen meister Kanzlei*“), *písařskou*, *sirotčí*, *soudní*, *truhelního písaře*, *písaře polesního*, *obročního*, *mlejnského* a další.¹⁹⁶ Ke kancelářím náležely *komory* a *komůrky* („*kamr*“, „*šlafkamr*“, „*die Cammer*“, „*Camer*“, „*Kemer*“, „*Kemerle*“, „*Kemerlein*“), jež sloužily k uskladnění písařského materiálu, ale také jako místo k přespání písařů a pomocného personálu.¹⁹⁷ Jelikož se kanceláře nacházely často v přízemí, přiléhaly k nim i klenuté místnosti nazývané *sklepy*, *sklípky* („*das Gewelbe*“). Tyto sklepy mohly být dále členěny podle účelu na sklepy sirotčí, důchodního písaře nebo jen písařské.¹⁹⁸ Takto specializovanou složku výkonného aparátu měla pouze hlavní sídla vyšší šlechty.

---

¹⁹⁵ Srov. M. NEUDERTOVÁ, „*Item ve velkém fraucimře...*“, s. 176. Označení *kancelářka* se nacházelo například v inventáři tvrže Žumberk z roku 1618 (Žumberk, 1618, hlavní tvrž Theobalda Höcka z Zweibrückenu). NA Praha, SM, sign. H 167/2, kart. 922, fol. 6 (inventář tvrže Žumberk a Chvalkov 1618). Pojmenování *světnice kancelářská* se využilo u zámků v Zahořanech (1634, vedlejší tvrz Viléma Vchynského z Vchynic a z Tetova) a Opočně (1635, hlavní sídlo Jana Rudolfa Trčky z Lípy). NA Praha, SM, sign. Z 115/1, kart. 2610 (inventář zámku v Zahořanech a tvrzí a dvorů na panství 1634); TAMTÉŽ, sign. O 23/14, kart. 1576, fol. 41 (inventář Smiřic a Opočna 1635). Nejčastěji se však tyto místnosti označovaly jako kanceláře.

¹⁹⁶ Kancelář soudní byla popsána v Českém Krumlově v roce 1594. V Českém Krumlově se dále nacházela v roce 1605 *kancelář truhelní*, *písaře polesního* a *mlejnského*. SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Velkostatek Český Krumlov sign. I7 I2 (inventář panství netolického na zámku Kratochvíli). Specializované kanceláře měly i zámky v Roudnici nad Labem (truhelní a písaře obročního 1591, vedlejší sídlo Viléma z Rožmberka), v Uhříněvsi (obročního písaře 1618, vedlejší tvrz Albrechta Jana Smiřického ze Smiřic) nebo na Kratochvíli (truhelní 1606, vila Petra Voka z Rožmberka). SOA Třeboň, Cizí statky Třeboň, sign. II. 233-1, kart. 142, fol. 24, 44, 71-72 (inventář svršků a nábytku postoupených hejtmanu roudnického panství Davidu Ritterovi z Gross Oettingu 1588, 1589, 1591); NA Praha, Fideikomisní spisy, sign. VII E 9 (F 7/98), kart. 847, fol. 3 (inventář statků pánů Smiřických 1618); SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov – Staré oddělení, sign. II B 7II (inventář na všelijaké věci jeho Milosti páně, které zůstávají při zámku Kratochvíli roku 1597).

¹⁹⁷ M. NEUDERTOVÁ, „*Item ve velkém fraucimře...*“, s. 176.

¹⁹⁸ Sirotčí sklepy byly v Teplicích (1634, hlavní sídlo Viléma Vchynského z Vchynic a z Tetova) a v Českém Krumlově (1607, sídlo habsburské komorní správy). NA Praha, SM, sign. C 215/K18, kart. 415, fol. 470-472, 499 (inventář zámku Teplice); SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Velkostatek Český Krumlov, sign. I7 I3 (inventář zámeckých pokojů z roku 1614). Sklep důchodního písaře se nacházel v Uhříněvsi (1618, vedlejší tvrz Albrechta Jana Smiřického ze Smiřic) nebo v Českém Krumlově (1594, hlavní sídlo Petra Voka z Rožmberka). V Dřevěnicích (1695, vedlejší tvrz Jana Josefa ze Šternberka) a Kolodějích (1618, vedlejší zámek Albrechta Jana Smiřického ze Smiřic) se nalézal sklep písařský. NA Praha, Fideikomisní spisy, sign. VII E 9 (F 7/98), kart. 847 (inventář statků pánů Smiřických 1618). Nejčastěji se však objevil „*sklep při kanceláři*“.

IV. 1. Topografie zámeckých prostor

Po sémantickém ukotvení kanceláře podle zkoumaných inventářů se musí tyto místnosti zasadit do vnitřní topografie zámku. Každá místnost zámku splňovala jinou úlohu. Přízemí a nedaleké okolí zámku bylo nejčastěji využíváno pro ekonomicko-správní a hospodářské funkce. Patřily sem provozně technické objekty, kam se řadily kuchyně, spižírny, místnosti ke skladování, sklepy, čelední místnosti a komory, lázně, zbrojnice a postupně také kunstkomory.¹⁹⁹ Vyčleněné části sídel a budovy v jejich bezprostřední blízkosti sloužily k ubytování služebnictva či jako kanceláře a byty úředníků. Inventáře často uvádějí i hospodářské zázemí (mlýny, pekárny, pivovary, sladovny). Naopak méně se v nich objevují zahrady a obory.

První patro zvané piano nobile muselo plnit společensko-kulturní a reprezentační funkce. Patřily sem prostory k přijímání urozených návštěv, stolovací místnosti, jídelny a pokoje k ubytování význačných hostů. Nejdůležitějším prvkem piana nobile byl však velký sál, který ve své výmalbě a štukové výzdobě zrcadlil myšlenkový svět svého majitele.²⁰⁰ Konaly se zde pravidelné plesy, zábavy a shromažďovali se zde urození návštěvníci, kteří mohli obdivovat nádheru a bohatost sálu. Tyto prostory nejvíce přispívaly k reprezentační funkci šlechty. Společensko-kulturní úlohu sídla v barokní době potvrzovala i zámecká divadla. Samostatné divadelní sály se ve sledovaném období poprvé objevily v Jindřichově Hradci a v Českém Krumlově na konci šedesátých let 17. století.²⁰¹

Užší rodina zámeckého pána obývala nejčastěji místnosti prvního a druhého patra. Tyto prostory plnily především funkci obytnou. Nacházely se zde soukromé pokoje šlechty společně s komorami sloužícími k uskladnění potřebných lůžkovin a vybavení do jednotlivých místností.²⁰² V druhém patře se shromažďoval fraucimor a své místo zde měly i pokoje a komory manželky pána a dětské pokoje.²⁰³ Z důvodu zlepšení pohodlí a změnou životního stylu se v obytných místnostech objevovala od renesance kachlová kamna nebo krby.²⁰⁴

---

¹⁹⁹ M. NEUDERTOVIÁ, „*Item ve velkém fraucimře...*“, s. 175; srov. J. PETRÁŇ, *Dějiny hmotné kultury II/1*, s. 226; V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 180.

²⁰⁰ P. VLČEK, *Encyklopedie českých zámků*, s. 14-15.

²⁰¹ TAMTÉŽ, s. 16-17; srov. Jiří ZÁLOHA, *Hudba a divadlo na českokrumlovském zámku v době Eggenberků a Schwarzenberků*, in: V. Bůžek (ed.), *Život na dvorech barokní šlechty*, s. 549-560; Věra PTÁČKOVÁ, *Barokní divadlo na zámku v Českém Krumlově: sborník příspěvků pro odborný seminář v Českém Krumlově 27. 9. - 30. 9. 1993*, České Budějovice 1993.

²⁰² M. NEUDERTOVIÁ, „*Item ve velkém fraucimře...*“, s. 177.

²⁰³ J. PETRÁŇ, *Dějiny hmotné kultury II/1*, s. 228.

²⁰⁴ TAMTÉŽ, s. 230.

Jednotlivé místnosti mohly být více či méně vybaveny podle potřeby reprezentace a pohodlí svého vlastníka. Základní výbavou každé místnosti byl především mobiliář, který popisovaly inventáře. Pokud se vytvářel věcný soupis majetku, lze často jen těžce rekonstruovat, zda šlo o krásně zdobený nábytek určený do reprezentativních místností, anebo o obyčejný nezdobený kus k hospodářským účelům. Inventáře podle místností ukazovaly na totožnost nábytku s místnostmi zámeckého personálu. Z důvodu potřeby většího pohodlí se od 16. století začala instalovat zámecká kachlová kamna do většiny potřebných objektů.²⁰⁵

Tato práce si kladla za úkol zkoumat pouze kancelářské prostory, proto zde nebyla ostatním objektům věnována další pozornost. Výše sepsaný soupis sloužil jen pro obecný přehled o celkové podobě zámku. Z tohoto popisu částečně vyplynulo, že úřednické a kancelářské místnosti se nenacházely v reprezentativní části prvního či druhého patra zámku, ale naopak v méně reprezentativně důležitých objektech. Ačkoliv se správní a zásobovací prostory nenalézaly v hlavním sektoru, tvořily velmi důležitou část šlechticova sídla, bez kterých nemohl být zaručen plynulý chod zámku i panství. Kanceláře se podle inventářů nejčastěji objevovaly v přízemí sídel vedle sklepů, kuchyní a dalších zásobovacích místností.²⁰⁶ Ze studia inventářů vyplynulo, že umístění kanceláře nezáleželo na povaze sídla. U vedlejších sídel byly kanceláře sice hlavním orgánem zámku, protože zde šlechtic trávil minimum svého času, ale nalézaly se stejně jako u hlavních sídel v přízemí nebo v blízkém okolí. Poloha kanceláře v přízemí mohla souviset i s potřebou skladovacích prostor, jež plnily sklepy a komory na písařské potřeby a pomůcky.

---

²⁰⁵ TAMTÉŽ, s. 250-257.

²⁰⁶ Kanceláře v přízemí v blízkosti kuchyně se nacházely například v Bílině (1604, hlavní sídlo Oldřicha Felixe z Lobkovic), v Českém Krumlově (hlavní sídlo Rožmberků a následně Eggenberků), na Švihově (1666, hlavní sídlo Humprechta Protivy Černína) v Třeboni (vedlejší a následně hlavní sídlo Rožmberků), ve Vojicích (1697, hlavní tvrz Markéty Eusebie Dohalské z Vojic a Nove Vsi), v klášteře ve Zlaté Koruně (sídlu cisterciáckého řádu). U sklepů byly kanceláře v Jičíně (1695, vedlejší sídlo Jana Josefa ze Sternberka), v Kolodějích (1618, vedlejší zámek Albrechta Jana Smiřického ze Smiřic), v Teplicích (1634, hlavní sídlo Viléma Vchynského z Vchynic a z Tetova) a v Roudnici nad Labem (1588-1591, vedlejší sídlo Viléma z Rožmberka). V hospodářském zázemí se nacházely kanceláře ve Smiřicích (1635, vedlejší sídlo Jana Rudolfa Trčky z Lípy) nebo v Opočně (1635, hlavní sídlo Jana Rudolfa Trčky z Lípy). NA Praha, Fideikomisní spisy, sign. VII E 22 (F 20/98), kart. 946 (inventář movitostí na zámku Bílina 1651); SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Velkostatek Český Krumlov sign. I7 I2 (inventář panství netolického na zámku Kratochvíli); TAMTÉŽ, sign. I7 I3 (inventář zámeckých pokojů z roku 1614); NA Praha, Fideikomisní spisy, sign. VII E 54 (F 8/98), kart. 1172 (inventář zámku Chudenice 1641); NA Praha, SM, sign. O 23/14, kart. 1576 (inventář Smiřic a Opočna 1635); NA Praha, Fideikomisní spisy, sign. VII E 9 (F 7/98), kart. 847 (inventář statků pánů Smiřických 1618); NA Praha, SM, sign. C 215/K18, kart. 415 (inventář zámku Teplice); SOA Třeboň, Cizí statky Třeboň, sign. II. 233-1, kart. 142, fol. 24, 44, 71-72 (inventář svršků a nábytku postoupených hejtmanu roudnického panství Davidu Ritterovi z Gross Oettingu 1588, 1589, 1591).

Ve starším období se umísťovaly úřednické prostory mimo zámeckou budovu jako součást hospodářského zázemí. Kanceláře se pak nacházely poblíž pivovarů nebo sýpek. Ve venkovských rezidencích sídlily vrchní úřady přímo v zámku nebo blízko něho (páni z Hradce v Jindřichově Hradci, Smiřičtí v Kostelci nad Černými lesy či Trčkové z Lípy v Opočně).²⁰⁷ Jen výjimečně se nalézaly mimo areál (Bruntálští z Vrba v Kolštejně). Až v polovině 17. století se vlivem byrokratizace prosadila možnost umístit úřady do samostatných budov. Tento trend započal Albrecht z Valdštejna v Jičíně, kde dal vystavět speciální domy pro hejtmana a své hospodářské úředníky. U Rožmberků byla buchalterie a kancelář důchodního písaře v kratším východním křídle dolního zámku v Českém Krumlově. U Smiřických v Kostelci nad Černými lesy se kancelář hejtmana nacházela v přízemí zámku, kdežto úřadovna důchodního písaře v předzámčí.²⁰⁸ Rada šlechticů využívala staré tradiční pozice kancelářů v předzámčí (eggenberský a schwarzenberský Český Krumlov, gallasovský Frýdlant, slavatovský Jindřichův Hradec) nebo v přízemích venkovských rezidencí (lobkovická Roudnice nad Labem, rottalský Holešov) či v bočních křídlech, které byly podle francouzského vzoru stavěny od přelomu 17. a 18. století (valdštejnský Duchcov).²⁰⁹

IV. 2. Úředníci a nástup byrokratizace na šlechtických sídlech

Proces byrokratizace lze rozdělit podle toho, kde probíhal, do dvou rovin.²¹⁰ Prvním centrem se stal panovnický dvůr za vlády Ferdinanda I. Pojem byrokratizace se vztahoval na výrazný vzestup role profesionálních úředníků.²¹¹

Byrokratizace se považovala za jeden ze znaků absolutistického státu. Panovník se k sobě snažil připoutat věrné úředníky. V roce 1527 byl vydán dvorský řád, který měl panovníkovi zajistit finanční i politickou kontrolu nad úřady. Nové pojetí ukázalo, že se

---

²⁰⁷ J. KUBEŠ, *Reprezentativní funkce*, s. 158

²⁰⁸ TAMTÉŽ; srov. inventář z roku 1611 zpracovala A. HOLASOVÁ, *Kostelec nad Černými lesy*, s. 45-71 (autorka uvádí, že se kancelář výjimečně nacházela v prvním patře a byla zároveň unikátní tím, že se v ní nalézalo kovářské nářadí, což bylo v prvním patře neobvyklé. Toto drobné náčiní mohl využívat například zámecký pán k rukodělné práci).

²⁰⁹ J. KUBEŠ, *Reprezentativní funkce*, s. 159.

²¹⁰ Přístupům v moderním bádání o byrokratizaci a formálních organizacích se věnoval Aleš STEJSKAL, *Prosopografická analýza rožmberského a švamberského úřednictva (1550-1616). Model a jeho fungování*, Sborník archivních prací 54, 2004, s. 323-458; J. PÁNEK, *K úloze byrokratizace při přechodu od stavovské k absolutní monarchii*, Acta Universitatis Carolinae, Philosophica et historica, Studia historica 36, 1989, s. 75-86.

²¹¹ J. HRDLÍČKA, *Úředník*, s. 216; srov. V. BŮŽEK, *Český Krumlov*, s. 181; TÝŽ, *Nižší šlechta v politickém systému a kultuře předbělohorských Čech*, Praha 1996, s. 25. Prvním byrokratizovaným úřadem v plném slova smyslu v podmínkách českého státu byla česká komora. Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny správy*, s. 105.

vladaři zcela nepodařilo nahradit starobylé mocenské elity byrokracií, ale pouze částečně.²¹² Absolutistický panovník zůstával odkázán na spolupráci se šlechtou, a funkční podíl šlechtických reprezentací byl pro tvorbu modernizujícího se státu výhodný a zároveň potřebný.²¹³ Z těchto důvodů lze výraznější byrokratizaci státní správy nalézt až za tereziánských a josefínských reforem.²¹⁴

V druhém případě, kde se byrokratizace prosadila daleko rychleji, byly šlechtické velkostatky.²¹⁵ Tam mohl být sice vytvořen vynikající byrokratický aparát, ale bez šlechtického přičinění na vládě a rozhodování by nefungoval.²¹⁶ Vliv do probíhajícího procesu byrokratizace přinesla angažovanost nižší šlechty v úřadech. Ta působila hlavně ve vrchnostenských kancelářích a podřizovala se šlechtickému stylu, ale zároveň si vytvářela vlastní životní způsob. Právě z této vrstvy vycházely nové podněty pro organizaci výroby a technologický pokrok.²¹⁷

Byrokratický správní aparát, jenž se soustředil ve vrchnostenské kanceláři, s různě složitou strukturou, nemíval na počátku 17. století na největších panstvích více než 6 až 7 osob.²¹⁸ V 17. a 18. století došlo k rozvoji patrimoniální správy, který byl zapříčiněn velkým majetkovým vlastnictvím a zdokonalením byrokratického systému. Vznikala také nová hospodářská odvětví, která přinášela šlechtici další finanční zdroje.²¹⁹

---

²¹² P. MAŤA, *Svět české aristokracie*, s. 344; Obnovené zřízení zemské mohlo pomoci k byrokratizaci zemské správy a připoutání loajálních cizích rodů na úkor tradičních, ale volby úředníků ukazují na opak. Většina úředníků pocházela z tradičních starobylých rodů. Tento jev ukazuje, že panovník až do počátku 18. století neusiloval o zničení starých šlechtických elit a o jejich nahrazení úřednickou byrokracií.

²¹³ TAMTÉŽ, s. 338.

²¹⁴ TAMTÉŽ, s. 339.

²¹⁵ K vývoji správy na šlechtických velkostatech Pavel BALCÁREK, *Kancelář kardinála Ditrichštejna a správa biskupských statků před Bílou horou*, Sborník archivních prací 28, 1978, s. 66-126; Eva CIRONISOVÁ, *Vývoj správy rožmberských panství ve 13. - 17. století*, Sborník archivních prací 31, 1981, s. 105-178; J. HANZAL, *Patrimoniální úředníci a úřady v době předbělohorské*, Sborník archivních prací 19, 1969, s. 441-456; V. LEDVINKA, *Úvěr a zadlužení feudálního velkostatku v předbělohorských Čechách. Finanční hospodaření pánů z Hradce 1560-1596*, Praha 1985; Eduard MIKUŠEK, *Účetní systémy a metody na majetku roudnických Lobkoviců*, Sborník archivních prací, 36, 1986, s. 53-102; Alois MÍKA, *Feudální velkostatek v jižních Čechách (XIV. - XVII. století.)*, Sborník historický 1, 1953, s. 122-213; A. STEJSKAL, *Prosopografická analýza*, s. 323-458; J. PETRÁŇ, *Zemědělská výroba*; Libuše URBÁNKOVÁ-HRUBÁ, *Kancelář Karla staršího ze Žerotína. (Diplomatická studie)*, Sborník archivních prací 4, 1954, s. 29-98; J. VÁLKA, *Hospodářská politika*.

²¹⁶ P. MAŤA, *Svět české aristokracie*, s. 339.

²¹⁷ J. PETRÁŇ, *Dějiny hmotné kultury II/1*, s. 362; srov. V. BŮŽEK, *Nižší šlechta v politickém systému*, s. 15.

²¹⁸ P. MAŤA, *Svět české aristokracie*, s. 362-363. Šlechta, vlastníci celou soustavu dominií, vytvářela kromě místní rovněž ústřední správní systém. Například rožmberské dominium, které bylo na konci 16. století řízeno z krumlovského zámku, spravovalo dvanáct vyšších úředníků v čele s regentem (vrchním hejtmanem), čtrnáct úředníků v podřízeném postavení (pisaři) a další zaměstnanci zodpovídající za chod jednotlivých úseků.

²¹⁹ Zájem Rožmberků o výnosné hospodaření potvrzují četné instrukce pro všechny stupně úřednictva. E. CIRONISOVÁ, *Vývoj správy*, s. 170.

Od 16. století se například rozvíjelo rybníkářství, pivovarnictví a také došlo k modernizaci zemědělských nástrojů.²²⁰ Nová správa panství, formou režijního velkostatku, potřebovala početnější a složitější správní aparát.²²¹ S ním souvisel velký nárůst písemností (zvýšení písařské agendy, která byla instančně vzájemně propojená), což kladlo zvýšené nároky na vzdělání i časové vytížení. Důležitost patřičného vzdělání úředníků se však promítla až v pobělohorské době, kdy byla důležitá i praxe.²²² Úřady si také vytvářely pevně dané úřední dny, kdy poskytovaly své služby poddaným. Úředníkem se mohl stát vyšší šlechtic, měšťan i vesnický poddaný.²²³

Nositelem byrokratizačních procesů se stala vrchnostenská kancelář. Šlechtici zaměstnávali úředníky, kteří spravovali jejich majetek. S postupným růstem hospodářských provozů se rozšiřovaly i písařské specializace. Ústřední správu velkostatků dominií představovaly od poloviny 16. století vrchnostenské kanceláře (v čele s kancléři, sekretáři a několika písaři), panské komory (komorní písaři) a někdy i revizní orgány (buchalterie u Rožmberků či Lichtenštejnů).²²⁴

V čele kancelářských úředníků stál většinou důchodní písař, který se staral o peněžní důchody velkostatku a celkově o peněžní účetnictví.²²⁵ Ostatní písaři se označovali podle své specializace na obilní, pivovarní, polesní, rybníční, sirotčí, soudní, truhelní apod. Nový orgán buchalterie prováděla účetní operace, evidenci přijatých a vydaných

---

²²⁰ J. PETRÁŇ, *Zemědělská výroba*, s. 13-55.

²²¹ J. HANZAL, *Patrimoniální úředníci*, s. 445; srov. E. CIRONISOVÁ, *Vývoj správy*, s. 117.

²²² J. HRDLIČKA, *Úředník*, s. 223. František Markvart měl ve své knihovně kancelářské příručky i hospodářská a politická pojednání.

²²³ Aleš Stejskal určil čtyři typy úřednických kariér. V první úředníci setrvali na jednom dominiu, na kterém vykonávali jednu funkci. Ve druhém případě úředník vykonával jednu funkci na více dominiích (hejtman, sirotčí písař, buchalter). Třetí typ úředníka působil na více pozicích v jednom místě. Čtvrtý úředník se během své služby pohyboval ve více profesích na více panstvích (sirotčí písař -> důchodní písař -> purkrabí -> regent). Autor ukázal, že na počátku zkoumaného období (v polovině 16. století) převládá první typ úředníků, zatímco od šedesátých let 16. století se začal prosazovat čtvrtý typ úředníka. Tento výzkum poukázal na proměnu společnosti a postupnou byrokratizaci, protože úředník byl nově ochotný pro kariérní postup měnit i své působišťe a to i několikrát za svůj život. Aleš Stejskal studoval léta 1550-1616 pro rožmberské a švamberské prostředí. Tento výzkum přinesl 429 úředníků, které autor dále třídil a porovnával podle různých kritérií (doba úřednické služby, střídání funkcí, změna sociálního statutu, rezidenční zkušenosti úředníků, věk apod.) Sociální rozdělení poukázalo na nejvyšší zastoupení měšťanů a vesničanů na pozici úředníků a dále následovali rytíři a erbovníci. A. STEJSKAL, *Prosopografická analýza*, s. 334-458.

²²⁴ V. BŮŽEK, *Urozenec*, in: V. BŮŽEK – P. KRÁL (edd.), *Člověk českého raného novověku*, s. 92. Blíže k topografii a budování buchalterie českokrumlovského zámku Anna KUBÍKOVÁ, *Renesanční přestavby českokrumlovského zámku a jeho interiéry*, in: V. Bůžek (ed.), *Život na dvoře*, s. 371-372; V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 211.

²²⁵ J. ŠEBÁNEK – Z. FIALA – Z. HLEDÍKOVÁ, *Česká diplomatika*, s. 311-313.

peněz a sloužila také k vyřizování běžných administrativních záležitostí, které dříve řešila samostatná kancelář.²²⁶

Byrokratizaci v tomto společenském stupni urychlila trvalá nepřítomnost majitele panství.²²⁷ Z důvodu rozsáhlých panství mohl úředník za svůj život vystřídat i několik kancelářů, což zapříčinilo vzestup v jeho kariéře.²²⁸ Nejvyšší úřady přinášely moc i finanční ohodnocení, ale někteří úředníci se jich spíše báli, z důvodu vyšší zodpovědnosti. Nižší pozice naopak často lákaly k nelegálním ziskům.²²⁹ Odlišná správní situace byla u paláců v Praze. Páni z Hradce měli v malostranském paláci od šedesátých let 16. století tzv. úředníka, který vyřizoval finanční i úvěrovou agendu hradecké vrchnosti v Praze a zajišťoval styk se zemskými úřady. Naopak Rožmberkové propůjčili jen část těchto pravomocí hospodáři pražského domu, jenž však nikdy nedostal větší finanční právo.²³⁰

Na rožmberských panstvích vzrostl význam úkolů kancelářských i hospodářských, a proto byla zapotřebí specializace úředníků.²³¹ Vznikl důchodní písař (veškeré důchody panství), obroční písař (staral se o záležitosti rostlinné výroby, hospodaření s produkty), pivovarní, porybní (rybniční hospodaření), písař mlýnský (přijímání obilí z dvorů a mlýnů), stavební písař a další nižší personál.²³² V čele kancelářských úředníků stál důchodní písař. Podobný chod kanceláře byl i za švamberské vlády v Třeboni. K revizi písemností z panství sloužila Rožmberky vytvořená buchalterie, v níž pracovali dva buchalteri.²³³ Správu panství měla v rukou kancelář, avšak bez kancléře. Vedly jí jedna až tři osoby, pod které spadali dva sekretáři. Dále zde působili tři čeští listovní písaři a jeden německý. Personál kanceláře doplňoval jeden mládenec a jedno pachole.²³⁴ Pod

---

²²⁶ Tento úřad vznikl u Rožmberků v roce 1578 a postupně převzal od kanceláře finanční záležitosti (přijímání a revizi počtů písařů důchodních, pivovarních, obročních). V Českém Krumlově se buchalterie nacházela v dolním zámku, kde se skládala z několika samostatných místností, v nichž písaři pracovali. V. BŮŽEK, *Aristokratický dvůr*, s. 371; srov. P. KRÁL, *Český Krumlov*, s. 406-407; srov. M. BUREŠOVÁ, *Prostory komunikace*, s. 38.

²²⁷ J. HRDLIČKA, *Úředník*, s. 227.

²²⁸ Migraci a kariérní postup popsal A. STEJSKAL, *Prosopografická analýza*, s. 362.

²²⁹ J. HRDLIČKA, *Úředník*, s. 228. Hejtmané se o své úřady v předbělohorském období příliš nestarali, protože byly bezplatné. Naopak oblíbeným úřadem byl výběrčí posudného (daň z uvařeného piva), který měl stálý plat.

²³⁰ J. KUBEŠ, *Reprezentativní funkce*, s. 157; srov. J. HRDLIČKA, *Adam II. z Hradce*, s. 127-144 (Popis výkonného personálu na vedlejších sídlech pánů z Hradce na Hluboké, v Telči nebo v Kardašově Řečici).

²³¹ E. CIRONISOVÁ, *Vývoj správy*, s. 117.

²³² J. KUBEŠ, *Reprezentativní funkce*, s. 154-156; V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 164.

²³³ Buchalterii zřídili na svých panstvích i Lobkovicové. Jejich správním systémem a vývojem peněžního účetnictví (pololetní účty, roční účty, kontroly) v 17. až 20. století se zabýval E. MIKUŠEK, *Účetní systémy*, s. 53-102.

²³⁴ J. KUBEŠ, *Švamberský dvůr*, s. 459.

kancelář spadala i samostatná komora, v jejímž čele pobýval komorní písař. Ten měl na starosti ústřední finanční správu, dále vedl dlužní agendu, vyplácel peníze dvořanům, úředníkům a vydával finanční prostředky na zásobování sídla. Hospodářský provoz dominia zajišťoval treboňský hejtman spolu s purkrabím.²³⁵

Obdobné uspořádání správního aparátu měl i Albrecht z Valdštejna. Nejvyšším správním a soudním místem ve frýdlantském vévodství byla dvorská kancelář, jejímž hlavním představitelem se stal krajský hejtman a jeho zástupcem kancléř.²³⁶ Sídlem valdštejnské kanceláře byl Jičín. Pro ekonomické potřeby zde působila podobně jako u Rožmberků buchalterie.²³⁷ Karel starší ze Žerotína si většinou na své cesty vozil písaře. Na cestách ho využíval jako hofmistra či komorníka. Ostatní členové kanceláře, kteří zůstali v kanceláři, shromažďovali korespondenci, přijímali peníze a noviny všeho druhu.²³⁸ Je zajímavé, že si Žerotín sám koncipoval soukromé listy a převážně i úřední.

Rozšiřování šlechtického podnikání vyžadovalo neustálý dohled nad plněním pracovních povinností personálu i důslednou kontrolu účetnictví, a proto hospodářští úředníci zůstávali ve venkovských sídlech.²³⁹ Velikost správního aparátu vždy souvisela s rozsahem obhospodařovaného majetku a také na stupni byrokratizace daného panství. Vlivem urbanizace na konci 16. století se mohly některé vrchní správní úřady přesunout do hlavního městského sídla. Umístění úřadů však záleželo na typu šlechticovy kariéry, dále času využívání jednotlivých sídel, rozsahu a rozptylu majetku.²⁴⁰

IV. 3. Hmotná kultura kancelářských prostor

Kancelářské prostory se podle zámecké topografie nacházely v přízemí zámků nebo v jejich blízkém okolí. O jejich celkové podobě se inventáře zmiňovaly pouze výjimečně. Inventurní komise podle zkoumaných archiválií pokládala tyto místnosti spíše za užitkové, proto je často popisovala velmi stroze. Kanceláře měly sloužit především úředním záměrům. Jejich vybavení bylo samo o sobě prosté a sloužilo svému

---

²³⁵ TAMTÉŽ, s. 460.

²³⁶ J. SVÁTEK, *Dvorská kancelář Valdštejnova*, s. 58.

²³⁷ TAMTÉŽ, s. 59-62.

²³⁸ L. URBÁNKOVÁ-HRUBÁ, *Kancelář*, s. 34. Z kanceláře Karla staršího ze Žerotína se dochoval kalendář s popisy práce.

²³⁹ V. BŮŽEK, *Urozenec*, s. 92.

²⁴⁰ J. KUBEŠ, *Reprezentativní funkce*, s. 156.

účelu. Některé studované místnosti se podle sepsaných předmětů používaly nejspíše jako komory na odklad nepotřebných věcí či hospodářského nářadí.²⁴¹

Na kanceláře často navazovaly *komůrky*, které sloužily k ubytování písařů a úředníků. V nich se nalézaly postele často *s nebesy (firhaňky)*. Inventáře také často uváděly lůžkoviny na nich (*svrchní a spodní peřiny, polštáře, poduška a prostěradlo*).²⁴² Tyto komůrky mohly také sloužit, společně se sklepními místnostmi, k uchovávání potřeb do kanceláře. Ve sklepech se často nacházely *gruntovní knihy* či *sirotčí registra*, která se podle potřeby využívala. Někdy v komůrkách stálo obvyklé vybavení kanceláří (*stoly, stoličky, tabule, truhla*). Martina Burešová ve své diplomové práci poukázala na to, že se v pramenech objevovaly popisy písařských komůrek častěji než samotné kanceláře.²⁴³ Řadu informací o kancelářích zmiňovala již literatura, která vznikla v době velké obliby přepisu zámeckých inventářů.²⁴⁴

Standardní kancelář představovala prostou místnost většinou s jednoduchým dřevěným stropem. Jelikož se nacházela vedle sklepů, mohl být její strop i klenutý.²⁴⁵ Jen ve výjimečných případech uvedl inventář bližší podobu stropu, který byl „*truhlářským dílem, od prken táflovaných*“ jako v Zahořanech.²⁴⁶ Dále v členění kanceláře následoval popis podlahy. Ze sémantického hlediska mohlo slovo *podlaha (pavimentum)* bez bližší specifikace poukazovat na hliněný nebo dlážděný typ.²⁴⁷ V inventářích se objevovaly nejčastěji podlahy *prkny pobité* nebo vzácněji *cihlami dlážděné* v Zahořanech.²⁴⁸ Dalším základním konstrukčním prvkem byly *stěny (styena-*

---

²⁴¹ Tomuto popisu odpovídala například kancelář v klášteře ve Zlaté Koruně, kde se nacházela sice „*tabule holotova, almara prázdna a malý stoleček*“, ale zároveň zde bylo hospodářské náčiní „*voboječek železný, řetězy na krávu, sítko na koření starý*.“ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Velkostatek Český Krumlov, sign. I7 I3 (inventář zámeckých pokojů z roku 1614).

²⁴² M. NEUDERTOVÁ, „*Item ve velkém fraucimře...*“, s. 189.

²⁴³ Autorka studovala interiéry pokojů rožmberského vladaře v Českém Krumlově a mimo jiné i úřednické místnosti rožmberských úředníků, společně s jejich hmotnou kulturou. M. BUREŠOVÁ, *Prostory komunikace*, s. 36-47.

²⁴⁴ A. RYBIČKA, *Hrad Pecka*, s. 38-40; Z. WIRTH, *Inventář zámku litomyšlského*, s. 123-125; J. DOSTÁL, *Inventář svršků*, s. 208-212. P. ČORNEJ, *K otázce životního stylu*, s. 125-142; F. KAŠIČKA, *Život na středověké a renesanční tvrzi*, s. 191-199.

²⁴⁵ Sémantiku stropních částí uvádí L. PETRÁŇOVÁ – J. PETRÁŇ, *Středověká lexikografie k názvosloví domu a jeho příslušenství*, Husitský Tábor 10, 1991, s. 35.

²⁴⁶ Zahořany (1634, vedlejší sídlo Viléma Vchynského z Vchynic). NA Praha, SM, sign. Z 115/1, kart. 2610 (inventář zámku v Zahořanech a tvrzi a dvorů na panství 1634)

²⁴⁷ L. PETRÁŇOVÁ – J. PETRÁŇ, *Středověká lexikografie*, s. 36.

²⁴⁸ NA Praha, SM, sign. Z 115/1, kart. 2610 (inventář zámku v Zahořanech a tvrzi a dvorů na panství 1634). Dřevěná podlaha se nacházela na zámku ve Smiřicích (1635, vedlejší sídlo Jana Rudolfa Trčky z Lípy). NA Praha, SM, sign. O 23/14, kart. 1576 (inventář Smiřic a Opočna 1635).

paries).²⁴⁹ Pouze v jednom případě zmiňovaly inventáře popis zdí. Šlo o nově zbudované kanceláře v Petrově Dvoře na netolickém panství v roce 1637, které „byly na zeleno barveny.“²⁵⁰

K uzavření a zároveň zabezpečení kanceláří sloužila okna a dveře. Okna mohla být řešena jednoduše prostým otvorem *díry* (*dyera-foramen*) nebo *okny* (*fenestra*), ale ve slovníku staročestiny si objevily i *okenice* (*okennycze-fodrale*).²⁵¹ K vnějšímu zabezpečení oken posloužily mříže, které bránily skleněné okno (Český Krumlov) nebo tvořily jednoduchou výplň okna bez skla (Dřevěnice).²⁵²

Dalším ochranným prvkem se staly hlavní dveře při vstupu do kanceláří. Ty byly nejčastěji dřevěné případně železné či pobité železnými pláty. V Zahořanech naopak inventář popisoval „dveří žádných 0.“²⁵³ Ostatní zkoumané úřednické místnosti měly alespoň nějaký zabezpečovací prvek. Na dveřích se objevovalo důležité stavební kování, které zpevňovalo jejich konstrukci. To se nacházelo ve formě železných pantů, jež také sloužily pro lepší zavěšení a pohyb dveří.²⁵⁴ Ve dveřích se dále nalézaly zámky, jež přispívaly k ochraně věcí v kanceláři. Poměrně častým typem byly zámky zapadité, v některých případech překvapí jejich počet. Dveře kanceláře na tvrzi v Dřevěnicích obsahovaly dokonce „tři zapadité zámky“ a v Chotělicích dva.²⁵⁵ U Chotělic se není čemu divit, neboť inventář pocházel z roku 1618 z počátku třicetileté války, a proto se úředníci snažili dostatečně zabezpečit své místnosti.²⁵⁶ Dveře se opatřovaly jednoduchými klikami, které se postupně vyvíjely, přičemž u některých dveří místo nich stále přežívala různá madla nebo kované kruhy. Přítomnost dveří a zapaditých zámků

---

²⁴⁹ Ve staročestíně se objevil i název „*desknatka* či *stěnodeska*“, který označoval drážkovou konstrukci v interiéru nebo dřevěné obložení. L. PETRÁŇOVÁ – J. PETRÁŇ, *Středověká lexikografie*, s. 38.

²⁵⁰ Petrův Dvůr (1637, hospodářský dvůr při Kratochvíli Jana Antonína I. z Eggenberku). SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov – Staré oddělení, sign. II B 711 (inventář na všelijaké věci jeho Milosti páně, které zůstávají při zámku Kratochvíli roku 1597).

²⁵¹ L. PETRÁŇOVÁ – J. PETRÁŇ, *Středověká lexikografie*, s. 35.

²⁵² Český Krumlov (1634, hlavní sídlo Jana Oldřicha z Eggenberku); Dřevěnice (1695, vedlejší tvrz Jana Josefa ze Šternberka). NA Praha, Fideikomisní spisy, sign. VII E 9 (F 7/98), kart. 847 (inventář statků pánů Smiřických 1618); SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Velkostatek Český Krumlov sign. I7 I2 (inventář panství netolického na zámku Kratochvíli). Kancelář v Českém Krumlově za vlády Eggenberků v letech 1623-1628 a 1665-1667 zmiňuje Markéta KORYCHOVÁ, *Každodenní život v českokrumlovské zámecké rezidenci za Eggenberků*, České Budějovice 1996 (= Diplomová práce), s. 44-45; 71-74.

²⁵³ NA Praha, SM, sign. Z 115/1, kart. 2610 (inventář zámku v Zahořanech a tvrzi a dvorů na panství 1634).

²⁵⁴ Panty byly základním konstrukčním prvkem dveří a nacházely se téměř ve všech inventárních soupisech.

²⁵⁵ Dřevěnice (1676, vedlejší tvrz Jana Norberta ze Šternberka). NA Praha, Fideikomisní spisy, sign. VII E 9 (F 7/98), kart. 847 (inventář statků pánů Smiřických 1618).

²⁵⁶ Chotělice (1618, vedlejší tvrz Albrechta Jana Smiřického). NA Praha, Fideikomisní spisy, sign. VII E 9 (F 7/98), kart. 847 (inventář statků pánů Smiřických 1618).

potvrzovaly i nalezené klíče.²⁵⁷ Na Rožmberku inventář popisoval „*Tür mit ein Schloß und Schließel*.“²⁵⁸ Přehled bezpečnostních prvků jednotlivých sídel přináší tabulka č. 2 v příloze. Tato tabulka dokládá důležitost zabezpečování kanceláří od konce 16. století a v následném 17. století. V době třicetileté války bylo obvyklé, že téměř každá kancelář obsahovala alespoň některý ze zabezpečovacích prvků (mříže v oknech, zámky u dveří). Tato skutečnost dokládala, že pro úředníky bylo důležité zabezpečit své kanceláře nejen proti válečnému rabování, ale také před zloději. V kancelářích se nalézaly i truhlice s penězi z výnosu panství, a proto se tyto místnosti od 17. století stále více zabezpečovaly a třicetiletá válka tomu jen dopomohla.

IV. 3. 1. Nábytek

Nejdůležitějším artiklem kanceláří byl dřevěný nábytek, který popisovaly všechny zkoumané inventáře.²⁵⁹ Bohužel často šlo o jediné vypsání vybavení úřednických prostor. Prostý inventář mohl mít podobu, že „*v kanceláři se vynachází stůl a čtyři židle*.“²⁶⁰ Nábytek lze rozdělit podle funkce do několika skupin. Patřil sem pracovní nábytek, na kterém se psalo, psací stůl (*stolek, stoly s přihrádkami, šrejbyše, der Tisch...*).²⁶¹ Často se stoly v soupisech dále nesespecifikovaly, protože náležely k běžnému vybavení a většinou nebyly nijak zdobené. V kancelářích se nacházel jeden i více stolů podle potřeby. V době renesance se vyvinul specializovaný psací stůl zvaný *šrejbyš*. Krásně zdobené šrejbyše s mnoha zásuvkami se většinou nacházely pouze

---

²⁵⁷ Dva zámky zapadité s klíči ve dveřích byly doloženy v roce 1695 v Jičíně (1695, vedlejší sídlo Jana Josefa ze Šternberka). V Českém Krumlově se v kanceláři písaře důchodního nacházelo po několik let (1594, 1601, 1603) „*27 starých nepotřebných klíčů*“ (Český Krumlov byl až do roku 1602 hlavním sídlem Petra Voka. Po prodeji císaři Rudolfovi II. byla v Českém Krumlově zřízena habsburská komorní správa). Kancelář v Českém Krumlově za habsburské komorní správy zmiňují Martin JAKAB, *Každodenní život v českokrumlovské zámecké rezidenci v letech 1602-1610*, České Budějovice 1994 (= Diplomová práce), s. 25-27; 50-52; 73-74; P. KRÁL, *Život v českokrumlovské zámecké rezidenci mezi léty 1612-1622*, České Budějovice 1996 (= Diplomová práce), s. 16-18; 33-35; 49-51. NA Praha, Fideikomisní spisy, sign. VII E 9 (F 7/98), kart. 847 (inventář statků pánů Smiřických 1618); SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Velkostatek Český Krumlov sign. I7 I2 (inventář panství netolického na zámku Kratochvíli).

²⁵⁸ Rožmberk (1654, vedlejší sídlo Marie Magdalény de Biglia Buquoy). SOA Třeboň, Velkostatek Rožmberk, sign. III F 6b, kart. 48, fol. 10 (inventáře zařízení ve starém a novém zámku v Rožmberku 1650-1850).

²⁵⁹ Obecnou typologii a druhy nábytku popsal Milan TOGNER, *Historický nábytek. Terminologický slovník historického nábytku od gotiky po počátek XX. století*, Praha 1993.

²⁶⁰ Obdobně strohý popis se nacházel například i u Valdštejnského paláce. Tam se nacházel „*Tisch 2, Stuhl 5, Taffel Tisch 3*“ („*dva stoly, pět židlí a tři tabule*“). SOA Praha, RA Valdštejnů, sign. I-6/A-29, kart. 6 (Valdštejnský palác v Praze. Inventář mobiliáře 1634).

²⁶¹ K typologii stolů Ludvík LOSOS, *Historický nábytek. Konstrukce, údržba, restaurování*, Havlíčkův Brod 2013, s. 116-118.

v panských pracovnách a k jejich většímu rozšíření došlo až v období baroka.²⁶² Šrejbtýš s vyťahovacími truhlíky a penězi popisoval pouze inventář teplického zámku. Tato kancelář se však označovala jako „*hejtmanská a písarská*“ a šrejbtýš nejspíše patřil právě hejtmanovi.²⁶³ Další „*schöner Schreibtsch*“ se nalézal na rytířské tvrzi ve Vtelnu.²⁶⁴

K dalšímu typu náležel sedací nábytek (*sesle, židle, stolice, stoličky, der Sessel, der Stuhl, der Siebel*).²⁶⁵ Zpočátku se sedělo na podlouhlých lavicích u zdi nebo na stoličkách. Dlouhými lavicemi byly vybaveny kanceláře v Českém Krumlově, Libochovicích, na Kratochvíli nebo v Třeboni.²⁶⁶ Tyto i ostatní kanceláře obsahovaly minimálně dvě stoličky nebo židle (v nově zbudovaném Valdštejnském paláci bylo v kanceláři „*Stuhl 5*“, „*pět židlí*“) případně kombinaci obou typů.²⁶⁷

Následný druh dřevěného nábytku sloužil k ukládání rozličného kancelářského materiálu a pomůcek. Šlo o různé *truhlice a truhly (die Truhe, die Trugel)* nebo *skříně (almary, die Alamer)*.²⁶⁸ Truhlice byly nejdůležitějším kusem nábytku a sloužily k ukládání papíru, peněz, zbraní nebo ošacení.²⁶⁹ Nejstarší typy se vydlabávaly

---

²⁶² J. PETRÁŇ, *Dějiny hmotné kultury II/1*, s. 262.

²⁶³ NA Praha, SM, sign. C 215/K18, kart. 415 (inventář zámku Teplice).

²⁶⁴ Vtelno (1623, hlavní sídlo rytíře Felixe Kaplíře ze Sulevic). NA Praha, SM, sign. K 65/9, kart. 1180 (inventář tvrze Vtelno po Felixovi Kaplířovi 1623).

²⁶⁵ K sedacímu nábytku renesance a baroka blíže L. LOSOS, *Historický nábytek*, s. 102-104.

²⁶⁶ Český Krumlov (1634, hlavní sídlo Jana Oldřicha z Eggenberku); Třeboň (1599, vedlejší a následně hlavní sídlo Petra Voka z Rožmberka); Libochovice (1663, hlavní sídlo Lidmily Kateřiny Benigny ze Šternberka); Kratochvíle (1606, vila Petra Voka z Rožmberka). SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. I B II 6 I, fasc. 8 (inventáře Třeboně z konce 16. a první půle 17. století); NA Praha, Fideikomisionní spisy, sign. VII E 49, kart. 1139 (inventář panství Libochovice 1635); SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov – Staré oddělení, sign. II B 7I1 (inventář na všelijaké věci jeho Milosti páně, které zůstávají při zámku Kratochvíli roku 1597).

²⁶⁷ SOA Praha, RA Valdštejnů, sign. I-6/A-29, kart. 6 (Valdštejnský palác v Praze. Inventář mobiliáře 1634).

²⁶⁸ Ve středověku sloužily *skříně (skrzynye-cista)* k ukládání šatů a skřín v dnešním slova smyslu se označovala jako almara. L. PETRÁŇOVÁ – J. PETRÁŇ, *Středověká lexikografie*, s. 38.

²⁶⁹ Truhly či truhlice se nacházely například v Českém Krumlově „*ve sklepě při kanceláři*“ (1601, 1605, 1607, sídlo habsburské komorní správy); v Dřevěnicích (1676, vedlejší tvrz Jana Norberta ze Šternberka); v Jičíně „*ve sklípku při kanceláři byly truhlice na peníze*“ (Jičín, 1676, vedlejší tvrz Jana Norberta ze Šternberka); v Kolodějích „*v písarském sklepě*“ (Koloděje, 1618, vedlejší zámek Albrechta Jana Smiřického ze Smiřic); v Roudnici nad Labem „*v kanceláři písaře důchodního, truhelního i pivovarního*“ (Roudnice nad Labem, 1588, 1589, 1591, vedlejší sídlo Viléma z Rožmberka); ve Smiřicích (1635, vedlejší sídlo Jana Rudolfa Trčky z Lípy); v Teplicích v kanceláři i v sirotčím sklepě (Teplice, 1634, hlavní sídlo Viléma Vchynského z Vchynic a z Tetova); v Třeboni (1587, 1589, 1591, vedlejší sídlo Viléma z Rožmberka); ve Velkém Meziříčí (1615, hlavní sídlo Ladislava Berky z Dubé); ve Vojicích (1684, 1697, hlavní tvrz Markéty Eusebie Dohalské z Vojic a Nové Vsi); v Uhřetěvsi (1618, vedlejší tvrz Albrechta Jana Smiřického ze Smiřic); na Žumberku (1618, hlavní tvrz Theobalda Höcka z Zweibrückenu). SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Velkostatek Český Krumlov sign. I7 I2 (inventář panství netolického na zámku Kratochvíli); NA Praha, Fideikomisionní spisy, sign. VII E 9 (F 7/98), kart. 847 (inventář statků pánů Smiřických 1618); NA Praha, SM, sign. O 23/14, kart. 1576 (inventář Smiřic a Opočna 1635); SOA Třeboň, Cizí statky Třeboň, sign. II. 233-1, kart. 142, fol. 24, 44, 71-72 (inventář svršků a nábytku postoupených

z jednoho kusu dřeva, později se objevily propracovanější varianty často pobité železnými pláty. Novým typem úložného prostoru se staly od konce 15. století skříně, zvané spíše *almary*. Ty se původně nacházely v kostelích na těžko přístupných místech například ve věžích a sloužily k uchovávání cenností a písemností. Z těchto objektů se *almary* rozšířily i do kanceláří. Tam mohly stát buď samostatně, anebo se často zapouštěly do stěny a nazývaly se trezorové.²⁷⁰

Truhly a *almary* byly nejčastěji jednobarevné (černé nebo zelené), ale existovaly i doklady krásně malovaných kusů, které však inventáře nepotvrdily.²⁷¹ Zdobení nábytku se provádělo ručně, což se zakládalo na náročnosti práce a vyšší ceně, a proto se častěji využíval levnější způsob malování podle šablon. Výzdobu tvořily geometrické nebo rostlinné motivy. Na zámku ve Smiřicích se objevilo několik almar dokonce pozlacených.²⁷² *Almary* se také často nalézaly ve sklepích či komorách a ukládaly se v nich sirotčí knihy a jiná registra.²⁷³ V inventáři zámku v Třeboni z roku 1594 se objevilo pět almar určených konkrétním písařům „*porybnímu, obročnímu a pekařskému*.“²⁷⁴ Typické byly také otevřené police často na zdi, například na

---

hejtmanu roudnického panství Davidu Ritterovi z Gross Oettingu 1588, 1589, 1591); NA Praha, SM, sign. C 215/K18, kart. 415 (inventář zámku Teplice); SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. I B II 6 I, fasc. 8 (inventáře Třeboně z konce 16. a první půle 17. století); NA Praha, SM, sign. H 167/2, kart. 922 (inventář tvrže Žumberk a Chvalkov 1618); F. HRUBÝ, *Selské a panské inventáře*, s. 21-58, 263-306.

²⁷⁰ Doklady trezorových almar byly v Libochovicích (1663, hlavní sídlo Lidmily Kateřiny Benigny ze Šternberka) na Žumberku (1618, hlavní tvrz Theobalda Höcka z Zweibrückenu) i jinde. NA Praha, Fideikomisní spisy, sign. VII E 49, kart. 1139 (inventář panství Libochovice 1635); NA Praha, SM, sign. H 167/2, kart. 922 (inventář tvrže Žumberk a Chvalkov 1618). Skříňové samostatné *almary* se nacházely téměř na všech zkoumaných sídlech.

²⁷¹ Inventáře kanceláří zdobení kancelářského nábytku neuváděly. K výzdobným technikám L. LOSOS, *Historický nábytek*, s. 142-166.

²⁷² Smiřice (1635, vedlejší sídlo Jana Rudolfa Trčky z Lípy). NA Praha, SM, sign. O 23/14, kart. 1576 (inventář Smiřic a Opočna 1635). Inventáře Smiřic a Opočna z roku 1635 ve své diplomové práci využila Dita BLECHOVÁ, *Renesanční a raně barokní interiéry zámeckých sídel v Čechách a na Moravě*, České Budějovice 1994 (= Diplomová práce), s. 10-11.

²⁷³ Přesné určení „*almar na registra*“ se objevilo v kanceláři v Českém Krumlově (1605, sídlo habsburské komorní správy), v Drslavicích (1595-1600, vedlejší tvrz Petra Voka z Rožmberka), na Kratochvíli (1606, vedlejší tvrz Petra Voka z Rožmberka), v Opočně (1635, hlavní sídlo Jana Rudolfa Trčky z Lípy), Roudnici nad Labem (1591, vedlejší sídlo Viléma z Rožmberka), Smiřicích (1635, vedlejší sídlo Jana Rudolfa Trčky z Lípy), Třeboni (1591, 1594, 1599, vedlejší sídlo Petra Voka z Rožmberka) a Uhříněvsi (1618, vedlejší tvrz Albrechta Jana Smiřického ze Smiřic). SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Velkostatek Český Krumlov sign. I7 I2 (inventář panství netolického na zámku Kratochvíli); SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov – Staré oddělení, sign. II B 711 (inventář na všelijaké věci jeho Milosti páně, které zůstávají při zámku Kratochvíli roku 1597); NA Praha, Fideikomisní spisy, sign. VII E 9 (F 7/98), kart. 847 (inventář statků pánů Smiřických 1618); NA Praha, SM, sign. O 23/14, kart. 1576 (inventář Smiřic a Opočna 1635); SOA Třeboň, Cizí statky Třeboň, sign. II. 233-1, kart. 142, fol. 24, 44, 71-72 (inventář svršků a nábytku postoupených hejtmanu roudnického panství Davidu Ritterovi z Gross Oettingu 1588, 1589, 1591).

²⁷⁴ Třeboň (1594, vedlejší sídlo Petra Voka z Rožmberka). SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. I B II 6 I, fasc. 8 (inventáře Třeboně z konce 16. a první půle 17. století).

Kratochvíli.²⁷⁵ Inventáře někdy poukazovaly i na nábytkové zpracování, povrchovou úpravu (malovaná, kožená) nebo se zmiňovaly o funkčním využití jednotlivých kusů.²⁷⁶ Vybavení kanceláří dřevěným nábytkem znázornila tabulka č. 1 v příloze. Tato tabulka uvádí v jednotlivých sloupcích počty stolů, židlí, stoliček, lavic, truhel a truhlic, almar a tabulí v jednotlivých zkoumaných sídlech. Z tabulky vyplývá, že každá kancelář obsahovala nejčastěji jeden stůl, ke kterému náležely tři až čtyři židle nebo stoličky. K dalšímu vybavení patřily jedna až dvě truhly či almarmy. Tabulka celkově shrnuje, že každá kancelář obsahovala alespoň základní typy nábytku.

Obdobně jako byly zabezpečeny dveře zámky a okna mřížemi i nábytek se chránil před krádežemi. Vnitřní zabezpečení se týkalo kování truhel, almar a jejich zámků. I u tohoto nábytku se objevovaly zapadité či visuté zámky. Ty ochraňovaly obsahy truhel a almar. V některých případech byly almarmy ve zdi opatřeny ještě železnou mříží (Český Krumlov).²⁷⁷ Ve Vojicích se nalézala „*truhla hrobová, kůží potažená se zámky zapaditými a dvěma železnými kruhy*.“²⁷⁸ Jelikož většina inventářů pocházela ze 17. století, kdy probíhala třicetiletá válka, nebylo neobvyklé, že si úředníci zabezpečovali své potřeby a pomůcky. Kování a zámky souvisely také s krádežemi. Kvůli rozšíření kancelářské pravomoci a specializace jednotlivých písařů plynuly do kanceláří vyšší peněžní dávky od poddaných, proto bylo potřeba je zabezpečit zvenčí mřížemi a dveřmi se zámky, zevnitř uzamykatelnými truhlami nebo almarami. Jejich důležitost pro tehdejší společnost dokládaly právě inventáře, které je téměř ve všech případech zmiňovaly.

Truhly a truhlice, v kterých se ukládaly často peníze, jak to někdy dokazovaly i inventáře, mohly poukazovat na rozvíjející se ekonomické myšlení a jednání

---

²⁷⁵ Kratochvíle (1653, vila Jana Kristiána I. z Eggenberku). SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov – Staré oddělení, sign. II B 7I1 (inventář na všelijaké věci jeho Milosti páně, které zůstávají při zámku Kratochvíli roku 1597). Police na registra se nacházely i v Českém Krumlově v letech 1594, 1601, 1603, 1605. SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Velkostatek Český Krumlov sign. I7 I2 (inventář panství netolického na zámku Kratochvíli).

²⁷⁶ M. NEUDERTOVÁ, „*Item ve velkém fraucimře...*“, s. 189.

²⁷⁷ Teplický inventář (1634, hlavní sídlo Viléma Vchynského z Vchynic a z Tetova) uváděl „*listů starých v polici s přihrádkami za mříží*.“ Podobně se nacházela „*almarka s mříží*“ ve sklepě písaře důchodního v Českém Krumlově (1594, 1602, 1607, hlavní sídlo Petra Voka z Rožmberka a následně habsburská komorní správa). SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Velkostatek Český Krumlov sign. I7 I2 (inventář panství netolického na zámku Kratochvíli); TAMTĚŽ, Velkostatek Český Krumlov, sign. I7 I3 (inventář zámeckých pokojů z roku 1614). NA Praha, SM, sign. C 215/K18, kart. 415 (inventář zámku Teplice).

²⁷⁸ Vojice (1697, hlavní tvrz Markéty Eusebie Dohalské z Vojic a Nové Vsi). NA Praha, Fideikomisní spisy, sign. VII E 9 (F 7/98), kart. 847 (inventář statků pánů Smiřických 1618).

šlechty.²⁷⁹ Došlo k přechodu z rentovního velkostatku na režijní, jež zaváděl různé inovace do hospodaření a začala se rozvíjet různá spotřební odvětví (lesní hospodářství, pivovarnictví, rybníkářství...). Pro tuto práci je důležité, že šlechta získávala vyšší finance, které se odváděly do panských kanceláří a na jejich úschovu sloužily truhly a truhlice.

Další proces, který mohlo nábytkové vybavení kanceláří dokládat, je postupná byrokratizace kanceláří, jež byla rychlejší právě ve šlechtických sídlech. Tu potvrdila větší přítomnost kancelářského vybavení, ať už zmiňované truhly nebo členěné almarmy s poličkami pro lepší přehlednost. Zlepšil se způsob uchovávání a nakupovaly se nové almarmy z důvodu zvýšeného počtu písemností, které se do nich ukládaly. Kancelář začala mít přesně stanovenou strukturu a i ta nejmenší se skládala ze stolu, stoliček, truhlice nebo almarmy, přičemž pomocné knihy se nacházely v komorách či v almarách ve sklepích.

V 16. a 17. století došlo ke změně ve vnímání životního stylu, na který se nově kladl velký důraz. Proto se v kancelářích kromě nábytkového vybavení poměrně často nalézala zelená nebo černá kachlová kamna, jež začala být v době renesance zámeckým standardem.²⁸⁰

---

²⁷⁹ „*Truhlice na peníze*“ se nacházela v kanceláři písaře důchodního v Třeboni (1599, vedlejší sídlo Petra Voka z Rožmberka). Ve sklepech u kanceláře v zámku Uhříněvsi (1618, vedlejší tvrz Albrechta Jana Smiřického ze Smiřic) byly „*truhly, v kterých sirotčí peníze bývají*.“ Do Českého Krumlova se v letech 1602-1605 (habsburská komorní správa) pořizovaly „*laduly na peníze do almar*.“ Obdobně se v inventáři vydání na panství netolické při Kratochvíli v roce 1606 (vila Petra Voka z Rožmberka) objevila pro kancelář „*truhlička se šesti přihrádkami na peníze*.“ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Velkostatek Český Krumlov sign. I 7 I 2 (inventář panství netolického na zámku Kratochvíli); SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. I B II 6 I, fasc. 8 (inventáře Třeboně z konce 16. a první půle 17. století); SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov – Staré oddělení, sign. II B 7II (inventář na všelijaké věci jeho Milosti páně, které zůstávají při zámku Kratochvíli roku 1597).

²⁸⁰ Kamna v kancelářích se nacházela například na zámku v Bílině (1651, hlavní sídlo Anny Marie ze Šternberka), Českém Krumlově (1634, hlavní sídlo Jana Oldřicha z Eggenberku), Smiřicích (1635, vedlejší sídlo Jana Rudolfa Trčky z Lípy), Teplicích (1634, hlavní sídlo Viléma Vchynského z Vchynic a z Tetova), v Zahořanech (1634, vedlejší tvrz Viléma Vchynského z Vchynic a z Tetova) nebo na tvrzi v Žumberku (1618, hlavní tvrz Theobalda Höcka z Zweibrückenu). NA Praha, Fideikomisní spisy, sign. VII E 22 (F 20/98), kart. 946 (inventář movitostí na zámku Bílina 1651); SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Velkostatek Český Krumlov, sign. I 7 I 3 (inventář zámeckých pokojů z roku 1614); SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Velkostatek Český Krumlov sign. I 7 I 2 (inventář panství netolického na zámku Kratochvíli); NA Praha, SM, sign. O 23/14, kart. 1576 (inventář Smiřic a Opočna 1635); NA Praha, SM, sign. C 215/K18, kart. 415 (inventář zámku Teplice); NA Praha, SM, sign. Z 115/1, kart. 2610 (inventář zámku v Zahořanech a tvrzí a dvorů na panství 1634); NA Praha, SM, sign. H 167/2, kart. 922 (inventář tvrže Žumberk a Chvalkov 1618).

IV. 3. 2. Hlavní kancelářské potřeby

První kancelářskou potřebou byla samotná psací látka *pergamen* nebo *papír*. Zatímco pergamen se využíval převážně na důležité listiny s přivěšenou pečetí, papír od 17. století převládal. Základní formu pergamenu tvořila trouba, která stála na dvoře posledních Rožmberků 10-20 kop grošů míšeňských.²⁸¹ Jelikož byl pergamen vytlačován papírem, kupoval se jen výjimečně a nikdy se nepořizovala celá trouba, ale častěji polovina. V další možnosti se opatrovala samotná pergamenová kůže, jejíž cena se pohybovala okolo 30 grošů.²⁸²

Papír se kupoval po balících, kdy se jeden balík rovnal deseti rysům a ty odpovídaly dvěma stům knihám. O jeho nákupech pro Rožmberky vypovídaly účty, v kterých se objevil téměř v každém pololetí. Rožmberský dvůr si pořizoval papír pozlacený (turecký), jenž byl však vyroben místními řemeslníky.²⁸³ Nejlevněji vyšla jedna kniha neurčeného papíru, která stála asi 5 grošů. Rysy papíru byly daleko nákladnější kolem 4 kop 4 grošů míšeňských, ale záleželo vždy na kvalitě. Nakoupený papír, jenž se v případě Rožmberků nejčastěji vyráběl v Českém Krumlově v místní papírně (podle značených filigrán) nebo u soukromých dodavatelů, směřoval předně do buchalterie a dále do komory, kanceláře a pro potřeby rožmberského vladaře.²⁸⁴ Obdobně využívala papír a pergamen dvorská kancelář Albrechta z Valdštejna ve Frýdlantě. Na pergamen se psaly všechny druhy privilegií, mocné, erbovní a osvobozovací listy. Ostatní písemnosti (patenty, dekrety, koncepty) byly psány na papír. Ten dodávala papírna v Kunčicích, Mimoní a Frýdlantě.²⁸⁵ Ve sledovaných inventářích se bohužel zmínky o papíru objevily jen dvakrát. Čtyři rysy „*bílého papíru k psaní*“ se našly „*v bílé almaře se zámkem*“ na zabrané tvrzi po Theobaldu Höckovi v Žumberku v roce 1618, kde se objevily společně s cínovým nádobím.²⁸⁶ Je zajímavé, že rytíř, ačkoliv poměrně vysokého postavení (německý kancléř na dvoře Petra Voka z Rožmberka), vlastnil tento

²⁸¹ Uvedené ceny kancelářských potřeb platily pro rožmberské panství a v jiných částech země se mohly lišit. M. BUREŠOVÁ, *Prostory komunikace*, s. 42.

²⁸² M. BUREŠOVÁ, *Prostory komunikace*, s. 42. Autorka popsala distribuci pergamenu do kanceláře v Českém Krumlově. Srov. J. ŠEBÁNEK – Z. FIALA – Z. HLEDÍKOVÁ, *Česká diplomatika*, s. 193.

²⁸³ M. BUREŠOVÁ, *Prostory komunikace*, s. 40; Postup výroby papíru popsal František ZUMAN, *Výrobní technika papíru a její vývoj*, Praha 1937.

²⁸⁴ M. BUREŠOVÁ, *Prostory komunikace*, s. 41. Vybavení českokrumlovské kanceláře v období habsburské komorní správy zpracoval P. KRÁL, *Český Krumlov*, s. 408-409.

²⁸⁵ J. SVÁTEK, *Dvorská kancelář*, s. 81. Frýdlantské účty pro rok 1625 vykazovaly čtyři balíky lepšího papíru za 20 zlatých a čtyři balíky obyčejného po 2 kopách.

²⁸⁶ Žumberk (1618, hlavní tvrz Theobalda Höcka z Zweibrückenu). NA Praha, SM, sign. H 167/2, kart. 922 (inventář tvrze Žumberk a Chvalkov 1618).

poměrně drahý artikl a v takovém množství.²⁸⁷ Na zámku Viléma Vchynského ze Vchynic v Teplicích se v sirotčím sklepě podle inventáře z roku 1634 našlo dokonce „*papíru tenkýho i tlustýho 122 rysů*.“²⁸⁸ Teplická kancelář označovaná jako hejtmanská a písařská patřila mezi velmi bohaté vybavením i peněžní hotovostí, která se ve dvou přihrádkách almary ve zdi vyšplhala na téměř 40 kop grošů.²⁸⁹

Kromě papíru používali písaři k psaní inkoust. Jelikož si ho úředníci nejspíše vyráběli sami, v účtech a inventářích se nacházel jen zřídka. Jeho častějším dokladem byly nádobky na inkoust *kalamáře*. Jejich prostým typem se staly obyčejné hliněné nádobky, ale existovaly kalamáře i kovové, z drahých kovů (stříbrné) nebo ze zvířecích rohů, které se věšely ke stolu či k opasku.²⁹⁰ Luxusnější výrobky ukazovaly na zručnost výrobců a mohly být potahovány ornamentálně zdobenou kůží. Například Vilém z Rožmberka měl kalamář z černého ebenového dřeva vykládaný kostí a stříbrem.²⁹¹ Kalamáře se poměrně často kupovaly pro vilu Kratochvíli a netolické panství, kde se pořizovaly ve velkém množství. Například v roce 1639 bylo nakoupeno pro tuto kancelář sedm velkých hospodářských kalamářů, pět menších kalamářů a dva kalamáře s posypátkou.²⁹² „*Posypadla či posypátka*“ patřila k běžně užívaným kancelářským pomůckám a kupovala se většinou společně s kalamáři. V posypátkách se nacházel prášek, jenž se sypal na čerstvě napsané písemnosti, aby inkoust lépe zaschl, anebo se odstranil jeho nadbytek.²⁹³

Další využívanou položkou v kancelářích, kterou však zkoumané inventáře neukazovaly, byl *vosk*. V českokrumlovské kanceláři se užíval vosk červený, černý, bílý (perunkový) a španělský. Tyto barvy se nevybíraly náhodně, ale určovaly určitou hierarchii použití. Nejvýše stála červená barva a černá naopak nejnižší. V 16. století se začal používat křehčí pečetní vosk španělský, který v dalších letech převládl.²⁹⁴ Vosk se prodával na libry nebo loty (1 libra = 32 lotů) a jeho cena byla v Českém Krumlově 1 kopa 17 grošů míšeňských za libru červeného vosku a přibližně stejná cena za

²⁸⁷ V. BŮŽEK, *Rytíři renesančních Čech*, Praha 1995, s. 56-64.

²⁸⁸ Teplice (1634, hlavní sídlo Viléma Vchynského z Vchynic a z Tetova). NA Praha, SM, sign. C 215/K18, kart. 415, fol. 470 (inventář zámku Teplice 1634).

²⁸⁹ TAMTÉŽ.

²⁹⁰ V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA a kol., *Dvory velmožů*, s. 64; srov. M. BUREŠOVÁ, *Prostory komunikace*, s. 44; P. KRÁL, *Český Krumlov*, s. 409.

²⁹¹ M. BUREŠOVÁ, *Prostory komunikace*, s. 44.

²⁹² Kratochvíle (1639, vila Jana Antonína I. z Eggenberku). SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov – Staré oddělení, sign. II B 711 (inventář na všelijaké věci jeho Milosti páně, které zůstávají při zámku Kratochvíli roku 1597)

²⁹³ P. KRÁL, *Český Krumlov*, s. 409.

²⁹⁴ M. BUREŠOVÁ, *Prostory komunikace*, s. 43.

pouhých 14 lotů španělského vosku.²⁹⁵ Vosk se do Českého Krumlova dovážel z Českých Budějovic nebo z Prahy a černý vosk si mohli písaři vyrábět sami. Mezi přední dodavatele patřili také lékaři a lékárníci z Českého Krumlova.²⁹⁶ Valdštejnova kancelář ve Frýdlantě využívala červeného vosku, který byl ve formě pečetí zavěšen nebo přitisknut na papír.²⁹⁷

S voskem souvisely i nákupy pečetí a pečetidel, které byly však určeny pro soukromé pracovníky šlechticů. Pečeti mohly být velké či malé (*sekrety, sekryty*) a lišily se kvalitou a tvarem pečetidla. Pečetidlo se vyrábělo ze železa, stříbra, zlata, mosazi, slonoviny nebo ze dřeva. Velké pečeti se ukládaly do dřevěných nebo plechových pouzder a malé se nosily na těle ve formě prstenů. Jejich cena záležela na materiálu a náročnosti práce, kterou zastávali většinou zlatníci a rytci.²⁹⁸ V inventářích dokládala pečeť kancelář ve Vojicích, kde se v truhle nacházela „*pečeť mosazná velká*“ společně s ložním prádlem.²⁹⁹ Pečeti nebo pečetní prsteny se mohly také nacházet mezi soupisy klenotů uvedených v inventářích. Tyto soupisy ale neuváděly, zda byly pečeti určeny pro kancelář nebo pracovníky šlechtice, proto je nelze využít.

IV. 3. 3. Ostatní drobné pomůcky

O ostatních drobných předmětech informovaly pouze inventáře přikoupených věcí pro daný zámek. Uvedené soupisy obsahovaly seznam nakupovaných věcí v různých obdobích pro hospodářsko-správní místnosti jako například pro kuchyni, buchalterii, ale také pro kancelář. Autor práce dohledal tyto prameny pro Český Krumlov a Kratochvíli (1634-1670).³⁰⁰ Většinou šlo o soupisy v půl ročních dekadách. Mimo tato dvě sídla se ve zkoumaných inventářích tyto pomůcky neobjevily.

Poměrně často nakupovanou pomůckou podle těchto soupisů byly „*nůžky k vystřihování papíru (Schere zum Papir abschneiden)*“, které se v období 1634-1670 pořizovaly téměř každé pololetí.³⁰¹ Pro potřeby kanceláře se používaly také *provázky*

²⁹⁵ 1 libra = 32 lotů.

²⁹⁶ M. BUREŠOVÁ, *Prostory komunikace*, s. 43.

²⁹⁷ J. SVÁTEK, *Dvorská kancelář*, s. 83.

²⁹⁸ Ve frýdlantské kanceláři se využívalo celkem patnáct různých pečetí. M. BUREŠOVÁ, *Prostory komunikace*, s. 43; srov. J. SVÁTEK, *Dvorská kancelář*, s. 83.

²⁹⁹ Vojice (1697, hlavní tvrz Markéty Eusebie Dohalské z Vojic a Nové Vsi). NA Praha, Fideikomisní spisy, sign. VII E 9 (F 7/98), kart. 847 (inventář statků pánů Smiřických 1618).

³⁰⁰ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov – Staré oddělení, sign. II B 711 (inventář na všelijaké věci jeho Milosti páně, které zůstávají při zámku Kratochvíli roku 1597); SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Velkostatek Český Krumlov, sign. I 7 I 3 (inventář zámeckých pokojů z roku 1614).

³⁰¹ TAMTÉŽ.

(špagáty) nebo křída. Špagáty (šňůrky) sloužily k přivěšení pečeti k listinám. Kancelář Albrechta z Valdštejna používala k těmto účelům modročervených hedvábných šňůrek, které se odvozovaly od vévodova znaku.³⁰² Pololetní účty písařů a jiné písemnosti se mohly vázat do knih, ostatní dokumenty se převazovaly obyčejným špagátem.³⁰³

Další dva předměty mohly poukazovat na rozvoj ekonomické složky na šlechtickém dominiu a případně i dokládat postupující byrokratizaci. Šlo o „*prkýnko k počítání*“, jež se objevilo v inventáři Kratochvíle z roku 1664.³⁰⁴ V kancelářích se k tomuto účelu nacházely i písařské tabule či tabulky, které mohly být potaženy barevným sukmem. Na tabulky si mohli písaři psát krátkodobé záznamy či poznámky.³⁰⁵ Druhý předmět, jenž souvisel s peněžní složkou, byly *váhy (vážky)*. Ty se podle popisu využívaly k hospodářským účelům, k vážení koření (Třeboň) nebo se uváděly bez bližšího určení (Rychnov nad Kněžnou).³⁰⁶ Váhy se často nacházely společně s olověnými nebo mosaznými závažími. Pro doklad rozvoje ekonomické oblasti sloužily v kancelářích váhy označené jako „*vážky k vážení dukátů*“ či „*vážky k vážení zlata*.“³⁰⁷ Tyto váhy měly malé rozměry a nejčastěji se vyráběly z plechu.

Ojedinelým speciálním výrobkem, jenž se používal již od středověku, byl „*kamínek k prubířování zlata*.“ Ten se společně s váhami na zlato nalézal v kanceláři netolického panství na Kratochvíli v roce 1650.³⁰⁸ Úředníci tímto kamínkem ověřovali ryzost kovů nebo mincí při zkouškách poškrabáním. Jakost a pravost kovů se posuzovala podle stop, které zanechaly na kameni. Prubíř, v kanceláři úředník, přejel mincí po prubířském kameni a poznal její pravost. Šlo o obtížnou zkoušku a rozhodující byla kvalita práce dané osoby.³⁰⁹

³⁰² J. SVÁTEK, *Dvorská kancelář*, s. 83.

³⁰³ P. KRÁL, *Český Krumlov*, s. 409.

³⁰⁴ Kratochvíle (1664, vila Jana Kristiána I. z Eggenberku). SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov – Staré oddělení, sign. II B 711 (inventář na všelijaké věci jeho Milosti páně, které zůstávají při zámku Kratochvíli roku 1597)

³⁰⁵ J. HRDLIČKA, *Úředník*, s. 227.

³⁰⁶ V Třeboni se v roce 1594 (vedlejší sídlo Petra Voka z Rožmberka) nacházely „*váhy malý plechový se závažím*.“ V Rychnově nad Kněžnou (1623, hlavní zámek Kryštofa mladšího Betengela z Neuenperka) měly v kanceláři „*závaží volověný dvě*.“ SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. I B II 6 I, fasc. 8 (inventáře Třeboně z konce 16. a první půle 17. století); J. DOSTÁL, *Inventář svršků*, s. 208-212.

³⁰⁷ Vážky k vážení zlata nebo dukátů se objevily v inventářích Kratochvíle v roce 1640 a 1652 (vila Eggenberků). SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov – Staré oddělení, sign. II B 711 (inventář na všelijaké věci jeho Milosti páně, které zůstávají při zámku Kratochvíli roku 1597).

³⁰⁸ TAMTÉŽ.

³⁰⁹ Prubířstvím a mincovnictvím se zabýval v 16. století Lazar Ercker. Jeho kniha byla v roce 1974 přeložena do češtiny Pavel VITOUŠ, *Lazar Ercker. Kniha o prubířství*, Praha 1974. Prubířství a úpravu kovů popsal Petr HRUBÝ, *Jihlava - Staré Hory: archeologický výzkum středověkého*

Další poměrně časté předměty tvořily „škrýtolárky“, *pilníky k vroubení*, různé *škatule, kládívka nebo „plechové trouby na peníze.“* Tyto drobné předměty však nebyly většinou v účtech ani inventářích blíže specifikovány. Inventáře vůbec nepopisovaly psací potřeby. Jelikož se psalo brky, které se nejspíše nepokládaly za unikátní předmět a každý písař si nosil své, nevěnovala jim komise bližší pozornost. Zároveň šlo o organický předmět s krátkou životností. Jako doklad používání ptačích per sloužily „škrýtolárky“, jež se používaly jako perořízek na úpravu per (v německy psaných inventářích se uváděl jako „*Federmeßer*“).³¹⁰ Unikátní byla tedy zmínka o dvou „*perech mosazných od švédských soldatův vzata*“, která pocházela z Kratochvíle z roku 1648.³¹¹ Pera patřila mezi drahou záležitostí a vyskytovala se spíše v soukromých šlechtických pracovnách, ne v kancelářích. Jak přípis v inventáři napověděl, o mosazná pera na netolickém panství nejspíše přišli při obléhání Čech švédští vojáci a pera se dostala do kanceláře Kratochvíle. O dva roky později v roce 1650 se v inventáři objevilo už toto pero pouze jedno.³¹²

Důležitý kancelářský prvek k osvětlení prostor tvořily svícny, ale bylo možné využít i plechové lucerny (Český Krumlov). Svícny se vyráběly ve variantách drátových, železných nebo cínových. Inventář z roku 1605 pro Český Krumlov zmiňoval „*v komoře písaře truhelního jeden svícen cínový a jeden drátový.*“ V písařské světnici se objevily „*dva drátové svícny a jeden drátový s puc lichtem.*“³¹³ „*Puc lichtem*“ se označovalo plechové křesadlo, které bylo zapotřebí k rozsvícení svícnu. V druhém pololetí roku 1603 byly nakoupeny pro kancelář českokrumlovského zámku „*tři drátové svícny a tři puc lichter pro buchalterii.*“³¹⁴ Všechny nakupované drobné předměty pro Kratochvíli v letech 1633-1653 popisuje tabulka č. 3 v příloze. Tato

---

důlního, úpravnického a obytného areálu v letech 2002-2006: příspěvek ke studiu středověkého rudného hornictví, Praha 2011, s. 257-258.

³¹⁰ Kratochvíle (1656, vila Jana Kristiána I. z Eggenberku). SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov – Staré oddělení, sign. II B 711 (inventář na všelijaké věci jeho Milosti páně, které zůstávají při zámku Kratochvíli roku 1597).

³¹¹ TAMTÉŽ.

³¹² TAMTÉŽ.

³¹³ Český Krumlov (1605, sídlo habsburské komorní správy). SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Velkostatek Český Krumlov sign. I7 I2, fol. 590 (inventář panství netolického na zámku Kratochvíli). Další doklad železných svícnu pocházel z Roudnice nad Labem z roku 1588 (vedlejší sídlo Viléma z Rožmberka), kdy se jich v kanceláři nacházelo hned pět a jedno plechové křesadlo. SOA Třeboň, Cizí statky Třeboň, sign. II. 233-1, kart. 142, fol. 25 (inventář svršků a nábytku postoupených hejtmanu roudnického panství Davidu Ritterovi z Gross Oettingu 1588, 1589, 1591). Svícen v hodnotě tří grošů byl na zámku ve Velkém Meziříčí (1615, hlavní sídlo Ladislava Berky z Dubé). F. HRUBÝ, *Selské a panské inventáře*, s. 21-58, 263-306.

³¹⁴ Český Krumlov (1603, sídlo habsburské komorní správy). SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Velkostatek Český Krumlov sign. I7 I2, fol. 591 (inventář panství netolického na zámku Kratochvíli).

tabulka poukazuje, že nejčastěji nakupovanou pomůckou v tomto období byly *nůžky ke stříhání papíru*, „*škryptolárky*“ a *pilníky*. Z písarských pomůcek se pořizovaly i *kalamáře* a „*posýpátka*.“

Další pomůcky měly podobu knih a nařízení. V Českém Krumlově se objevil „*Sněm malý tištěný*“ v roce 1616.³¹⁵ V Třeboni se naopak uváděla kniha latinská a slovník latinský v roce 1599. Kromě těchto dvou knih se zde nalézala i „*knih latinská, která slove latinsky Agenda*.“ Ve vojické kanceláři se v roce 1697 nacházela „*knih velká psaná Article*.“³¹⁶ Šlo nejspíše o nařízení pro chod kanceláře ve Vojicích. Další knihy se mohly v inventářích nacházet v soupisu všech knih na sídle, ale nelze je přiřadit přímo ke kancelářským pomůckám.

Mimořádně se v těchto místnostech nalézal i *sluneční kompas a mapa*.³¹⁷ Výjimečně zdobila kanceláře i umělecká díla. V roce 1689 se v úřednické kanceláři v Jindřichově Hradci nacházela obrazová olejomalba „*Conterfect des Alexandri Magni Lebens groß*“ [„*Portrét Alexandra Velikého život veliký*“].³¹⁸

Doklady byrokratizace mohly být také vidět ve zpřesňování pracovní doby v kancelářích nebo zaváděním pomůcek k určování času. Zde sloužily dlouhodobé časové ukazatele ve formě tisků kalendářů. Jejich podstatnou část tvořily tzv. minuce s astronomickými údaji, zvěstmi, pranostikami a hospodářskými návody, které vydávali univerzitní mistři.³¹⁹ Jejich nepravidelné nákupy zaznamenané v účtech ukazovaly, že například českokrumlovská kancelář byla bez kalendáře i několik let, pokud si je nekupovali úředníci sami. Jejich cena záležela na velikosti (velké, malé), tisku, papíru a vazbě.³²⁰ V kalendářích se občas nacházely poznámky úředníků o stavu jejich zadaných úkolů a povinností. V kanceláři vojické se v roce 1684 našly dva kalendáře, jeden „*strhaný*“ a druhý „*kalendář historický*“.³²¹ Tři „*kancelářské kalendáře*“ se

³¹⁵ Český Krumlov (1616, sídlo habsburské komorní správy). SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Velkostatek Český Krumlov, sign. I7 I3 (inventář zámeckých pokojů z roku 1614).

³¹⁶ Bohužel všechny tyto knihy nebyly v inventářích blíže specifikovány.

³¹⁷ Na Kratochvíli se sluneční kompas nacházel v roce 1637 a 1649. V roce 1644 se zde uchovávala i blíže nespecifikovaná mapa. Kratochvíle (vila Eggenberků). SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov – Staré oddělení, sign. II B 711.

³¹⁸ Jindřichův Hradec (1689, hlavní sídlo Jana Jiřího Jáchyma Slavaty). SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, sign. J 1a, kart. 32 (pozůstalostní inventáře v zámcích Jindřichově Hradci, Červené Lhotě z roku 1689). Podobou vrchnostenské kanceláře v Jindřichově Hradci se zabýval pro konec 17. a počátek 18. století Václav PRAŽÁK, *Mezi normou a skutečností. Vrchnostenská úředníci na panství Jindřichův Hradec 1693-1733*, České Budějovice 2003 (= Diplomová práce), s. 48-52.

³¹⁹ M. BUREŠOVÁ, *Prostory komunikace*, s. 42; P. KRÁL, *Český Krumlov*, s. 409.

³²⁰ M. BUREŠOVÁ, *Prostory komunikace*, s. 43.

³²¹ Vojice (1684, hlavní tvrz Jaroslava Bořka Dohalského z Dohalic). NA Praha, Fideikomisní spisy, sign. VII E 9 (F 7/98), kart. 847 (inventář statků pánů Smiřických 1618).

nalázaly v roce 1649 při Kratochvíli na netolickém panství. Druhým ukazatelem zpřesňování pracovní doby se staly hodiny. Ty se objevily například na Kratochvíli, v Rychnově nad Kněžnou nebo ve Vojicích („*hodiny zavěšený bicí*“). Starší typ „*přesejpací hodiny*“ se uchovávaly v kanceláři na Kratochvíli.³²²

Z výše uvedeného vyplývá, že kanceláře obsahovaly pestrá škála předmětů. Od velkých základních potřeb různých stolů a židlí přes uzamykatelné truhly a almary na úschovu potřeb pro úředníky. Truhličky či trouby na peníze, společně s vážkami na dukáty, mohly také dokládat postupný proces byrokratizace. Bezpečnost kanceláří před válkami a zloději zajišťovaly mříže na oknech nebo okované dveře se zapaditými zámky. K běžným potřebám písařů patřil pergamen či papír, který se prodával po balících, rysech nebo knihách. Psací látkou byl inkoust, jenž si písaři většinou vyráběli sami a jeho dokladem se staly popisy obyčejných nebo zdobených kalamářů. S nimi souvisela i „*posýpátka*“ pro lepší zasychání inkoustem napsané písemnosti. K pečetění se využívalo pečetidel a vosku, který distribuovali lékaři a lékárníci. V kancelářích se dále nacházelo mnoho drobných každodenních pomůcek, nůžky na papír, špagáty, škrýptolárky, pilníky, škatule a další (mapa či sluneční kompas). I když tyto pomůcky potvrzovaly pouze inventáře přikoupených věcí pro Český Krumlov a Kratochvíli, lze předpokládat, že se bez nich neobešla žádná kancelář a patřily ke každodenně používaným. Ke zpřesnění úřednické práce sloužily kalendáře a bicí a přesýpací hodiny. Tento rozvoj kancelářských potřeb dokládá postupný vliv účinků byrokratizace. Inventáře ze staršího období z druhé poloviny 16. století neobsahovaly příliš zmínky o kancelářích, anebo se neseписovaly podle místností, ale podle věcných kategorií. Nelze tedy porovnávat stav kanceláří v polovině 16. století, když většina zkoumaných pramenů pocházela z období let 1580-1700 a pro jedno sídlo nebyly většinou, s výjimkou Kratochvíle, kde šlo o inventáře nakupovaných věcí pro kancelář, nalezeny popisy z více let s určitým odstupem, které by sloužily k vzájemnému srovnání.

---

³²² V Rychnově nad Kněžnou se bicí hodiny v kanceláři nacházely v roce 1615 (hlavní sídlo Kryštofa mladšího Betengela z Neuenperka). Na Kratochvíli popsal inventář z roku 1650 (vila Jana Kristiána I. z Eggenberku) „*hodinky bicí za 15 kop*“ a „*hodinky přesejpací*.“ J. DOSTÁL, *Inventář svršků*, s. 208-212; SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov – Staré oddělení, sign. II B 711 (inventář na všelijaké věci jeho Milosti páně, které zůstávají při zámku Kratochvíli roku 1597). K hodinám obecně Radko KYNČL, *Hodiny a hodinky*, Praha 2001, s. 38-39; srov. Emanuel POCHE – Libuše UREŠOVÁ, *Hodiny a hodinky*, Praha 1987, s. 26-57.

V. Porovnání kancelářských prostor

V téměř devadesáti kartonech, které pocházely z Národního archivu v Praze, Moravského zemského archivu v Brně, Státního oblastního archivu v Praze, Státního oblastního archivu v Třeboni a z jeho poboček, bylo nalezeno přibližně 150 inventářů. Po jejich prostudování získal autor 102 inventářů, jež obsahovaly popisy kancelářských prostor na šlechtických sídlech v období 1580-1700.³²³ Tento vzorek přinesl různé typy sídel (hrady, zámky, tvrze, vily a paláce) a také odlišnou sociální, ekonomickou a kariéru úroveň šlechtice.

Celkový počet sto dva inventářů však někdy obsahoval několik pramenů pro jedno sídlo a téhož majitele. Po odečtení inventářů, které se věnovaly témuž sídlu v ruce jednoho majitele, získal autor celkem 42 sídel (resp. 31, čistý součet sídel). Tento počet uvádí některá sídla dvakrát, avšak s jiným majitelem a odlišným rokem soupisu inventáře. S počtem 42 sídel se bude proto následně pracovat, a dojde k porovnání kancelářských prostor podle různých kritérií.

Prvním hlediskem, které mohlo mít vliv na kvalitu vybavení kanceláří, bylo sociální zařazení majitele sídla v Českém království. Ze čtyřiceti dvou sídel pocházelo 32 různých majitelů (někteří šlechtici vlastnili více sídel, proto tento počet). Autor pro diplomovou práci vybral zástupce z řad nižší (Betengelové z Neuenperka, Dohalští z Dohalic, Kaplířové ze Sulevic, Theobald Höck z Zweibrückenu) i vyšší šlechty (Berkové z Dubé, Buquoyové, Černínové, Eggenberkové, Lichtenštejn-Castelkornové, Lobkovicové, Rožmberkové, Slavatové, Smiřičtí ze Smiřic, Šternberkové, Trčkové z Lípy, Valdštejnové, Vchynští z Vchynic a Žerotínové) a jeden řeholní řád (cisterciáci).³²⁴ Tyto rody patřily jak k tradičním (Rožmberkové, Smiřičtí ze Smiřic,

³²³ Z období 1580-1600 pocházelo 17 inventářů, 1600-1620 – 22 inventářů, 1620-1640 – 20 inventářů, 1640-1660 – 22 inventářů, 1660-1680 – 14 inventářů a 1680-1700 – 7 inventářů.

³²⁴ Dělením nižší šlechty se zabýval V. BŮŽEK, *Domácnosti nižší šlechty v předbělohorských Čechách. (Pokus o typologii)*, in: L. Bobková (ed.), *Život na šlechtickém sídle*, s. 44. Prameny ke studiu nižší šlechty v Národním archivu v Praze ve sbírce Stará manipulace NA Praha, SM, inv. č. 755, sign. D 45/6, kart. 643 (inventář a popis majetku poděbradského fišmistra Velentina z Liběchova z roku 1554); TAMTÉŽ, inv. č. 2280, sign. M 108/1, kart. 1516 (inventář tvrze Psinice po Janu Marvanovi z Ouherka z roku 1578); TAMTÉŽ, inv. č. 1623, sign. K 43, kart. 1151 (inventář majetku Zachariáše Kořenského z Terešova v Praze z roku 1591); TAMTÉŽ, inv. č. 1777, sign. K 199/1, kart. 1241 (inventář pozůstalosti po Ludvíku Korálkovi z Těšina z roku 1606); TAMTÉŽ, inv. č. 1789, sign. K 211/2, kart. 1243 (inventář tvrze Pohořovice po Pavlu Kafuňkovi z Pohořovic z roku 1606); TAMTÉŽ, inv. č. 2150, sign. L 199/1, kart. 1434 (pozůstalostní inventář majetku po Janu Lisém z Požova z roku 1612); TAMTÉŽ, inv. č. 1056, sign. G 29/56, kart. 810 (inventář tvrze Tuchořice po Baltazarovi Gerštorfovi z Gerštorfu z roku 1614); TAMTÉŽ, inv. č. 1758, sign. K 180/10, kart. 1239 (inventář tvrze Holkov po Bohuslavu Kunášovi z Machovic z let 1614-1615); TAMTÉŽ, inv. č. 1588, sign. K 9/28, kart. 1090 (inventář pozůstalosti po Václavu Vchynském ze Vchynic na zámku Chlumeč nad Cidlinou z roku 1618); TAMTÉŽ, inv. č. 1369, sign. H 167/2, kart. 922 (inventář pozůstalosti na tvrzi Žumberk z roku 1618); TAMTÉŽ, inv. č. 1645, sign. K 65/9, kart. 1180 (inventář tvrze Vtelno

Trčkové z Lípy), tak k nově přichozím během třicetileté války (Buquoyové, Eggenberkové, Lichtenštejn-Castelkornové). Do tohoto dělení připadaly stavy panský, rytířský a další příslušníci nižší šlechty (vladykové a erbovníci před rokem 1620).³²⁵ Po Obnoveném zřízení zemském se uplatnila nová titulatura vyšší šlechty rozčleněná na knížata, hrabata a svobodné pány.³²⁶ Tomuto šlechtickému rozdělení se vymykal Český Krumlov, který byl v letech 1601-1622 majetkem císaře Rudolfa II. a následně Ferdinanda II. a sídlila zde habsburská komorní správa.

Nejvýše postaveným majitelem sídla se stal dočasně právě císař v Českém Krumlově. Inventář zdejšího zámku z roku 1605 ukazoval na „*kancelář soudní*“, v které se nalézal „*stůl prostřední 1, tabule 3, stolček potažený sukem zeleným 1, stolice bez zabradel 1, stolice nižší bez zabradel 1, almary spojený s ladulemi 2.*“³²⁷ I další přílehlé komory a písarské světnice obsahovaly bohaté vybavení „*almary ve zdi se zámky zapaditými 2, svícny drátový 2, lucerna plechová 1, kalamář s posypadlem 1, nůžky ke stříhání papíru 1, škrýptolárky, Sněm malý tištěný 1, sukýnka k počítání zelený 2.*“³²⁸ Lze předpokládat, že podobně dobře vybavenou kancelář měli i předcházející majitelé Českého Krumlova Rožmberkové a po prodeji panství Petrem Vokem z Rožmberka přešlo vybavení na císaře.

Nejvyšším šlechtickým titulem po Obnoveném zřízení zemském byl kníže. Ke knížatům náleželi podle zkoumaných inventářů čtyři šlechtici, kteří pocházeli z rodů Eggenberků a Lobkoviců. Zástupcem může být Jan Oldřich z Eggenberku, u něhož

---

po Felixi Kaplířovi ze Sulevic z roku 1623); TAMTÉŽ, inv. č. 3104, sign. R 253/1, kart. 2018 (popis majetku Václava z Prisbergu z roku 1624); TAMTÉŽ, inv. č. 3198, sign. S 80/8, kart. 2195 (inventář domácnosti Oldřicha Sobětického ze Sobětic z roku 1624); TAMTÉŽ, inv. č. 4260, sign. Z 115/1, kart. 2610 (inventář tvrže v Zahořanech z roku 1634); TAMTÉŽ, inv. č. 2890, sign. P 367/1, kart. 1916 (pozůstalost celního úředníka Tobiáše Posselta v Praze z roku 1641).

³²⁵ Stav panský se definitivně konstitoval kolem roku 1500. Čeští páni rozhodovali o přijímání nových členů, kteří museli prokázat alespoň tři rytířské generace předků. Právě starozitnost (urozenost) rodu se stala ukazatelem hierarchie uvnitř jednotlivých stavů. P. MAŤA, *Svět české aristokracie*, s. 53. Hierarchický pořádek se promítl do společenských událostí (svatby, pohřby), do zasedání zemského sněmu apod. Řazením pohřebního průvodu se věnovali V. BŮŽEK – P. MAREK, *Smrt Rudolfa II.*, Praha 2015; P. KRÁL, *Smrt a pohřby české šlechty na počátku novověku*, České Budějovice 2004. Obdobně si roku 1564 zvolil pravidla přijímání i rytířský stav, a tak vznikla hranice mezi oběma stavy i dalšími obyvateli země, svobodníky a nobilitovanými měšťany či erbovníky, kteří se ucházeli o šlechtictví, ale nesplňovali podmínky přijetí.

³²⁶ Před Obnoveným zřízením zemským byl kladen důraz na urozenost, starobylost a postupně na konfesijní orientaci. Po Bílé hoře se musela zemská hierarchie přizpůsobit nové titulární stratifikaci. Předmětem zájmu se staly osobní privilegia, tituly a postavení u dvora apod. Starobylost, rodinná paměť a urozenost představovaly prvky šlechtické reprezentace. P. MAŤA, *Svět české aristokracie*, s. 83.

³²⁷ Český Krumlov (1605) byl v této době v rukou habsburské komorní správy. SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Velkostatek Český Krumlov, sign. I7 I3 (inventář zámeckých pokojů z roku 1614).

³²⁸ TAMTÉŽ.

autor práce dohledal bohatě vybavené kanceláře v Českém Krumlově a na Kratochvíli.³²⁹ Tyto kanceláře měly důkladné zabezpečovací prvky, „*dveře plechem pobité se zámkem a panty 1, sklo ve vokně 1, mříže železná ve vokně 1.*“ Jejich vnitřní vybavení se podobalo kanceláři v Českém Krumlově z roku 1605 z habsburské komorní správy.

Dalším titulem byl hrabě, který podle zkoumaných inventářů po roce 1627 u šlechticů převládal. K hrabatům patřilo 14 majitelů sídel. Mezi jejich zástupce náležel i Jan Josef ze Šternberka. Inventář jeho sídla v Jičíně v roce 1695 vykazoval rozličné vybavení kanceláře. Nacházely se v ní „*dveře se zámkem zapaditým, klíčem, rukovětí a okováním, kamna hrubý 1, mříže železné u týchž kamnech 1, tabule dlouhý černý pro sázení peněz 2, tabule zelený, truhlíky se zámečky zapaditými 2, okna skleněný 7, mříže železný 7, drátový 3, zábradlí železné před kancelář 1, židlička se zábradlím 1, lavice zelený 2, tabule černá 1, Contrefect No(e)be: hradské Šternberka 1.*“³³⁰ Obdobně vybavené kanceláře měli i další zástupci hrabat (Vilém Slavata z Chlumu a Košumberka v Jindřichově Hradci nebo Vilém Vchynský z Vchynic a Tetova v Teplicích).³³¹

Je zajímavé, že do této skupiny náležely i tři hraběnky, které vlastnily své sídlo. Ke vdovám, jež zdědily panství, patřila podle inventářů Anna ze Šternberka, které odkázal její manžel Oldřich Adam Popel z Lobkovic zámek v Bílině.³³² Anna ze Šternberka vlastnila zámek až do své smrti v roce 1654, kdy jej získal její druhý manžel Jan hrabě z Rottalu. Dalším příkladem byla Lidmila Kateřina Benigna ze Šternberka (rozená Kavková z Říčan; † 1672), která se po náhlé smrti svého manžela Františka Karla ze Šternberka, jenž byl zastřelen při švédském obléhání Prahy roku 1648, ujala výchovy dětí i správy panství a zámku v Libochovicích.³³³ Lidmila Kateřina spravovala Libochovice až do plnoletosti svého syna Václava Vojtěcha ze Šternberka v roce 1665.

---

³²⁹ Český Krumlov (1634, sídlo Jana Oldřicha z Eggenberku a Kratochvíle, 1634, vedlejší sídlo Jana Oldřicha z Eggenberku). SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Velkostatek Český Krumlov, sign. I7 I3 (inventář zámeckých pokojů z roku 1614); TAMTÉŽ, Vrchní úřad Český Krumlov – Staré oddělení, sign. II B 711 (inventář na všelijaké věci jeho Milosti páně, které zůstávají při zámku Kratochvíli roku 1597).

³³⁰ Jičín (1695, sídlo Jana Josefa ze Šternberka). NA Praha, Fideikomisní spisy, sign. VII E 9 (F 7/98), kart. 847 (inventář statků pánů Smiřických 1618).

³³¹ Jindřichův Hradec (1638, hlavní sídlo Viléma Slavaty z Chlumu a Košumberka). SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, sign III. A 4a, kart. 19 (inventář Jindřichova Hradce 1638); Teplice (1634, hlavní sídlo Viléma Vchynského z Vchynic a z Tetova).

³³² Bílina (1654, sídlo Anny Marie ze Šternberka). NA Praha, Fideikomisní spisy, sign. VII E 22 (F 20/98), kart. 946 (inventář movitostí na zámku Bílina 1654).

³³³ Libochovice (1663, sídlo Lidmily Kateřiny Benigny ze Šternberka). NA Praha, Fideikomisní spisy, sign. VII E 49, kart. 1139 (inventář panství Libochovice 1663 a 1666). P. MAŤA, *Svět české aristokracie*, s. 170.

Lidmila Kateřina patřila jako vdova po nejvyšším sudím Františku Karlovi ze Šternberka v roce 1655 do žebříčku nejbohatší šlechtické vrchnosti s počtem 826 berních osedlých. Je zajímavé, že tomuto žebříčku vévodila další žena Anna Marie z Eggenberku s dokonce 3915 berními osedlými. Posledním příkladem se stala Marie Magdaléna de Biglia Buquoy, vdova po císařském veliteli Karlu Bonaventurovi Buquoyovi. Ta hospodařila na rožmberském panství dokonce přes třicet let (1621-1654).³³⁴ Jelikož šlo ve všech případech o poměrně bohaté vdovy, měly na svých sídlech dobře vybavené kanceláře.

Mezi tradiční tituly před rokem 1627 patřili páni. Tento titul se nejvíce objevoval v inventářích právě před Obnoveným zřízením zemským a následně byl vytlačován hraběcím titulem. Mezi pány náleželo 7 zkoumaných šlechticů. K tradičním panským rodům patřili Rožmberkové, jejichž hlavním sídlem se stala od roku 1602 Třeboň. V třeboňské kanceláři se nacházely „*mříže při oknech 6, almara velká na registra 1, stoleček větší 1, stoliček menší 1, tabule černá zavěšená 1, truhlice na peníze 1, sesle 1, stoličky kožený 2, almary se zámky zapaditými 4, almarka malá v světnici 1, almara bílá v komoře 1, almara velká na registra 1, stoleček větší 1, stoliček menší 1, kniha latinská slove latinsky Agenda 1.*“

V kancelářích, které se nacházely na sídlech patřících hraběcí nebo panské vrchnosti, se objevovaly předměty, jež sídla nižší šlechty neobsahovala. Inventáře zde popisovaly hodiny, kompas, knihy, váhy k vážení zlata, členitý nábytek nebo pestré zabezpečovací prvky (dveře se zapaditým zámekem, mříže v oknech, almary s mřížemi a zámky). Tomuto popisu odpovídal Český Krumlov, Jičín, Jindřichův Hradec, Kratochvíle, Roudnice nad Labem a Teplice.³³⁵

Další tituly patřily nižší šlechtě. Ve zkoumaných inventářích se nacházelo pět zástupců této skupiny. Řadil se sem německý rožmberský sekretář Theobald Höck

---

³³⁴ Rožmberk (1654, sídlo Marie Magdalény de Biglia Buquoy). SOA Třeboň, Velkostatek Rožmberk, sign. III F 6b, kart. 48 (inventáře zařízení ve starém a novém zámku v Rožmberku 1650-1850).

³³⁵ Český Krumlov (1594, hlavní sídlo Petra Voka z Rožmberka). SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Velkostatek Český Krumlov sign. I7 I2 (inventář panství netolického na zámku Kratochvíli); Jičín (1676, sídlo Jana Norberta ze Šternberka). NA Praha, Fideikomisní spisy, sign. VII E 9 (F 7/98), kart. 847 (inventář statků pánů Smiřických 1618); Jindřichův Hradec (1638, hlavní sídlo Viléma Slavaty z Chlumu a Košumberka). SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, sign. III. A 4a, kart. 19 (inventář Jindřichova Hradce 1638); Kratochvíle (1664, vedlejší sídlo Jana Kristiána I. z Eggenberku). SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov – Staré oddělení, sign. II B 711 (inventář na všelijaké věci jeho Milosti páně, které zůstávají při zámku Kratochvíli roku 1597); Roudnice nad Labem (1591, vedlejší sídlo Viléma z Rožmberka). SOA Třeboň, Cizí statky Třeboň, sign. II. 233-1, kart. 142, fol. 24, 44, 71-72 (inventář svršků a nábytku postoupených hejtmánu roudnického panství Davidu Ritterovi z Gross Oettingu 1588, 1589, 1591); Teplice (1634, hlavní sídlo Viléma Vchynského z Vchynic a z Tetova). NA Praha, SM, sign. C 215/K18, kart. 415, fol. 470-472, 499 (inventář zámku Teplice).

z Zweibrückenu a jeho tvrz v Žumberku, kterou vlastnil do roku 1618.³³⁶ Inventář ukázal na poměrně dobře vybavenou kancelář s nábytkem a se zabezpečovacími prvky. V almaře se nalézaly čtyři rýsy papíru, což dokazovalo rytířovu sociální a ekonomickou úroveň, protože papír kupovaný po rysech byl poměrně drahý.

K dalším zástupcům nižší šlechty patřily dvě osoby z rodu Dohalských z Dohalic na jejich tvrzi ve Vojicích. Markéta Eusebie Dohalská z Vojic a Dlouhé Vsi měla v kanceláři „*truhlu hrobovou, kůži potaženou se zámky zapaditými a dvěma železnými kruhy, malou černou truhličku s penězi, pečeť velkou mosaznou, knihu velkou psanou Articule pitionatel.*“³³⁷ Mezi nižší šlechtice, na jejichž sídle se nacházela kancelář, náležel i Kryštof Betengel z Neuenperka. Na jeho zámku v Rychnově nad Kněžnou z roku 1615 však kancelář nevykazovala zvláštní pomůcky („*stůl, almara, truhla, svícen*“).³³⁸

Ačkoliv popisy sídel nižší šlechty nepřinesly většinou žádné neobvyklé předměty, jejich inventáře mohly být někdy podrobnější než u vyšších šlechticů. Komise si těchto prostor všimla více než u výše společensky postavených jedinců, kde byly tyto předměty standardem a neobsahovaly pro komisi nic nezvyklého, proto se sepisovatelé zaměřili na hodnotnější věci. Například Valdštejnský palác vykazoval v roce 1634 v kanceláři pouze dva stoly, pět židlí a tabuli.³³⁹ Z tohoto úsudku nelze dělat závěry, že by snad nižší šlechta měla lépe vybavené kanceláře, ale komise nepovažovala jejich popis za směrodatný a dala přednost výstavnějším objektům a cennějším předmětům. Naopak většina zkoumaných sídel nižší šlechty neobsahovala zmínky o kancelářích, což však nutně nepotvrzuje, že se tam kancelář nemohla nacházet, ale zdá se to pravděpodobné.³⁴⁰ Ze zkoumaných inventářů lze obecně říci, že lépe vybavené kanceláře měli šlechtici s vyšším titulem, přestože studovaný vzorek obsahoval málo

³³⁶ Žumberk (1618, sídlo Theobalda Höcka z Zweibrückenu). NA Praha, SM, sign. H 167/2, kart. 922 (inventář tvrže Žumberk a Chvalkov 1618).

³³⁷ Vojice (1697, sídlo Markéty Dohalské z Vojic a Nové Vsi). NA Praha, Fideikomisní spisy, sign. VII E 9 (F 7/98), kart. 847 (inventář tvrže Vojice 1697).

³³⁸ Rychnov nad Kněžnou (1615, hlavní sídlo Kryštofa Betengela z Neuenperka). J. DOSTÁL, *Inventář svršků*, s. 208-212.

³³⁹ SOA Praha, RA Valdštejnů, sign. I-6/A-29, kart. 6 (Valdštejnský palác v Praze. Inventář mobiliáře 1634).

³⁴⁰ Soupis všech inventárních pramenů (s doklady i bez dokladů kanceláří v sídlech), které autor využil, je popsán v seznamu literatury. Inventáře, které poskytovaly informace o kancelářích, byly blíže popsány v diplomové práci. Mezi inventáře, jež neobsahovaly zmínky o kancelářských místnostech u nižší šlechty, patřily kanceláře Ludvíka Korálka v Klatovech, Buriana Pechance z Kralovic, Jiřika Střilického z Turovce nebo Adama Ekazara na Novém Městě pražském. NA Praha, SM, sign. K 119/1, kart. 1241 (inventář Ludvíka Korálka v Klatovech); TAMTĚŽ, sign. P 197/1, kart. 1913 (pozůstalost po Burianovi Pechancovi z Kralovic, inventáře 1568-1570); TAMTĚŽ, sign. S 350/1, kart. 2348 (pozůstalost po Jiříkovi Střilickém z Turovce, inventář 1568-1577); TAMTĚŽ, sign. E 89/1, kart. 717 (pozůstalost po Adamovi Ekazarovi, písaři při zemské berni 1629-30) a další.

informací pro jejich porovnání anebo inventáře nižší šlechty vůbec kanceláře neuváděly. Jen málo inventářů se podrobně věnovalo kancelářským prostorám a dosahovalo takové úrovně jako například rožmberské a smiřické popisy. Tento jev souvisel s dochováním rožmberského archivu a s bohatou sbírkou smiřických inventářů.

Další kritérium, které mohlo mít vliv na proměnu kancelářských prostor, byl druh a typ daného sídla. Bližší typologii sídel popsala již druhá kapitola. Sto dva inventářů přineslo 31 sídel (resp. 42 sídel, pokud je počítána různá vrchnost u téhož sídla), v nichž byla doložena kancelář. Tento výzkum potvrdil sedmnáct zámků, osm tvrzí, tři hrady, jeden palác, jednu vilu a jeden klášter. Autor uvedl pro porovnání z každé kategorie jedno sídlo. Jedna ze zkoumaných kanceláří se nacházela v dolním zámku v Českém Krumlově. Inventář z roku 1605 ukazoval „*kancelář soudní*“, v které se nalézal „*stůl prostřední 1, tabule 3, stolček potažený sukem zeleným 1, stolice bez zabradel 1, stolice nižší bez zabradel 1, almary spojený s ladulemi 2.*“³⁴¹ Tento popis byl uveden již výše. Další příklad představovala tvrz v Zahořanech z roku 1634, v níž se nacházela „*zadní světnice kancelářská cihlami dlážděná, strop je truhlářským dílem, od prken táflovanych 1, okna jsou volná bez skel 3, mříže při týchž oknech železné 3, kamna zelený protlučený 1, dveři žádných 0.*“³⁴² Valdštejnský palác z roku 1634 poukazoval na strohý popis. V kanceláři se nalézaly „*Tisch 2, Stuhl 5, Taffel 1.*“³⁴³ Bohatě popsané inventáře obsahovala vila Kratochvíle. V roce 1606 zde měl písař důchodní „*peřinu spodní 1, peřinu svrchní 1, polštáře 1, podušky malé 2, prostěradlo 1, almaru novou na registra 1, truhlici na peníze kovanou 1, stolice se zabradly 2, stoličku se zabradly malou 1, lavice prostý úzký 2, truhličku s 6 přihrádkami na peníze 1, truhlici novou kovanou na peníze 1, zámky hlavní 3, prostý 4, mříže v oknech 4, dveře s panty 1.*“³⁴⁴ Naopak na hradě Pernštejn (1648) nebo v klášteře ve Zlaté Koruně (1608) vykazoval inventář spíše každodenní hospodářské předměty „*moždíře mosazný s kladívky 3, tabule*

---

³⁴¹ Český Krumlov (1606) byl v této době v rukou habsburské komorní správy. SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Velkostatek Český Krumlov, sign. I7 I3 (inventář zámeckých pokojů z roku 1614).

³⁴² Zahořany (1634, vedlejší sídlo Viléma Vchynského z Vchynic). NA Praha, SM, sign. Z 115/1, kart. 2610 (inventář zámku v Zahořanech a tvrzí a dvorů na panství 1634).

³⁴³ SOA Praha, RA Valdštejnů, sign. I-6/A-29, kart. 6 (Valdštejnský palác v Praze. Inventář mobiliáře 1634).

³⁴⁴ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov – Staré oddělení, sign. II B 711 (inventář na všelijaké věci jeho Milosti páně, které zůstávají při zámku Kratochvíli roku 1597).

holotova 1, almara prázdná 1, stoleček malý 1, vobojek železný 1, pout-1 pár, škraboška s nosem místo pout 1, řetězy na krávu 1, sítko na koření starý, tabule na prádlo.“³⁴⁵

Tyto příklady poukázaly, že se kanceláře nacházely ve všech typech sídel. Nejlépe byly kanceláře popsány v zámeckém prostředí, kde také obsahovaly lepší prvky zabezpečení a nákladnější kusy nábytku („*stoleček potažený suknem zeleným*“ v Českém Krumlově). Ale i ve vile Kratochvíli, kterou dokládal v několika letech inventář přikoupených věcí pro panství netolické, se nalézaly zajímavé předměty (sluneční kompas, mapa, mosazná pera, prubířský kamínek).³⁴⁶

Kanceláře na tvrzích měly většinou standardní vybavení, ale některé z nich mohly být popsány lépe než zámecké. Tato situace pravděpodobně souvisela s funkcí tvrzí. U vyšší šlechty sloužily tvrze spíše k hospodářským a správním účelům než reprezentativním. Kancelář se zde vnímala jako hlavní správní orgán, kterému se někdy věnovala větší pozornost u menších sídel. „*V kanceláři dřevenské*“ [tvrz Dřevěnice] se v roce 1676 „*vynacházelo předně oken sklených v obou světnicích a komoře s mřížemi železnými jest 12, tabule velká 1, stůl 1, tabule menší 1, stoleček v kanceláři 1, almara v kanceláři 1, postel prostá bez nebes 1, židliček s zábradlím 5, bez zábradlí 1, dveře se zámky zapaditými 4, dveře železný s třemi zámky zapaditými 1. Truhel sirotčích dle správy písaře důchodního-různé truhly-dřevenské, košťálské, kordů rozličných 53, mezi nimi jedna šavle, buben, mušket 54*“ a další předměty.³⁴⁷ Mimo tvrze se průzkum zabýval hradem Pernštejn a klášterem ve Zlaté Koruně, kde však kanceláře sloužily spíše ke skladování různého náčiní.

Většina zkoumaných kancelářů se nalézala ve vedlejších sídlech, proto nelze z tohoto vzorku dělat žádné přesné závěry a porovnávat je s hlavními sídly. Pokud se kancelář nacházela ve vedlejších sídlech, mohla být někdy popsána detailněji než v hlavních. To nejspíše souviselo se zájmem soupisové komise, jež věnovala každodenní vybavenosti vedlejšího sídla větší pozornost než hlavnímu sídlu, které obsahovalo reprezentativnější místnosti a cennější předměty. Obecně je možné říci, že přímo nezáleželo, zda sídlo

---

³⁴⁵ Zlatá Koruna (1608, cisterciácký řád). SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Velkostatek Český Krumlov, sign. I7 I3 (inventář zámeckých pokojů z roku 1614). Pernštejn (1648, vedlejší sídlo Kryštofa Pavla z Lichtenštejnu-Castelkorna). Moravský zemský archiv v Brně, C2 Tribunál-pozůstalosti, sign. L 119, kart. 120 (pozůstalost po Kryštofu Filipovi z Lichtenštejnu-Castelkorna, inventář Pernštejna 1648).

³⁴⁶ Kratochvíle (po roce 1622, vedlejší sídlo Eggenberků). SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov – Staré oddělení, sign. II B 711 (inventář na všelijaké věci jeho Milosti páně, které zůstávají při zámku Kratochvíli roku 1597).

³⁴⁷ Dřevěnice (1676, vedlejší tvrz Jana Norberta ze Šternberka). NA Praha, Fideikomisní spisy, sign. VII E 9 (F 7/98), kart. 847, fol. 3 (inventář statků pánů Smiřických 1618).

patřilo mezi hlavní nebo vedlejší, ale záviselo na postavení a zámožnosti majitele, který sídla v rezidenční síti vlastnil. Například dřevěnická kancelář, ačkoliv sídlila v menší tvrzi, vykazovala bohatý inventář. Tato tvrz spadala do majetku hraběcího rodu Šternberků a byla jejich správním a hospodářským sídlem. Podle hojného inventáře kladli Šternberkové důraz i na svá vedlejší sídla.

Na proměnu a vybavení kanceláří měla vliv také kariéra a postavení majitele sídla.³⁴⁸ Jelikož zkoumaný vzorek obsahoval především zástupce vyšší šlechty, jejich kariéra byla spjata s předními zemskými nebo dvorskými úřady.³⁴⁹ I nižší šlechtici však mohli působit na vysokých pozicích.³⁵⁰ Z 31 šlechticů působilo 12 v dvorském prostředí a 5 v zemském. Vybavení jejich kanceláří bylo bohaté a obsahovalo nákladnější kusy nábytku (okované truhly, sesle potažené sukmem...) i lepší zabezpečovací prvky.

Příkladem kariérního růstu hraběte byl Vilém Slavata z Chlumu a Košumberka, který vlastnil studovaný Jindřichův Hradec (v kanceláři se nacházel dokonce obraz Alexandra Velikého).³⁵¹ Vilém Slavata se za svůj život stal dvorským maršálkem (1600-1604), karlstějnským purkrabím za panský stav (1604-1611), nejvyšším dvorským sudím (1611-1617), prezidentem české komory (1612-1618), nejvyšším zemským sudím (1617-1619 a 1620-1623), nejvyšším zemským komorníkem (1623-1625), nejvyšším hofmistrem (1627-1628), nejvyšším číšníkem (1627-1652) a nejvyšším kancléřem (1628-1652). Šlechtici, kteří působili v předních zemských nebo dvorských úřadech,

---

³⁴⁸ Kariéra šlechtice se zakládala na kavalířské cestě, po které většinou mladíci vstupovali do služeb často u císařského dvora (číšník, kráječ, stolník, komorník, štolba...). Tyto zkušenosti jim umožnily následný kariérní růst. V období 1526-1617 začínali šlechtici své kariéry nejčastěji jako dvorští sudí, nejvyšší sudí zemští, purkrabí karlstějní. Po roce 1627 patřil mezi oblíbená místa prezident apelačního soudu, prezident české komory, dvorský sudí. Z těchto pozic mohli šlechtici postupovat výše jak v zemských, tak dvorských úřadech. Jejich kariéra se skládala většinou z několika měnicích se postů, které za svůj život vystřídali. P. MAŤA, *Svět české aristokracie*, s. 353-354. Další šlechticovu možnost představovala vojenská kariéra (Albrecht z Valdštejna, Melchior z Redernu) nebo diplomatická služba (Vratislav z Pernštejna, Vilém z Rožmberka, Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic, Jan Antonín z Eggenberku). Někteří šlechtici se rozhodli nebo byli určeni pro církevní kariéru (Karel z Lichtenštejnu-Castelkorna; Jan Karel Jáchym Slavata). P. MAŤA, *Svět české aristokracie*, s. 481-513.

³⁴⁹ Zkoumaní šlechtici nejčastěji působili na pozicích císařského rady, císařského komorníka, diplomata, nejvyššího hofmistra, nejvyššího kancléře, nejvyššího sudího zemského, nejvyššího sudího dvorského, moravského zemského hejtmána apod.

³⁵⁰ Čtyři vysoké zemské úřady patřily rytířskému stavu (nejvyšší písař, podkomoří královských měst, purkrabí Karlstějna za rytíře a purkrabí Hradecka. Menší zemští úředníci se volili z rytířského stavu (podkomoří věnných měst, královský prokurátor, místokomorník, místosudí, místopísař, místokancléř, purkrabí Pražského hradu). K těmto rodům patřili Kaplířové ze Sulevic, Michal Španovský z Lisova, Trčkové z Lípy, Vchynští ze Vchynic. Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny správy*, s. 89-90; Jaroslav CHARVÁT (ed.), *Dílo Františka Palackého 1 (Přehled současných nejvyšších důstojníků a úředníků)*, Praha 1941, s. 321-417; V. BŮŽEK, *Nižší šlechta v politickém systému*, s. 117; srov. V. BŮŽEK, *Urozenec*, s. 102.

³⁵¹ Jindřichův Hradec (1638, hlavní sídlo Viléma Slavaty z Chlumu a Košumberka). SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, sign III. A 4a, kart. 19 (inventář Jindřichova Hradce 1638).

vlastnili většinou více sídel. Tato sídla obsahovala kanceláře, které byly dobře vybaveny. U Albrechta Jana Smiřického ze Smiřic dohledal autor tři vedlejší sídla, na kterých se nacházela kancelář. Šlo o Chotělice, Koloděje a Uhříněves.³⁵²

Na místní úrovni lokální správy se nacházelo 6 osob. Patřili sem zástupci nižší šlechty, kteří působili v úřadech u šlechtického dvora, anebo nezastávali žádnou funkci a pouze se starali o své místní venkovské sídlo (tvrz). Přestože tyto osoby nepůsobili ve vyšších úřadech, jejich kanceláře mohly mít poměrně dobré vybavení. Do této kategorie patřila i výše zmíněná kancelář Markéty Eusebie Dohalské z Vojic a Dlouhé Vsi.³⁵³ I rytíř Theobald Höck z Zweibrückenu zastával „pouze“ funkci německého sekretáře Petra Voka z Rožmberka. Tato funkce mu však vynesla poměrně dobře situovanou kancelář na jeho sídle v Žumberku.³⁵⁴ U devíti osob nebyla kariéra dohledána, neboť šlo o šlechtické vdovy, cisterciácký řád ve Zlaté Koruně nebo „císařský Český Krumlov (1602-1622).“ Tyto osoby nepůsobili v žádném úřadě (vyjma císaře), pouze se staraly o své panství.

S kariérním typem souvisela i ekonomická situace šlechty. Autor práce využil k zjištění majetkového zázemí šlechticů berní rejstříky z let 1567, 1603, 1615, 1620 a také berní rulu z roku 1654.³⁵⁵ Edice těchto pramenů uváděly počty osedlých, od kterých se zjišťovala majetková držba pro 16. a 17. století. Ve většině případů byl šlechtický majetek podle pramenů dohledán, případně doplněn podle literatury.³⁵⁶

---

³⁵² Chotělice, Koloděje, Uhříněves (1618, vedlejší sídla Albrechta Jana Smiřického ze Smiřic). NA Praha, Fideikomisní spisy, sign. VII E 9 (F 7/98), kart. 847 (inventář statků pánů Smiřických 1618). V Chotělicích se v „*kanceláři písařské*“ nacházely „*almarky se zámky 2, u dveří zámky zapaditý 2, tabule 1.*“ V Kolodějích byl v kanceláři „*stoleček a židle malá.*“ V Uhříněvsi se našlo několik kanceláří. „*V kanceláři pana úředníka - stoliček malý černý. V kanceláři, kde důchodní písař Registra mívá - stoleček 1. Ve sklepě z té kanceláře jdouc - almara, do kterých se důchody skládají 1, truhly, v kterých sirotčí důchodní peníze bývají 2, tabule 1. V kanceláři, kde obroční písař Registra mívá - stoleček s truhlíkem 1, stolička malá 1.*“

³⁵³ Vojice (1697, sídlo Markéty Dohalské z Vojic a Nové Vsi). NA Praha, Fideikomisní spisy, sign. VII E 9 (F 7/98), kart. 847 (inventář tvrže Vojice 1697).

³⁵⁴ Žumberk (1618, sídlo Theobalda Höcka z Zweibrückenu). NA Praha, SM, sign. H 167/2, kart. 922 (inventář tvrže Žumberk a Chvalkov 1618).

³⁵⁵ Josef KOLLMANN, *Berní rejstříky a berně z roku 1567*, Sborník archivních prací 13, 1963, s. 169-246; František MARAT, František, *Soupis poplatnictva 14 krajů v Království českém z roku 1603*, Věstník Královské české společnosti nauk 1899, s. 1-130; Václav PEŠÁK, *Berní rejstříky z roku 1544 a 1620*, Praha 1953; A. SEDLÁČEK, *Rozvržení sbírek a berní roku 1615 dle uzavření sněmu generálního nejvyššími berníky učiněné*, Praha 1870; Karel DOSKOČIL, *Berní rula 2. Popis Čech r. 1654: souhrnný index obcí, osad a samot k berní rule I-II*, Praha 1953-1954.

³⁵⁶ Majetkovým rozdělením české šlechty se zabýval P. MAŤA, *Svět české aristokracie*, s. 111-274; srov. A. MÍKA, *Majetkové rozvrstvení české šlechty v předbělohorském období*, Sborník historický 15, 1967, s. 45-76; Jiří JUROK, *Česká šlechta a feudalita ve středověku a raném novověku*, Praha 2000.

Autor šlechtice následně rozdělil podle počtu osedlých do čtyř kategorií (A-D) po vzoru Aloise Míky.³⁵⁷ Do skupiny A patřily osoby, které měly na svém panství do sta osedlých. Ze zkoumaného vzorku sem náležely čtyři osoby. Šlo o nižší šlechtice, kteří nepůsobili v žádném úřadu nebo pouze na lokální úrovni. Spadal sem výše zmíněný Theobald Höck z Zweibrückenu nebo Markéta Eusebie Dohalská z Vojic a Dlouhé Vsi.³⁵⁸ Druhou kategorií tvořili šlechtici se 100-500 osedlými. Patřila sem například majitelka Bíliny Anna Marie ze Šternberka, která vlastnila v roce 1654 366 osedlých v několika krajích (v Litoměřickém, Prácheňském, Slánském, Žateckém). Kanceláře obou skupin (A-B) byly vybaveny základními předměty (stoly, židlemi, jednoduchým zabezpečením). Třetí kategorií C tvořil majetek šlechticů, pod které spadalo 500-900 osedlých. Šlo tedy již o poměrně bohaté šlechtice. Ze zkoumaného vzorku se tato skupina týkala 7 osob většinou z hraběcího stavu a jejich kanceláře se vyznačovaly bohatým vybavením (Libochovice - Lidmila Benigna ze Šternberka, Velké Meziříčí - Ladislav Berka z Dubé).³⁵⁹ Poslední kategorií D zastupovali šlechtici, kteří vlastnili více než 900 osedlých. Tato skupina byla nejpočetnější a čítala 17 šlechticů. Patřil sem například Oldřich Felix z Lobkovic, Marie Magdaléna de Biglia Buquoy a další.³⁶⁰ Nadměrně bohatí šlechtici (Anna Marie z Eggenberku a její syn Jan Kristián I. z Eggenberku, Petr Vok z Rožmberka, Albrecht Jan Smiřický nebo Vilém Vchynský z Vchynic) měli na svých panstvích i několik tisíc osedlých.³⁶¹ Jejich majetkové jmění se často promítlo i do vybavení kanceláří. Šlechtici z této skupiny vlastnili velmi dobře zabezpečené kanceláře (mříže v oknech, několik zapaditých zámků u dveří, okované truhly se zámkem, almary ve zdi s mříží a zámkem...) a také četně vybavené (svícný, kalamáře, nůžky ke střihání papíru, hodiny, váhy k vážení zlata...). Lze shrnout, že

---

³⁵⁷ A. MÍKA, *Majetkové rozvrstvení*, s. 60.

³⁵⁸ Theobald Höck z Zweibrückenu měl v berním rejstříku z roku 1615 i 1620 52 osedlých. Do této kategorie patřil i Humprecht Protiva Černín na Švihově, který vlastnil v roce 1654 pouze 36 osedlých.

³⁵⁹ Libochovice (1663, sídlo Lidmily Kateřiny Benigny ze Šternberka). V roce 1654 měla Lidmila Kateřina v pěti krajích-Bechyňském, Litoměřickém, Plzeňském, Prácheňském a Slánském celkem 826 osedlých. Velké Meziříčí (1615, hlavní sídlo Ladislava Berky z Dubé). NA Praha, Fideikomisní spisy, sign. VII E 49, kart. 1139 (inventář panství Libochovice 1663 a 1666); F. HRUBÝ, *Selské a panské inventáře*, s. 263-306.

³⁶⁰ Oldřich Felix z Lobkovic měl podle berního rejstříku z roku 1603 1319 osedlých v krajích Boleslavském, Litoměřickém, Slánském a Žateckém. Marie Magdaléna de Biglia Buquoy, vdova po Karlu Bonaventurovi Buquoyovi, vlastnila společně se synem Karlem Albertem v roce 1654 – 1734 osedlých.

³⁶¹ Anna Marie z Eggenberku měla v roce 1654 po smrti manžela Jana Antonína I. z Eggenberku 3915 osedlých v Bechyňském a Prácheňském kraji. Velký majetek vlastnil i Petr Vok z Rožmberka, který na počátku 17. století (v roce 1603) evidoval 3948 osedlých. Mezi nejbohatší šlechtice patřil i Jan Rudolf Trčka z Lípy, jenž se dostal v roce 1615 a 1620 až na 4498 osedlých. Albrecht Jan Smiřický ze Smiřic vykazoval v Berním rejstříku v roce 1615 v Boleslavském, Hradeckém, Kouřimském a Slánském kraji 6245 osedlých.

vybavení kanceláří šlechty majetkové skupiny B-D se příliš neodlišovalo a projevovalo se pouze v pečlivějším a nákladnějším zabezpečení. Skupina A naopak nedosahovala takové úrovně vybavení jako ostatní kategorie, ale existovaly i výjimky (Theobald Höck z Zweibrückenu na Žumberku).

Výše uvedené kategorie blíže znázorňuje volně vložená tabulka na konci diplomové práce. Ta uvádí všechna zkoumaná sídla s rozdělením podle druhu (zámky, tvrze, hrady, paláce, vily) a typu sídla (hlavní a vedlejší). V další části podává tabulka informace o majiteli sídla, jeho sociálním stavu (kníže, hrabě, pán a nižší šlechtici), kariéře a postavení v Českém království. Bližšímu popisu této tabulky se již věnovala třetí kapitola. Autor tabulku také využil při tvorbě této kapitoly.

Z poměrně velkého počtu zkoumaných inventářů nelze dělat příliš velké závěry z důvodů výše uvedených. Mezi ně patřil malý počet nalezených kanceláří u nižší šlechty. To mohlo dokazovat, že úřednické prostory jejich sídla neměla, ale stejně tak, že je komise nepopsala. Obdobně nelze paušalizovat výsledky, které někdy přinesly lepší vybavenost kanceláří u vedlejších sídel než u hlavních. Hlavní sídla představovala reprezentační složku svého majitele svými charakteristickými místnostmi (tabulnicí, sálem, kunstkomorou...), zatímco kanceláře patřily spíše do správního a hospodářského sektoru. Vedlejší sídla naopak plnila funkci správy panství a k ubytování velmože buď nesloužila vůbec, anebo pouze výjimečně. U těchto sídel byl proto v inventářích kladen důraz na jejich správní funkci na popis mlýnů, rybníků, pivovarů a také kanceláří, které se staraly o jejich chod. V celkové rovině inventáře většinou popisovaly spíše reprezentativní předměty než obyčejné. To souviselo i s předními místnostmi. Obecně lze říci, že nezáleželo na typu ani druhu sídla, ale na zámožnosti šlechtice. Bohatí šlechtici měli dobře vybavené kanceláře na všech svých sídlech. Tato skutečnost ukázala, že nejdůležitějším kritériem ve výbavě kanceláří bylo právě majetkové zázemí majitele sídla.

Některé soupisy význačných sídel naopak kanceláře neuváděly, i když se v nich jistě nacházet musely.³⁶² To vše souviselo právě s obyčejným vybavením kancelářských prostor, které se nemohlo rovnat předním společenským místnostem a nebylo to ani

---

³⁶² Kanceláře neuváděly například inventáře Bečova (1571), Chlumce nad Cidlinou (1618) nebo Klenové (1646); NA Praha SM, sign. S 16/87, kart. 2075 (inventář zámku Bečov 1571); TAMTÉŽ, sign. K 9/28, kart. 1090 (inventář pozůstalosti po Václavu Vchynském ze Vchynic na zámku Chlumec nad Cidlinou z roku 1618); TAMTÉŽ, sign. M 7/9, kart. 1445 (Martinicové, inventář zámku a statku Klenové 1646).

jeho posláním. Pro badatele to však má za následek strohost a často i úplnou absenci popisu kancelářských prostor.

VI. Závěr

Úkolem předkládané práce bylo podchytit problematiku úřednických prostor ve šlechtických sídlech. Nejprve byly definovány typy sídel (hrad, zámek, tvrz, palác, vila), které se dále začleňovaly do rezidenční sítě (hlavní a vedlejší sídla). Tyto sítě si vytvářeli bohatí šlechtici a přinášely jim mnoho výhod. Rozprostřená sídla po Českém království (případně i v zahraničí) umožňovala šlechticům snadnější transport z bodu A do bodu B, kdy mohli těchto míst využít k odpočinku, doplnění zásob a podobně. Další výhodou byla správní funkce vedlejších sídel. Šlechtic svými úřady zajišťoval plynulý chod hospodářského sektoru a ovládal na dálku určité území spadající pod správní jednotku (tvrz, zámek). Vedlejší sídla mohla sloužit ke krátkodobým pobytům svého pána, nebo sloužila pouze jako sídla kanceláří a správních úřadů. Zámožný šlechtic měl na panství několik vedlejších sídel, která za svůj život ani nemusel navštívit.

Druhá část práce se věnovala problematice inventářů a jejich využití v praxi. Autor zkoumal podle archivních pomůcek inventáře Národního archivu v Praze, Moravského zemského archivu v Brně, Státního oblastního archivu v Praze, Státního oblastního archivu v Třeboni a jeho poboček v Českém Krumlově a Jindřichově Hradci. V inventářích autor hledal zmínky o kancelářích. Tímto způsobem autor bádá téměř v devadesáti archivních kartonech, v kterých bylo zjištěno 42 sídel (resp. 31, čistý součet sídel, některá sídla se zde objevují dvakrát, protože je vlastnila odlišná vrchnost, blíže vložená tabulka) obsahujících kanceláře. Inventáře pocházely z let 1580 až 1700 a bylo jich 102, protože pro některá sídla se našlo hned několik soupisů z různých let. Zkoumaný vzorek pokrýval velkou část tehdejšího Českého království a přinesl také pohled na tři moravská sídla. Autor také zohlednil zástupce vyšší a nižší šlechty a jejich hlavní i vedlejší sídla. Doklady kanceláří ve šlechtických sídlech pro Českou republiku znázornily mapy v příloze.

Po dvou teoretických kapitolách přinesla třetí část pohled na zkoumané kanceláře a jejich hmotnou kulturu. Zaprvé byly kanceláře určeny topograficky, kde se v sídlech nacházely, společně s celkovou dispozicí zámku. Výzkum ukázal, že nezáleželo na typu sídla. Kanceláře se nejčastěji nalézaly v přízemích sídel poblíž sklepů nebo kuchyní. Důležitou otázkou, kterou se práce zabývala, byl proces byrokratizace, ale o její podobě na státní úrovni lze hovořit až za tereziánských a josefínských reforem. Vlivem potřeby správního zajištění panství byly šlechtické kanceláře byrokratizovány dříve.

Další část práce se věnovala vybavení úřednických prostor. Hmotná kultura kanceláří byla rozdělena do několika kategorií. V první části se popisovala obecná podoba kanceláře. Ty měly většinou jednoduchý dřevěný strop (pokud se kanceláře nacházely v blízkosti sklepů, byl strop klenutý). Obdobně stroze vypadala podlaha, která byla hliněná nebo pobitá prkny. Například v Zahořanech se však nacházel strop táflovaný a podlaha cihlami dlážděná. V kancelářích nechyběla ani okna, jež se z důvodu zabezpečení opatřovala železnými mřížemi. Zabezpečovací prvky se nalézaly i u dveří. Jelikož většina inventářů pocházela z období třicetileté války, dveře kanceláří bývaly pobity plechem a nacházely se v nich zapadité zámky (někdy i několik u jedněch dveří jako v Dřevěnicích). K osvětlení těchto místností sloužily cínové nebo drátové svícny často s „*puc lichtem*.“ Toto označení se používalo pro plechové křesadlo, které bylo zapotřebí k rozsvícení svícnu.

Důležitým artiklem v kancelářích se stal nábytek, který byl většinou čistě užitkový. Šlo o stůl, několik židlí (či stoliček), písařské tabule či tabulky a úložné prostory. Cenné věci se odkládaly do uzamykatelných truhel nebo almar (často ve zdi). V inventářích se pak objevily zmínky o „*truhlici na peníze se zámky zapaditými*“ nebo o „*almaře na registra*.“ Téměř ve všech zkoumaných kancelářích se našel nějaký zabezpečovací prvek, který dokládá strach tehdejších lidí před zloději nebo válečnými nástrahami. I když kanceláře neobsahovaly žádné výjimečné předměty hmotné kultury, často se v nich v truhlicích ukládaly peníze z výnosu na panství a jiné pohledávky. Proto je pochopitelné, že si úředníci své místnosti před nebezpečím zabezpečovali.

Další část práce poukazovala na hlavní kancelářské potřeby. Mezi ně patřil pergamen nebo nověji spíše papír. Ten se nakupoval po balících, rysech nebo knihách. Kromě papíru používali písaři inkoust, který se uchovával v malých nádobkách, kalamářích. K rychlejšímu zasychání se společně s kalamáři často nacházela i posýpátka. V nich se našel jemný prášek, který se podle potřeby použil pro lepší zasychání inkoustu anebo k odstranění jeho nadbytku. K psaní využívali písaři pera či ptačí brka, která dokládaly nakupované „*škryptolárky*“, jež se používaly na úpravu ptačích per. Mosazná pera a jinak honosná pera se používala pouze v šlechtických pracovnách. Unikátní byl proto nález dvou mosazných per, která popisoval inventář kanceláře pro netolické panství. Šlo o pera, jež byla „*od švédských soldatův vzata*“ a nacházela se při této kanceláři. K pečetění listin se využíval vosk a pečetidla či sekrýty. Vosk mohli obdobně jako inkoust vyrábět místní lékaři nebo lékárníci. Naopak pečetidla tvořili zruční zlatníci

a rytci. V inventářích kancelářů se nacházela pouze jedna zmínka o „*velkým mosazným pečetidlu*“ ve Vojicích.

Další běžné pomůcky popisovaly pouze inventáře přikoupených věcí pro Český Krumlov a Kratochvíli. V nich se hojně nalézaly nůžky na papír, špagáty, šňůrky apod. Postupující byrokratizaci mohly dokládat „*vážky k vážení zlata či důkátů*“ nebo „*prkýnko k počítání*“. Zajímavým zjištěním byl nález „*kamínku k prubířování zlata*“ na netolickém panství při Kratochvíli. Ten sloužil ke zkouškám ryzosti kovů a mincí. Další předměty tvořily různé škatule či kladívka. Peníze se uchovávaly v sudech nebo „*v plechových troubách*.“

Počínající byrokratizaci mohlo potvrdit již výše uvedené rozšíření různých předmětů, ale tento proces se zároveň zaměřil na časové zpřesnění chodu kancelářů. Úřednické místnosti zaváděly tištěné kalendáře a minuce s astronomickými údaji, pranostikami a hospodářskými návody. Ty sloužily k písařské evidenci úkolů o vykonaných pracích a některé dochované kalendáře obsahovaly i písařské poznámky. Ke zpřesnění pracovní doby úřadování se využívaly závěsné bicí hodiny, anebo jednoduché „*přesejpací hodiny*.“ V kancelářích se nacházela široká škála předmětů, které patřily ke každodenní práci písařů a úředníků.

Důležité byly rovněž pomůcky v podobě knih (nařízení pro chod kanceláře, latinské slovníky, registra...). „*Sněm malý tištěný*“ se nalézal v Českém Krumlově a v Třeboni se nacházela mimo jiné i „*kniha latinská, která slove latinsky Agenda*.“ V kancelářích se občas objevovaly i unikátní předměty. Na Kratochvíli šlo o „*sluneční kompas a mapu*.“ Naopak v Jindřichově Hradci se nalézala obrazová olejomalba „*Contrefect des Alexandri Magni Lebens groß*.“

Poslední část práce se zabývala porovnáváním kancelářských místností podle různých hledisek. Ze 42 sídel pocházelo 32 různých majitelů (někteří šlechtici vlastnili více sídel). Prvním kritériem bylo sociální postavení šlechtice. Autor pro studium vybral zástupce z nižší i vyšší šlechty, kteří pocházeli z období 1580-1700. Před Obnoveným zřízením zemským v inventářích převládali páni, ale po roce 1627 se páni dostávali do pozadí a nejvíce se prosazovala hrabata. Předkládaná práce zahrnovala z vyšší šlechty čtyři knížata, čtrnáct hrabat (z toho i tři hraběnky) a sedm pánů. Kanceláře vyšší šlechty se vyznačovaly bohatým mobiliářem. Některé předměty, které vlastnila například hrabata, se u zástupců nižší šlechty neobjevovaly. Kanceláře těchto šlechticů obsahovaly svícny, plechové lucerny, nůžky ke stříhání papíru, „*škryptolárky*“, kachlová kamna, ale i unikátní předměty v podobě hodin, kompasu, váh k vážení zlata

a členitý nábytek. Jejich hlavním odlišným prvkem však byl stupeň zabezpečení kanceláří. Dveře kanceláří byly pobity plechem a obsahovaly i několik zapaditých zámků. Skla oken se zabezpečovala železnými mřížemi. Zabezpečovací prvky se také objevily u truhel a almar. Truhly se opatřovaly zapaditými zámky a almary ve zdi byly často chráněny ještě železnou uzamykatelnou mříží.

Nižší šlechtu tvořilo pět zástupců. Jejich kanceláře většinou nevykazovaly žádné neobvyklé předměty, ale někdy mohly být v inventářích popsány lépe než u vyšší šlechty. To nejspíše souviselo s pohledem na kanceláře vyšších a nižších šlechticů. Vyšší šlechtic měl ve svém sídle daleko reprezentativnější místnosti a komise tak nemusela kancelářím přisuzovat takovou pozornost. Navíc předměty úřednických prostor často spadaly do oblasti pouze užitkové, sloužící každodenní potřebě písařů, a nebyly proto zaznamenány. Nižší šlechtici přinesli pestřejší popisy úřednických prostor, protože kanceláře v jejich menších sídlech tvořily základ hodný zaznamenání. Obecně je však možné říci, že lépe vybavené kanceláře s neobvyklými předměty měli šlechtici s vyšším titulem.

Další otázkou bylo porovnání kanceláří podle typu a druhu sídla. Z 31 sídel převládalo sedmnáct zámků a dále osm tvrzí, tři hrady, jeden palác, jedna vila a jeden klášter. Zámecké kanceláře obsahovaly bohatý mobiliář a dobré zabezpečení. Naopak hradní kanceláře a jedna klášterní představovaly spíše sklady různého hospodářského nářadí („*moždíře mosazný s kladívky, vobojek železný, řetězy na krávu*“). Jelikož šlo ve většině případů o zámožné šlechtice, budovali si rezidenční síť s hlavními a vedlejšími sídly. Ze zkoumaného vzorku pocházelo nejvíce kanceláří z vedlejších sídel, proto nelze dělat přesné závěry a porovnávání. Pokud se kancelář nalézala na vedlejším sídle, mohla být někdy popsána detailněji než v hlavním sídle. Podle výzkumu však nezáleželo na druhu sídla, ale na zámožnosti šlechtice. Například Šternberkové měli dobře vybavenou kancelář i na malé tvrzi v Dřevěnicích.

Další kritérium souviselo s kariérou šlechtice. Autor rozdělil šlechtické kariéry na dvorskou, zemskou a místní. Nejvíce zástupců obsahovaly úřady dvorské (12) a zemské (5). Vybavení jejich kanceláří bylo bohaté a obsahovalo i nákladnější kusy nábytku. Šlechtice z dvorských a zemských úřadů lze přiřadit k vyšším šlechticům a tomu odpovídalo i vybavení jejich kanceláří. Příkladem bohatého kariérního růstu byl Vilém Slavata z Chlumu a Košumberka, který zastával za padesát let téměř deset úřadů. Naopak zástupce, jejichž kariéra byla spjata s místními úřady, anebo ti, kteří nezastávali žádný úřad, tvořili nižší šlechtici, již většinou spravovali svou menší tvrzi.

Důležitým kritériem ve vybavení kanceláří byla ekonomická situace šlechtice. Autor zjišťoval informace o majetkovém uspořádání šlechticů v berních rejstřících z let 1567, 1603, 1615, 1620 a také v berní ruli z roku 1654. Tyto poznatky autor dále rozdělil do čtyř skupin podle počtu osedlých (A-D). První skupinu A tvořily čtyři osoby (Theobald Höck z Zweibrückenu) s majetkem pod 100 osedlých. Šlo o nižší šlechtice, kteří zastávali nižší úřady (většinou na zámku vyššího šlechtice) nebo působili pouze na své tvrzi. Druhou kategorií B tvořili zástupci (Anna Marie ze Šternberka), kteří měli na svém panství 100-500 osedlých. Kanceláře skupin A-B byly vybaveny základními předměty (stoly, židlemi a jednoduchým zabezpečením).

Skupinu C představovali již poměrně bohatí šlechtici (sedm zástupců) s 500-900 osedlými (Lidmila Kateřina Benigna ze Šternberka). Většinou šlo o hrabata, která měla bohatě vybavené kanceláře. Poslední nejpočetnější skupinu D zastupovaly velmi bohaté osoby (Oldřich Felix z Lobkovic, Marie Magdaléna de Biglia Buquoy) s majetkem nad 900 osedlých. Někteří šlechtici (vdova po Janu Antonínovi I. z Eggenberku, Anna Marie, nejbohatší šlechtice podle berní ruly; Albrecht Jan Smiřický s 6245 osedlými ve čtyřech krajích) měli na svých panstvích i několik tisíc osedlých. Jejich kanceláře vykazovaly velmi dobré zabezpečení (mříže na oknech, několik zapaditých zámků u dveří, truhlice a almary se zámkami...) a také bohaté vybavení (svícny, kalamáře, hodiny, váhy k vážení zlata...).

Majetkové jmění mělo zásadní vliv na vybavení kanceláří a tvořilo nejdůležitější kategorii z výše uvedených kritérií, přičemž šlechtici skupin C-D se příliš nelišili. Nezáleželo tedy například na druhu a typu sídla, ale na majetkovém zázemí šlechtice. Ostatní kategorie jako sociální statut a kariéra šlechtice byly přímo provázány s výší majetku. Přehledné rozdělení těchto kategorií uvádí volně vložená tabulka v této práci. V příloze se dále nacházejí tabulky a mapy, které lépe dokreslují výsledky práce.

Diplomová práce zpracovávala poměrně velký vzorek šlechtických inventářů, ze kterých však nelze dělat přesné závěry. Sídla, jež nepřinesla doklad kanceláře, nepotvrzují možnost, že tam nemohla být, ale jednoduše ji komise nezaznamenala. Přes pestrý vzorek sídel je obtížné také porovnávání podle různých hledisek (typ sídla, majitel). K lepšímu poznání by přispělo i budoucí bádání dalších pramenů (účtů, korespondence). Práce se také zabývala spíše Českým královstvím a Moravu téměř opomíjí. Autor si kladl za cíl zpracovat kancelářské prostory v Českém království, kde mu zkoumané inventáře sídel přinesly dostatečné množství informací a rozšíření

zorného pole na Moravu by proto bylo nad rámec této práce.³⁶³ Další výzkumy by měly směřovat k porovnání úřednických prostor v Čechách a na Moravě. Bylo by dobré lépe prostudovat sídla nižší šlechty, která mohla také obsahovat kanceláře. Autor se snažil podchytit různé typy a druhy sídel, jejich majitele podle sociálního žebříčku a geografického uspořádání v rámci Českého království v letech 1580-1700 a je si vědom výše zmíněných nedostatků práce. Pokud předcházející řádky poskytnou základ dalšímu bádání, splnily svůj účel.

---

³⁶³ Další výzkumy by se měly zaměřit na rodinné archivy v Moravském zemském archivu v Brně G 393, Rodinný archiv Harrachů Velké Meziříčí (1544 - 1949); G 263, Rodinný archiv Podstatských-Lichtenštejnů Telč (1530-1945); G 300, Rodinný archiv Valdštejnů-Vartemberků Třebíč (1650-1947); G 142, Rodinný archiv Haugviců Náměšť nad Oslavou (1447-1945); G 140, Rodinný archiv Ditrichštejnů Mikulov (1222-1944); G 138, Rodinný archiv Berchtoldů Buchlov (1494-1945). A dále na velkostatkové fondy F 239, Velkostatek Telč (1502-1950); F 78, Velkostatek Pernštejn (1525-1946); F 75, Velkostatek Moravská Třebová (1548-1945); F 76, Velkostatek Náměšť nad Oslavou (1589-1947); F 104, Velkostatek Židlochovice (1445-1918); F 209, Velkostatek Velké Meziříčí (1448-1948); F 200, Velkostatek Třebíč (1538-1945); F 54, Velkostatek Jevišovice (1582-1944); F 45, Velkostatek Buchlov (1521-1949); F 44, Velkostatek Bučovice (1571-1947).

VII. Seznam pramenů a literatury

Nevydané prameny

Národní archiv Praha

Fideikomisní spisy, sign. VII E 9 (F 7/98), kart. 847 (inventář statků pánů Smiřických 1618).

Fideikomisní spisy, sign. VII E 9 (F 7/98), kart. 847 (inventář panství Kostelec nad Černými lesy 1621).

Fideikomisní spisy, sign. VII E 22 (F 20/98), kart. 946 (inventář statku Lobkovice 1583).

Fideikomisní spisy, sign. VII E 22, kart. 946 (inventář lobkovické Roudnice nad Labem 1678, Bíliny 1707).

Fideikomisní spisy, sign. VII E 22 (F 20/98), kart. 946 (inventář movitostí na zámku Bílina 1651).

Fideikomisní spisy, sign. VII E 30 (F 50/98), kart. 1037 (inventář panství Teplice 1619).

Fideikomisní spisy, sign. VII E 36 (F 6/98), kart. 1079 (inventář movitostí zámku Hrubý Rohozec 1593).

Fideikomisní spisy, sign. VII E 36 (F 6/98), kart. 1079 (inventář tvrže Hamštejn 1599).

Fideikomisní spisy, sign. VII E 49, kart. 1139 (inventář zámku Libochovice 1613).

Fideikomisní spisy, sign. VII E 49, kart. 1139 (inventář panství Libochovice 1635).

Fideikomisní spisy, sign. VII E 54 (F 8/98), kart. 1172 (inventář tvrže Chudenice 1622, 1630).

Fideikomisní spisy, sign. VII E 54 (F 8/98), kart. 1172 (inventář zámku Chudenice 1641).

Stará manipulace, sign. B 94/29, kart. 194 (inventáře a odhad panství Přerov 1585).

Stará manipulace, sign. C 135/2, kart. 342 (inventář tvrže Nová Buková 1641).

Stará manipulace, sign. C 215/F5c, kart. 381 (inventář Valdštejnského paláce).

Stará manipulace, sign. C 215/K18, kart. 415 (inventář zámku Teplice).

Stará manipulace, sign. E 89/1, kart. 717 (pozůstalost po Adamovi Ekazarovi, písaři při zemské berni 1629-30).

Stará manipulace, sign. G 29/56, kart. 810 (inventář tvrže Tuchořice po Baltazaru Gerštorfovi).

Stará manipulace, sign. H 120/2, kart. 917 (inventář pozůstalosti Jana Jiřího ml. Haranta v Klenovém 1646).

Stará manipulace, sign. H 167/2, kart. 922 (inventář tvrze Žumberk a Chvalkov 1618).

Stará manipulace, sign. K 9/28, kart. 1090 (inventář pozůstalosti po Václavu Vchynském ze Vchynic na zámku Chlumeck nad Cidlinou z roku 1618).

Stará manipulace, sign. K 10/8, kart. 1094 (inventář movitého majetku Libštejnských z Kolovrat 1635).

Stará manipulace, sign. K 43, kart. 1151 (inventář Zachariáše Kořenského).

Stará manipulace, sign. K 58/8, kart. 1165 (Kaničtí z Čachrova, inventáře 1624, 1625).

Stará manipulace, sign. K 65/9, kart. 1180 (inventář tvrze Vtelno po Felixovi Kaplířovi 1623).

Stará manipulace, sign. K 180/10, kart. 1239 (inventář pozůstalosti po Bohuslavu Kunášovi z Machovic 1614-1615).

Stará manipulace, sign. K 119/1, kart. 1241 (inventář Ludvíka Korálka v Klatovech).

Stará manipulace, sign. K 211/2, kart. 1243 (inventář pozůstalosti po Pavlu Kaffuňkovi 1605-1606).

Stará manipulace, sign. L 39/115, kart. 1400 (inventář pozůstalosti po Jiřím z Lobkovic 1592).

Stará manipulace, sign. L 39/116, kart. 1401 (inventář libochovického zámku a panství 1603).

Stará manipulace, sign. L 40/10, kart. 1407 (pozůstalost po Pavlu z Lichtenštejna, inventář pozůstalosti 1672-1686).

Stará manipulace, sign. L 199/1, kart. 1434 (pozůstalost po Janu Lisém z Požova, inventář 1612).

Stará manipulace, sign. M 7/9, kart. 1445 (Martinicové, Inventář zámku a statku Klenové 1646).

Stará manipulace, sign. N 30/1, kart. 1541 (odhad a inventář zámku Jezeří 1622).

Stará manipulace, sign. O 23/14, kart. 1576 (inventář Smiřic a Opočna 1635).

Stará manipulace, sign. P 48/17, kart. 1631 (pozůstalost po Kryštofu Progovi z Velnic, inventáře 1586-1597).

Stará manipulace, sign. P 100/2, kart. 1707 (inventář panství Litomyšl).

Stará manipulace, sign. P 100/5, kart. 1707 (panství Pardubice a Kunětická Hora inventáře 1559-1570).

Stará manipulace, sign. P 100/21, kart. 1709 (prodej Pardubic a Kunětické Hory, inventáře 1560-1698).

Stará manipulace, sign. P 124/280-281, kart. 1867 (Rožmberský dům IV. 1624, 1635).

Stará manipulace, sign. P 157/1, 5, kart. 1911 (inventář pozůstalosti po Fridrichu Prošovském 1608).

Stará manipulace, sign. P 197/1, kart. 1913 (pozůstalost po Burianovi Pechancovi z Kralovic, inventáře 1568-1570).

Stará manipulace, sign. P 367/1, kart. 1916 (pozůstalost Tobiáše Posselta celního úředníka v Praze, inventáře 1641).

Stará manipulace, sign. R 58/4, kart. 1953 (Rožmberský dům na Starém Městě 1588).

Stará manipulace, sign. S 16/34, kart. 2069 (pozůstalost Jindřicha Šlika, inventář 1657-1663).

Stará manipulace, sign. S 16/87, kart. 2075 (inventář zámku Bečov 1571).

Stará manipulace, sign. S 17/10, kart. 2082 (Smiřičtí. Dům Na skalách na Malé Straně 1603).

Stará manipulace, sign. S 17/44, kart. 2082 (Smiřičtí. Dům na Malé Straně 1617).

Stará manipulace, sign. S 80/8, kart. 2195 (inventář majetku Oldřicha Sobětického 1624).

Stará manipulace, sign. S 350/1, kart. 2348 (pozůstalost po Jiříkovi Střílickém z Turovce, inventář 1568-1577).

Stará manipulace, sign. W 16/24, kart. 2494 (inventáře panství Třeboň 1637).

Stará manipulace, sign. W 67/2, kart. 2529 (inventarizace na zámku Vimperk 1550).

Stará manipulace, sign. Z 115/1, kart. 2610 (inventář zámku v Zahořanech a tvrzi a dvorů na panství 1634).

Státní oblastní archiv Praha

RA Valdštejnů, sign. XII-P2 (inventář Valdštejnského paláce v Praze 1657).

RA Valdštejnů, sign. I-6/A-29, kart. 6 (Valdštejnský palác v Praze. Inventář mobiliáře 1634).

RA Valdštejnů, sign. II-2/I/1/1-24/kart. 30 (Adam z Valdštejna, korespondence, jmenování, deník, pozůstalost 1594-1639).

RA Valdštejnů, sign. VI-141, kart. 253 (zámecké inventáře).

Moravský zemský archiv v Brně

- C2 Tribunál-pozůstalosti, sign. L 9, kart. 96 (inventář Bludova a Pernštejna 1685).
- C2 Tribunál-pozůstalosti, sign. L 11, kart. 96 (pozůstalost po Maxmiliánovi z Lichtenštejnu-Castelkorna, inventář Bludova a Pernštejna 1676).
- C2 Tribunál-pozůstalosti, sign. L 119, kart. 120 (pozůstalost po Kryštofu Filipovi z Lichtenštejnu-Castelkorna, inventář Pernštejna 1648).
- C2 Tribunál-pozůstalosti, sign. S 5, kart. 194 (inventář Rosic a Náměšti nad Oslavou 1668).
- C2 Tribunál-pozůstalosti, sign. S 26, kart. 196 (pozůstalost po Františku Leopoldovi Slavatovi z Chlumu a Košumberka, inventář Telče 1691).
- C2 Tribunál-pozůstalosti, sign. S 27, kart. 196 (pozůstalost po Janu Jáchymovi Slavatovi z Chlumu a Košumberka, inventář Telče 1690).
- C2 Tribunál-pozůstalosti, sign. S 334, kart. 242 (pozůstalost po Juliovi ze Salmu, inventář Tovačova 1665).
- C2 Tribunál-pozůstalosti, sign. Q 1, kart. 175 (pozůstalost po Marii Kateřině Questenberkové, inventář Jaroměřic nad Rokytnou 1687).
- C2, Tribunál-pozůstalosti, sign. W 4, kart. 258 (pozůstalost po Adamu Františkovi z Valdštejna, inventář Židlochovic 1666).
- C2, Tribunál-pozůstalosti, sign. V 5, kart. 253 (inventář Náměšti nad Oslavou 1666).
- C2, Tribunál-pozůstalosti, sign. Z 2, kart. 282 (pozůstalost po Přemyslavovi ze Žerotína, inventář Velkých Losin, Loučné nad Desnou, Drahonic 1673).
- C2, Tribunál-pozůstalosti, sign. Z 18, kart. 283 (inventář Rokytnice 1652).

Státní oblastní archiv Třeboň

- Cizí rody Třeboň, z Rožmberka, sign. 27 (inventář Petra V. z Rožmberka pro Český Krumlov z roku 1545).
- Cizí rody-registratura, z Ludanic, inv. č. 7, kart. 100 (inventář vybavení tvrze v Rokytnici).
- Cizí statky Třeboň, sign. II 28-1, kart. 101 (popisy tvrzí v Březanech a Nové Libni z roku 1561).
- Cizí statky Třeboň, sign. II 102-1, kart. 129 (popis tvrze Hostivař z roku 1578).
- Cizí statky Třeboň, sign. II 130 A-1, kart. 130 (popisy tvrze Komařice z poloviny 16. století).

- Cizí statky Třeboň, sign. II. 217 A-4a, kart. 136 (inventáře rožmberského domu na Pražském hradě 1554, 1556, 1570).
- Cizí statky Třeboň, sign. II. 233-1, kart. 142 (inventář svršků a nábytku postoupených hejtmanu roudnického panství Davidu Ritterovi z Gross Oettingu 1588, 1589, 1591).
- Cizí statky Třeboň, sign. II. 249-2d, kart. 143 (inventář zámku Rožmberk 1536).
- Cizí statky Třeboň, inv. č. 442, sign. II 287-1, kart. 157 (Popis tvrže Řepice z konce 16. století).
- Cizí statky Třeboň, sign. II. 325-1, kart. 158 (soupis inventáře na Švamberku při nastoupení hejtmana Jana Dolského 1514).
- Velkostatek Třeboň, sign. I B II 6 I, fasc. 8 (inventáře Třeboně z konce 16. a první půle 17. století).
- Velkostatek Rožmberk, sign. III F 6b, kart. 48 (inventáře zařízení ve starém a novém zámku v Rožmberku 1650-1850).
- Velkostatek Rožmberk, sign. III F 6c, kart. 50 (inventáře zařízení ostatních buquoyských objektů na rožmberském velkostatku 1669-1929).

Státní oblastní archiv Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec

- RA pánů z Hradce, sign. III C 6, kart. 57 (hospodářské a zámecké inventář 1565,1593, 1594).
- RA Slavatů, sign III. A 4a, kart. 19 (inventář zámku a dvora v Košumberku 1623).
- RA Slavatů Jindřichův Hradec, sign III. A 4a, kart. 19 (inventář Jindřichova Hradce 1638).
- RA Slavatů Jindřichův Hradec, sign. III. G 4a, kart. 30 (pozůstalostní inventáře 1673).
- RA Slavatů Jindřichův Hradec, sign. J 1a, kart. 32 (pozůstalostní inventáře v zámcích Jindřichově Hradci, Červené Lhotě z roku 1689).
- RA Slavatů, sign. III. O 1a, kart. 61 (alodní majetek, statky Vřesná, Bořetín a Pluhův Žďár-soupisy inventáře 1689-1691).
- RA Slavatů, sign. IV. C 1, kart. 80 (inventáře zámku v Telči 1678, 1685).
- RA Slavatů, sign. VI. E 4, kart. 88 (inventář novobystřického zámku z roku 1673).
- RA Slavatů, sign. IV. L 1, kart. 103 (inventář slavatovských fideikomisních domů).
- Velkostatek Jindřichův Hradec, sign. VI I 2, kart. 533 (inventář na zámku Jindřichův Hradec 1564-1745).

Státní oblastní archiv Třeboň, pracoviště Český Krumlov

Vrchní úřad Český Krumlov – Staré oddělení, sign. II B 7I1 (inventář na všelijaké věci jeho Milosti páně, které zůstávají při zámku Kratochvíli roku 1597).

Velkostatek Český Krumlov sign. I7 I2 (inventář panství netolického na zámku Kratochvíli).

Velkostatek Český Krumlov, sign. I 7 R alfa 2 (červená) (1602-1622).

Velkostatek Český Krumlov, sign. I7 I3 (inventář zámeckých pokojů z roku 1614).

Velkostatek Vimperk, sign. VI J 4, kart. 814 (inventáře zámeckého zařízení a hospodářského náčiní 1554-1744).

Rodinný archiv Schwarzenberků, sign. A 1A alfa 78 (stará sign. A 1A alfa 22 1), kart. 48 (inventáře mobiliáře v Třeboni z r. 1661).

Literatura

ANDĚL, Rudolf a kol., *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku III. Severní Čechy*, Praha 1986.

BALCÁREK, Pavel, *Kancelář kardinála Ditrichštejna a správa biskupských statků před Bílou horou*, Sborník archivních prací 28, 1978, s. 66-126.

BALCÁREK, Pavel, *Kardinál František z Ditrichštejna (1570-1636)*, Kroměříž 1990.

BALETKA, Tomáš, *Dvůr, rezidence a kancelář moravského markraběte Jošta (1375-1411)*, Sborník archivních prací 46, 1996, s. 259-536.

BEDNÁŘOVÁ, Olga, *Teplický zámek ve světle konfiskačního inventáře z roku 1634*, Zprávy a studie Regionálního muzea v Teplicích 23, 2000, s. 105-137.

BERÁNEK, Karel – BERÁNKOVÁ, Věra, *Stará manipulace 14. století - 1805, sv. 1, Inventář*, Praha 1973.

BERÁNEK, Karel – BERÁNKOVÁ, Věra, *Stará manipulace 14. století - 1805, sv. 2, Inventář*, Praha 1973.

BERÁNEK, Karel – BERÁNKOVÁ, Věra, *Stará manipulace 14. století - 1805, sv. 3, Inventář*, Praha 1977.

BÍLEK, Tomáš Václav, *Dějiny konfiskací v Čechách po roce 1618 I-II*, Praha 1882-1886.

BLECHOVÁ, Dita, *Renesanční a raně barokní interiéry zámeckých sídel v Čechách a na Moravě*, České Budějovice 1994 (= Diplomová práce).

- BOBKOVÁ, Lenka, *Rezidence pánů ze Salhausenu v Benešově nad Ploučnicí*, in: Michaela Kokojanová (ed.), *Měšťané, šlechta a duchovenstvo v rezidenčních městech raného novověku (16. - 18. století)*. Sborník příspěvků z konference uspořádané v Prostějově ve dnech 25. - 27. dubna 1995 Muzeem Prostějovska v Prostějově a Rakouským ústavem pro východní a jihovýchodní Evropu, odbočka Brno, Prostějov 1997, s. 428-446.
- BOBKOVÁ, Lenka, *Rezidenční představy rytířů ze Salhausenu v severozápadních Čechách*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku, České Budějovice 1999 (= Opera historica 7)*, s. 251-273.
- BOBKOVÁ, Lenka, *Život na šlechtickém sídle v 16. - 18. století, Ústí nad Labem 1991*.
- BUDIL, Vladimír, *Rodinný archiv Valdštejnů, Mnichovo Hradiště (1166-1944). Inventář*, Praha 1963.
- BUREŠOVÁ, Martina, *Prostory komunikace v sídlech posledních Rožmberků a jejich hmotná kultura, České Budějovice 1997 (= Diplomová práce)*.
- BUSINSKÁ, Helena (ed.), *Bohuslav Balbín, Krásky a bohatství české země*, Praha 1986.
- BŮŽEK, Václav, *Adelige und bürgerliche Nachlaßinventare des 16. und 17. Jahrhunderts in den böhmischen Ländern*, in: Josef Pauser – Martin Scheutz – Thomas Winkelbauer (edd.), *Quellenkunde der Habsburgermonarchie (16. - 18. Jahrhundert). Ein exemplarisches Handbuch*, Wien 2004, s. 468-476.
- BŮŽEK, Václav, *Aristokratický dvůr a rezidenční město (Český Krumlov mezi 16. až 18. století)*, in: Václav Bůžek (ed.), *Život na dvorech barokní šlechty (1600-1750)*, České Budějovice 1996 (= Opera historica 5), s. 365-397.
- BŮŽEK, Václav, *Český Krumlov jako "dlouhodobá" velmožská rezidence (K proměnám kulturní a reprezentativní funkce raně novověkého aristokratického dvora)*, in: *Barokní divadlo na zámku v Českém Krumlově*, Praha - České Budějovice 1993, s. 179-194.
- BŮŽEK, Václav, *Domácnosti nižší šlechty v předbělohorských Čechách. (Pokus o typologii)*, in: Lenka Bobková (ed.), *Život na šlechtickém sídle v 16. - 18. století*, Ústí nad Labem 1991, s. 42-64.
- BŮŽEK, Václav, *Kultura každodenního života českých a moravských měst v předbělohorské době*, in: Václav Bůžek (ed.), *Kultura každodenního života českých a moravských měst v předbělohorské době*, České Budějovice 1991 (= Opera historica 1), s. 43-69.

- BŮŽEK, Václav, *Mezi dvorem, rezidenčním městem a rytířskou tvrzí (Domácnosti rytířů, měšťanů a církevních hodnostářů v rožmberských službách)*, in: Václav Bůžek (ed.), *Život na dvoře a v rezidenčních městech posledních Rožmberků*, České Budějovice 1993 (= Opera historica 3), s. 287-313.
- BŮŽEK, Václav, *Městské domácnosti úředníků a dvořanů posledních Rožmberků*, in: Pocta Josefu Petráňovi, Praha 1991, s. 301-325.
- BŮŽEK, Václav, *Nižší šlechta v poddanských rezidenčních městech předbělohorské doby*, in: Michaela Kokojanová (ed.), *Měšťané, šlechta a duchovenstvo v rezidenčních městech raného novověku (16. - 18. století)*. Sborník příspěvků z konference uspořádané v Prostějově ve dnech 25. - 27. dubna 1995 Muzeem Prostějovska v Prostějově a Rakouským ústavem pro východní a jihovýchodní Evropu, odbočka Brno, Prostějov 1997, s. 185-199.
- BŮŽEK, Václav, *Nižší šlechta v politickém systému a kultuře předbělohorských Čech*, Praha 1996.
- BŮŽEK, Václav, *Pozadí majetkového úpadku Diviše Malovce v letech 1555-1561. Příspěvek k poznání kultury každodenního života nižší šlechty*, Jihočeský sborník historický 56, 1987, s. 16-17.
- BŮŽEK, Václav, *Přípitek ve společnosti raného novověku*, in: Martin Nodl – Daniela Tinková (edd.), *Antropologické přístupy v historickém bádání*, Praha 2007, s. 189-213.
- BŮŽEK, Václav, *Rytíři renesančních Čech*, Praha 1995.
- BŮŽEK, Václav, *Společnost aristokratických dvorů v českých zemích. Teze vědeckého projektu*, Jihočeský sborník historický 64, 1995, s. 196-206.
- BŮŽEK, Václav, *Úvod ke sborníku o životě na dvoře a v rezidenčních městech posledních Rožmberků*, in: Václav Bůžek (ed.), *Život na dvoře a v rezidenčních městech posledních Rožmberků*, České Budějovice 1993 (= Opera historica 3), s. 3-9.
- BŮŽEK, Václav – BŮŽKOVÁ, Hana, *Klenoty v renesančních a manýristických interiérech na jihu Čech*, Jihočeský sborník historický 63, 1994, s. 23-43.
- BŮŽEK, Václav – BŮŽKOVÁ, Hana – STEJSKALOVÁ, Jana, *Interiéry domů v jihočeských předbělohorských městech. Životní styl měšťanů v době pozdní renesance a manýrismu*, Jihočeský sborník historický 59, 1990, s. 113-127.

- BŮŽEK, Václav – BŮŽKOVÁ, Hana – STEJSKALOVÁ, Jana, *Měšťanské domácnosti v předbělohorských jižních Čechách*, Jihočeský sborník historický 59, 1990, s. 65-79.
- BŮŽEK, Václav - HRDLIČKA, Josef a kol., *Dvory velmožů s erbem růže. Všední a sváteční dny posledních Rožmberků a pánů z Hradce*, Praha 1997.
- BŮŽEK, Václav – HRDLIČKA, Josef – KRÁL, Pavel – VYBÍRAL, Zdeněk, *Věk urozených. Šlechta v českých zemích na prahu novověku*, Praha – Litomyšl 2002.
- BŮŽEK, Václav – JAKUBEC, Ondřej – KRÁL, Pavel, *Jan Zrinský ze Serynu. Životní příběh synovce posledních Rožmberků*, Praha 2009.
- BŮŽEK, Václav – JAKUBEC, Ondřej, *Kratochvíle posledních Rožmberků*, Praha 2012.
- BŮŽEK, Václav – KRÁL, Pavel, *Carpe diem versus Memento mori. K výzdobě Rytířského sálu na Rožmberku jako obrazu myšlení Jana Zrinského ze Serynu*, in: Zlatý věk Českokrumlovska 1550-1620, Český Krumlov 2002, s. 77-91.
- BŮŽEK, Václav – KRÁL, Pavel (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007.
- BŮŽEK, Václav – KRÁL, Pavel (edd.), *Paměť urozenosti*, Praha 2008.
- BŮŽEK, Václav a kol., *Společnost českých zemí v raném novověku. Struktury, identity, konflikty*, Praha 2010.
- BŮŽEK, Václav – MAREK, Pavel, *Smrt Rudolfa II.*, Praha 2015.
- CIMBUREK, František a kol., *Dějiny nábytkového umění I.*, Brno 1948. (druhé upravené vydání 1995)
- CIRONISOVÁ, Eva, *Vývoj správy rožmberských panství ve 13. - 17. století*, Sborník archivních prací 31, 1981, s. 105-178.
- ČORNEJ, Petr, *K otázce životního stylu nižší šlechty před Bílou horou*, Středočeský sborník historický 15, 1980, s. 125-142.
- DLABAL, Stanislav, *Nábytkové umění. Vybrané kapitoly z historie*, Praha 2000.
- DOSKOČIL, Karel, *Berní rula 2. Popis Čech r. 1654: souhrnný index obcí, osad a samot k berní rule I-II*, Praha 1953-1954.
- DOSTÁL, Josef, *Inventář svršků na panství rychnovském z doby konfiskací pobělohorských*, Časopis pro dějiny venkova 13, 1926, s. 208-212.
- DOSTÁL, Josef, *Příběhy ze života Jana Dobřenského z Dobřenic*, Časopis Společnosti přátel starožitností českých 56, 1948, s. 13-26, 118-131.
- DVORSKÝ, Jiří (ed.), *Dějiny českého výtvarného umění II/1. Od počátku renesance do závěru baroka*, Praha 1989.

- DVOŘÁKOVÁ, Lenka, *Trčkové z Lípy na přelomu 15. a 16. století*, in: Proměny feudální třídy v Čechách, Praha 1976, s. 113-135.
- DURDÍK, Tomáš, *Encyklopedie českých hradů*, Praha 1995 (2. vydání 1997, 3. rozšířené vydání pod názvem *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*, Praha 1999).
- van DÜLMEN, Richard, *Kultura a každodenní život v raném novověku (16. - 18. století) I-III*, Praha 1999-2006.
- EHM, Josef – POCHE, Emanuel, *Pražské interiéry*, Praha 1973.
- FIALA, Zdeněk – HOSÁK, Ladislav – ZEMEK, Metoděj, *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku VII. Praha a okolí*, Praha 1988.
- FILIP, Aleš, *Rezidenční města na Moravě a ve Slezsku. Poznámky k baroknímu urbanismu*, in: Michaela Kokojanová (ed.), *Měšťané, šlechta a duchovenstvo v rezidenčních městech raného novověku (16. - 18. století)*. Sborník příspěvků z konference uspořádané v Prostějově ve dnech 25. - 27. dubna 1995 Muzeem Prostějovska v Prostějově a Rakouským ústavem pro východní a jihovýchodní Evropu, odbočka Brno, Prostějov 1997, s. 447-494.
- FROLÍK, Jan – CHOTĚBOR, Petr – ŽEGKLITZ, Jaromír, *Lobkovický palác na Pražském hradě a jeho hmotná kultura*, *Documenta Pragensia* 9, 1991, s. 215-234.
- GEJDOŠ, Jindřich, *Mezi hradem, zámkem a tvrzí (Sídla české šlechty v 16. a 17. století)*, České Budějovice 2002 (= Diplomová práce).
- GROSS, Hynek, *Inventář zámku v Českém Krumlově sepsaný roku 1600 Václavem Březanem*, *Ročenka Vlastivědné společnosti jihočeské v Českých Budějovicích*, České Budějovice 1929, s. 16-26.
- GRUND, Antonín (ed.), *Cestopis Bedřicha z Donína*, Praha 1940.
- HAJNÁ, Milena, *Pozůstalostní inventář Jana II. z Rožmberka. Příspěvek k studiu každodennosti českého aristokrata v pozdním středověku*, *Jihočeský sborník historický* 71, 2002, s. 155-184.
- HALADA, Jan, *Lexikon české šlechty I-III (erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti)*, Praha 1992-1994.
- HANZAL, Josef, *Patrimoniální úředníci a úřady v době předbělohorské*, *Sborník archivních prací* 19, 1969, s. 441-456.
- HANZAL, Josef, *Předbělohorské poddanské inventáře*, *Český lid* 50, 1963, s. 169-174.
- HANZAL, Josef, *Renesanční zámek v Libochovicích*, *Časopis Společnosti přátel starožitností českých* 69, 1961, s. 149-151.

- HAUSENBLASOVÁ, Jaroslava, *Vztah mezi císařským dvorem a nejvyššími správními úřady Českého království v době vlády Rudolfa II.*, Sborník archivních prací 52, 2002, s. 279-294.
- HERBENOVÁ, Olga, *Nábytek ve sbírkových fondech muzeí, galerií a památkových objektů*, Muzejní a vlastivědné práce 8, 1970, s. 1-39.
- HLAVÁČEK, Ivan – KAŠPAR, Jaroslav – NOVÝ, Rostislav, *Vademecum pomocných věd historických*, Praha 2004.
- HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan, *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*, Praha 2007.
- HOJDA, Zdeněk, *Rezidence české šlechty v baroku (Několik tezí)*, in: Lenka Bobková (ed.), *Život na šlechtickém sídle v 16. - 18. století*, Ústí nad Labem 1991, s. 161-178.
- HOJDA, Zdeněk, *Výtvarná díla v domech staroměstských měšťanů v letech 1627-1740. Příspěvek k dějinám kultury barokní Prahy I*, Pražský sborník historický 26, 1993, s. 38-102.
- HOJDA, Zdeněk, *Kulturní investice staroměstských měšťanů v letech 1627-1740. Příspěvek k dějinám barokní Prahy II*, Pražský sborník historický 27, 1994, s. 47-102.
- HOKR, Vladimír, *První Buquoyové na jihu Čech v první polovině 17. století (Problematika usazení a budování sídelní sítě)*, České Budějovice 2000 (= Diplomová práce).
- HOLASOVÁ, Andrea, *Kostelec nad Černými lesy ve světle inventáře z roku 1611 s přihlédnutím k inventářům pozdějším*, Východočeský sborník historický 12, 2005, s. 45-71.
- HOLASOVÁ, Andrea, *Poznámky k problematice studia inventářů raně novověkých šlechtických sídel jako jednoho z pramenů poznání společnosti*, *Theatrum Historiae* 2, 2007, s. 109-122.
- HORYNA, Mojmír, *Valdštejnský palác v Praze*, Praha 2002.
- HRDLIČKA, Josef, *Adam II. z Hradce a jeho dvůr*, in: Václav Bůžek (ed.), *Poslední páni z Hradce*, České Budějovice 1998 (= Opera historica 6), s. 127-144.
- HRDLIČKA, Josef, *Hmotná kultura měšťanských domácností v renesanční Telči*, *Vlastivědný sborník Vysočiny – oddíl věd společenských* 12, 2000, s. 35-54.

- HRDLIČKA, Josef, *Hodovní stůl a dvorská společnost, Strava na raně novověkých aristokratických dvorech v českých zemích (1550-1650)*, České Budějovice 2000 (= Monographia historica 1).
- HRDLIČKA, Josef, *Nově objevený inventář renesančních interiérů zámku v Telči*, Jihočeský sborník historický 63, 1994, s. 178-184.
- HRDLIČKA, Josef, *Provoz vídeňského domu Jáchyma z Hradce*, in: Václav Bůžek (ed.), *Poslední páni z Hradce*, České Budějovice 1998 (= Opera historica 6), s. 103-126.
- HRDLIČKA, Josef, *Úředník*, in: Václav BŮŽEK – Pavel KRÁL (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007.
- HRUBÁ, Michaela – NEUDERTOVÁ, Michaela, *Dvě lobkovické rezidence na sklonku 16. století*, in: Michaela Kokojanová (ed.), *Měšťané, šlechta a duchovenstvo v rezidenčních městech raného novověku (16. - 18. století)*. Sborník příspěvků z konference uspořádané v Prostějově ve dnech 25. - 27. dubna 1995 Muzeem Prostějovska v Prostějově a Rakouským ústavem pro východní a jihovýchodní Evropu, odbočka Brno, Prostějov 1997, s. 149-165.
- HRUBÝ, František, *Moravská šlechta r. 1619, její jmění a náboženské vyznání*, Časopis matice moravské 46, 1922, s. 107-169.
- HRUBÝ, František, *Selské a panské inventáře v době předbělohorské II, Inventáře zámecké*, Český časopis historický 33, 1927, s. 21-58, 263-306.
- HRUBÝ, Petr, *Jihlava - Staré Hory: archeologický výzkum středověkého důlního, úpravnického a obytného areálu v letech 2002-2006: příspěvek ke studiu středověkého rudného hornictví*, Praha 2011.
- HRUBÝ, Vladimír, *Pozdní gotika a raná renesance v Pardubicích v letech 1491-1548*, Pardubice 2003.
- CHALUPA, Pavel, *Lidské věky v symbolické výzdobě fasád renesančních měšťanských domů na česko-rakouském pomezí*, České Budějovice 2015 (= Bakalářská práce).
- CHARVÁT, Jaroslav (ed.), *Dílo Františka Palackého I (Přehled současných nejvyšších důstojníků a úředníků)*, Praha 1941, s. 321-417.
- CHOTĚBOR, Petr, *Diskusní příspěvek k referátu "Rožmberský palác na Pražském hradě"*, in: Václav Bůžek (ed.), *Život na dvoře a v rezidenčních městech posledních Rožmberků*, České Budějovice 1993 (= Opera historica 3), s. 363-367.

- CHOTĚBOR, Petr, *Sídlo Jakuba Krčína z Jelčan v Křepenicích*, in: Václav Bůžek (ed.), *Život na dvoře a v rezidenčních městech posledních Rožmberků, České Budějovice 1993* (= Opera historica 3), s. 349-351.
- CHOTĚBOR, Petr – DURDÍK, Tomáš, *Lobkovický palác-renaissance a manýrismus*, *Umění* 43, 1995, s. 411-424.
- IVANEGA, Jan, *Lovecký zámek Ohrada – stavební dějiny*, Praha 2014.
- IVANEGA, Jan, *Lovecký zámek Ohrada a schwarzenberská sídla na panství Hluboká nad Vltavou*, Praha 2014.
- JAKAB, Martin, *Každodenní život v českokrumlovské zámecké rezidenci v letech 1602-1610*, České Budějovice 1994 (= Diplomová práce).
- JUROK, Jiří, *Česká šlechta a feudalita ve středověku a raném novověku*, Praha 2000.
- JUROK, Jiří, *Šlechtické zemské úřady a rodová majetková moc v předbělohorských Čechách a na Moravě (1526-1620)*, *Časopis matice moravské* 110, 1991, s. 239-252.
- KALISTA, Zdeněk, *Cesty po českých hradech a zámcích*, Praha 2003.
- KALNÝ, Adolf, *Velkostatek Rožmberk nad Vltavou (1271) 1361-1945 (1951)*, *Inventář*, Třeboň 1967.
- KAŠIČKA, František, *Život na středověké a renesanční tvrzi ve světle hmotných a písemných dokladů*, *Archaeologia historica* 15, 1990, s. 191-199.
- KINDLMANN, Petr, *Antické motivy ve světě posledních Rožmberků*, České Budějovice 2013 (= Diplomová práce).
- KINDLMANN, Petr, *Římské motivy v sebeprezentaci renesančního velmože. Symbolická výzdoba ve Zlatém sále letohrádku Kratochvíle*, České Budějovice 2010 (= Bakalářská práce).
- KLASOVÁ, Hana – RÉPÁSOVÁ, Marie – VYCHYTILOVÁ, Eva, *Sbírka Cizí statky III. Rejstříky 1207-1869*, Třeboň 1970.
- Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce 18. století*, Praha 1925-2010.
- KNOZ, Tomáš, *Pobělohorské konfiskace. Moravský průběh, střeoevropské souvislosti, obecné aspekty*, Brno 2006.
- KNOZ, Tomáš, *Rezidence a dvůr Karla staršího ze Žerotína*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku, České Budějovice 1999* (= Opera historica 7), s. 409-439.

- KOL., *Soupis památek uměleckých a historických v království Českém*, Praha 1897-1934 (vyšlo 51 svazků, nedokončeno).
- KOLLMANN, Josef, *Berní rejstříky a berně z roku 1567*, Sborník archivních prací 13, 1963, s. 169-246.
- KOPIČKA, Petr, *Dvůr Zdeňka Vojtěcha a Polyxeny z Lobkovic ve dvacátých a třicátých letech 17. století*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*, České Budějovice 1999 (= Opera historica 7), s. 469-493.
- KORYCHOVÁ, Markéta, *Každodenní život v českokrumlovské zámecké rezidenci za Eggenberků*, České Budějovice 1996 (= Diplomová práce).
- KOSTLÁN, Antonín – LEDVINKA, Václav – PEŠEK, Jiří, *Zemský prubíř Pavel Giemiller z Třebeska. Příspěvek k poznání ekonomické a kulturní aktivity obyvatel pražských měst ve druhé polovině 16. století*, Pražský sborník historický 19, 1986, s. 103-139.
- KRÁL, Pavel, *Český Krumlov za habsburské komorní správy (Každodenní život v českokrumlovské zámecké rezidenci mezi léty 1602 až 1622)*, in: Václav Bůžek (ed.), *Život na dvorech barokní šlechty*, Český Krumlov 1996 (= Opera historica 5), s. 399-421.
- KRÁL, Pavel, *Konec manželství Adama Pavla Slavaty z Chlumu a Košumberka a Marie Markéty z Eggenberku*, Opera historica. Časopis pro dějiny raného novověku 16, 2015, s. 185-206.
- KRÁL, Pavel, *Mezi životem a smrtí: testamenty české šlechty v letech 1550 až 1650*, České Budějovice 2002.
- KRÁL, Pavel, *Smrt a pohřby české šlechty na počátku novověku*, České Budějovice 2004.
- KRÁL, Pavel, *Život v českokrumlovské zámecké rezidenci mezi léty 1612-1622*, České Budějovice 1996 (= Diplomová práce).
- KRČÁLOVÁ, Jarmila, *Architektura doby Rudolfa II*, in: Jiří Dvorský (ed.), *Dějiny českého výtvarného umění II/1. Od počátku renesance do závěru baroka*, Praha 1989, s. 160-181.
- KRČÁLOVÁ, Jarmila, *Centrální stavby české renesance*, Praha 1974.
- KRČÁLOVÁ, Jarmila, *Domenico Benedetto a Antonio Comettové v Jižních Čechách*, Umění 26, 1978, s. 34-55.

- KRČÁLOVÁ, Jarmila, *Dům č. 15 v českokrumlovském Latránu, jeho malby a obyvatelé ze 16. století*, Jihočeský sborník historický 31, 1962, s. 15-29.
- KRČÁLOVÁ, Jarmila, *Grafika a naše renesanční nástěnná malba*, Umění 10, 1962, s. 276-282.
- KRČÁLOVÁ, Jarmila, *Italské podněty v renesančním umění českých zemí*, Umění 33, 1985, s. 54-82.
- KRČÁLOVÁ, Jarmila, *Ke genezi štukové výzdoby letohrádku Hvězda*, Umění 21, 1973, s. 407-414.
- KRČÁLOVÁ, Jarmila, *Palác pánů z Rožmberka*, Umění 18, 1970, s. 469-485.
- KRČÁLOVÁ, Jarmila, *Renesanční architektura v Čechách a na Moravě*, in: Jiří Dvorský (ed.), *Dějiny českého výtvarného umění II/1. Od počátku renesance do závěru baroka*, Praha 1989, s. 6-62.
- KRČÁLOVÁ, Jarmila, *Renesanční stavby Baldassara Maggiho v Čechách a na Moravě*, Praha 1986.
- KRČÁLOVÁ, Jarmila, *Renesanční nástěnná malba v Čechách a na Moravě*, in: Jiří Dvorský (ed.), *Dějiny českého výtvarného umění II/1. Od počátku renesance do závěru baroka*, Praha 1989, s. 62-91.
- KRČÁLOVÁ, Jarmila, *Renesanční nástěnné malby zámku v Českém Krumlově*, Umění 16, 1968, s. 357-379; *TÁŽ, Renesanční nástěnné malby zámku Bechyně*, Umění 11, 1963, s. 25-49.
- KUBÍČEK, Alois, *Rožmberský palác na Pražském hradě*, Umění 1, 1952, s. 308-318.
- KUBÍKOVÁ, Anna, *Českokrumlovský zámek za posledních Rožmberků a na počátku 17. století*, in: *Zlatý věk Českokrumlovska 1550-1620*, 2002, s. 5-21.
- KUBÍKOVÁ, Anna, *Renesanční přestavby českokrumlovského zámku a jeho interiéry*, in: Václav Bůžek (ed.), *Život na dvoře a v rezidenčních městech posledních Rožmberků*, České Budějovice 1993 (= Opera historica 3), s. 367-378.
- KUBEŠ, Jiří, *Reprezentační funkce sídel vyšší šlechty z českých zemí (1500-1740)*, České Budějovice 2005 (= Dizertační práce).
- KUBEŠ, Jiří, *Sídelní strategie knížat Lobkoviců ve Vídni v raném novověku (1624-1734)*, Porta Bohemica 3, 2005, s. 86-119.
- KUBEŠ, Jiří, *Švamberský dvůr v Třeboni v letech 1611/1612-1620*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*, České Budějovice 1999 (= Opera historica 7), s. 441-468.

- KUBEŠ, Jiří, *Zásobování sídel Petra Voka z Rožmberka potravinami (1592-1602)*, Jihočeský sborník historický 68, 1999, s. 255-289.
- KUČA, Karel, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku I-VIII*, Praha 1996-2011.
- KUČEROVÁ, Irena – ŠIMŮNKOVÁ, Eva, *Dřevo*, Praha 2000.
- KYNČL, Radko, *Hodiny a hodinky*, Praha 2001.
- LEDVINKA, Václav, *Dům pánů z Hradce pod stupni. (Příspěvek k poznání genese a funkcí renesančního šlechtického paláce v Praze)*, Folia historica bohemica 10, 1986, s. 269-316.
- LEDVINKA, Václav, *Funkce venkovských rezidencí a pražských paláců jihočeské šlechty v 16. a 17. století*, in: Lenka Bobková (ed.), *Život na šlechtickém sídle v 16. - 18. století*, Ústí nad Labem 1991, s. 28-41.
- LEDVINKA, Václav, *Rezidence a dvůr Zachariáše z Hradce v Telči (1550-1589)*, in: Václav Bůžek (ed.), *Život na dvoře a v rezidenčních městech posledních Rožmberků, České Budějovice 1993 (= Opera historica 3)*, s. 199-213.
- LEDVINKA, Václav, *Rezidence feudálního velmože v předbělohorské Praze (Pražské sídlo pánů z Hradce ve 2. polovině 16. století)*, Documenta Pragensia 9, 1991, s. 113-134.
- LEDVINKA, Václav, *Rezidenční města pánů z Hradce v 16. a na počátku 17. století. (Poznámky ke vztahům šlechtického a měšťanského prostředí v epoše renesance)*, in: Michaela Kokojanová (ed.), *Měšťané, šlechta a duchovenstvo v rezidenčních městech raného novověku (16. - 18. století)*. Sborník příspěvků z konference uspořádané v Prostějově ve dnech 25. - 27. dubna 1995 Muzeem Prostějovska v Prostějově a Rakouským ústavem pro východní a jihovýchodní Evropu, odbočka Brno, Prostějov 1997, s. 119-134.
- LEDVINKA, Václav, *Úvěr a zadlužení feudálního velkostatku v předbělohorských Čechách. Finanční hospodaření pánů z Hradce 1560-1596*, Praha 1985.
- LEDVINKA, Václav – MRÁZ, Bohumír – VLNAS, Vít, *Pražské paláce. Encyklopedický ilustrovaný přehled*, Praha 2000.
- LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, Milada, *Figurální sgrafito v Benátkách a jeho restaurování*, Památková péče 28, 1968, s. 165-171.
- LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, Milada, *Figurální sgrafito ve Slavonicích a jeho restaurování*, Památková péče 30, 1970, s. 144-160.

- LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, Milada, *Grafická předloha a její význam při restaurování maleb a sgrafit*, Památková péče 31, 1971, s. 4-16.
- LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, Milada, *K ikonografii a restituci sgrafitového reliéfu tří renesančních domů ve Slavonicích*, Umění 18, 1970, s. 383-394.
- LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, Milada, *K otázce předloh pro sgrafita zámku v Telči*, Umění 7, 1959, s. 402-403.
- LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, Milada, *K tematice sgrafitové výzdoby domu U Minuty v Praze*, Umění 17, 1969, s. 157-167.
- LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, Milada, *Program štukové výzdoby tzv. soudnice zámku v Bechyni*, Umění 21, 1973, s. 1-17.
- LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, Milada, *Restaurování rožmberské Kratochvíle*, Památková péče 30, 1970, s. 100-109.
- LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, Milada, *Soudní tematika a výzdoba průčelí staré radnice v Prachaticích*, Umění 8, 1960, s. 601-611.
- LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, Milada, *Výjevy z římské historie v prostředí české renesance*, Umění 8, 1960, s. 287-299.
- LEWIOVÁ, Antonie, *Doklady ke stavbě Lobkovického paláce na hradě pražském*, Památky archeologické 35, 1926-1927, s. 250-265.
- LOSOS, Ludvík, *Historický nábytek. Konstrukce, údržba, restaurování*, Havlíčkův Brod 2013.
- LUKÁŠOVÁ, Eva, *Zámecké interiéry. Pohledy do aristokratických sídel od časů renesance do doby první poloviny 19. století*, Praha 2015.
- MACEK, Josef, *Česká středověká šlechta*, Praha 1997.
- MACEK, Josef, *Hrad a zámek, Studie historicko-sémantická*, Český časopis historický 90, 1992, s. 1-16.
- MARAT, František, *Soupis poplatnictva 14 krajů v Království českém z roku 1603*, Věstník Královské české společnosti nauk 1899, s. 1-130.
- MAREŠOVÁ, Dana, *Káva, čaj a čokoláda v každodenní kultuře raně novověkých šlechtických sídel v českých zemích*, České Budějovice 2015 (= Diplomová práce).
- MAŠEK, Petr, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti 1-2*, Praha 2008-2010.
- MAŠEK, Petr – TURKOVÁ, Helga, *Zámecké, hradní a palácové knihovny v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2004.

- MAŘA, Petr, *Soumrak venkovských rezidencí. "Urbanizace" české aristokracie mezi stavovstvím a absolutismem*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku, České Budějovice 1999 (= Opera historica 7)*, s. 139-162.
- MAŘA, Petr, *Svět české aristokracie (1500-1700)*, Praha 2004.
- MERHOUT, Cyril, *Valdštejnský palác*, Praha 1955.
- MERHOUT, Cyril, *Zahrady a paláce pod Pražským hradem*, Praha 1954.
- MÍKA, Alois, *Feudální velkostatek v jižních Čechách (XIV. - XVII. století)*, Sborník historický 1, 1953, s. 122-213.
- MÍKA, Alois, *Majetkové rozvrstvení české šlechty v předbělohorském období*, Sborník historický 15, 1967, s. 45-76.
- MÍKA, Alois, *Osud slavného domu. Rozkvět a pád rožmberského dominia*, České Budějovice 1970.
- MIKUŠEK, Eduard, *Účetní systémy a metody na majetku roudnických Lobkoviců*, Sborník archivních prací, 36, 1986, s. 53-102.
- MUCHKA, Ivan, *Dispozice renesančního a barokního zámku*, Zprávy památkové péče 36, 1976, s. 137-142.
- MUCHKA, Ivan, *Rožmberský palác na Pražském hradě*, in: Václav Bůžek (ed.), *Život na dvoře a v rezidenčních městech posledních Rožmberků, České Budějovice 1993 (= Opera historica 3)*, s. 353-361.
- MUCHKA, Ivan – KRÍŽOVÁ, Květa, *Valdštejnský palác*, Praha 1996.
- MÜLLER, Jan, *Pozdně renesanční rezidence pánů z Hradce*, in: Václav Bůžek (ed.), *Poslední páni z Hradce, České Budějovice 1998 (= Opera historica 6)*, s. 91-102.
- NACHTMANNOVÁ, Alena, *Kostelec nad Černými lesy v éře Smiřických. Provoz a vybavení renesančního zámku, inventáře z roku 1611 s přihlédnutím k inventářům pozdějším*, Východočeský sborník historický 12, 2005, s. 45-71.
- NECHUTOVÁ, Jana, *Cizí rody-listiny I. 1286-1826. Inventář*, Třeboň 1962.
- NEJEDLÝ, Zdeněk, *Kryštof Harant z Polžic 1621-1921*, Praha 1921.
- NEUDERTOVÁ, Michaela, *Dvě lobkovické rezidence na sklonku 16. století*, in: Michaela Kokojanová (ed.), *Měšťané, šlechta a duchovenstvo v rezidenčních městech raného novověku (16. - 18. století)*. Sborník příspěvků z konference uspořádané v Prostějově ve dnech 25. - 27. dubna 1995 Muzeem Prostějovska v Prostějově a Rakouským ústavem pro východní a jihovýchodní Evropu, odbočka Brno, Prostějov 1997, s. 149-164.

- NEUDERTOVÁ, Michaela, „*Item ve velkém fraucimře před lusthausem se nachází...*“ (Příspěvek ke studiu inventářů pozdně renesančních rezidencí v severozápadních Čechách), in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*, České Budějovice 1999 (= Opera historica 7), s. 163-199.
- NEUDERTOVÁ, Michaela, *Možnosti studia předbělohorských testamentů a inventářů pozůstalostí v královských městech severozápadních Čech*, in: Michaela Hrubá (ed.), *Města severozápadních Čech v raném novověku*, Acta Universitatis Purkinianae, Philosophica et historica 4, Studia Historica 4, 2000, s. 7-34.
- NOVÁKOVÁ, Stanislava, *Rodinný archiv Pánů z Hradce 1445-1595-dodatek. Inventář*, Jindřichův Hradec 2003.
- NOVÁKOVÁ, Stanislava, *Rodinný archiv Slavatů z Chlumu a Košumberka 1381-1688-dodatek. Inventář*, Jindřichův Hradec 2003.
- ODLOŽILÍK, Otakar, *Karel starší ze Žerotína*, Praha 1936.
- OTTO, Jan, *Ottův Slovník naučný. Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí I-XXVIII*, Praha 1888-1909.
- PÁNEK, Jaroslav, *Česká a moravská aristokracie v době Adama II. z Hradce*, in: Václav Bůžek (ed.), *Poslední páni z Hradce*, České Budějovice 1998 (= Opera historica 6), s. 77-90.
- PÁNEK, Jaroslav, *K úloze byrokratizace při přechodu od stavovské k absolutní monarchii*, Acta Universitatis Carolinae, Philosophica et historica, Studia historica 36, 1989, s. 75-86.
- PÁNEK, Jaroslav, *Poslední Rožmberk. Životní příběh Petra Voka*, Praha 1996.
- PÁNEK, Jaroslav, *Poslední Rožmberkové. Velmoži české renesance*, Praha 1989.
- PÁNEK, Jaroslav, *Výprava české šlechty do Itálie v letech 1551-1552*, České Budějovice 2003.
- PÁNEK, Jaroslav (ed.) *Václav Březan. Životy posledních Rožmberků*, Praha 1985.
- PÁNEK, Jaroslav, *Život na šlechtickém sídle v předbělohorské době*, in: Lenka Bobková (ed.), *Život na šlechtickém sídle v 16. - 18. století*, Ústí nad Labem 1991, s. 9-27.
- PAVLÍČKOVÁ, Michaela, *Lobkovická Bílina ve světle zámeckého inventáře*, Ústí nad Labem 1997 (= Diplomová práce).
- PELIKÁN, Josef, *Březanův popis krumlovského hradu a zámku roku 1600*, Časopis Společnosti přátel starožitností českých 33, 1925, s. 174-177.
- PEŠÁK, Václav, *Berní rejstříky z roku 1544 a 1620*, Praha 1953.

- PEŠEK, Jiří, *Obrazy a grafiky a jejich majitelé v předbělohorské Praze*, Umění 39, 1991, s. 369-383.
- PEŠEK, Jiří, *Pozůstalostní inventáře jako pramen pro poznání kultury každodenního života*, in: Václav Bůžek (ed.), *Kultura každodenního života českých a moravských měst v předbělohorské době*, České Budějovice 1991 (= Opera historica 1), s. 30-42.
- PEŠEK, Jiří, *Pražské knihy kšaftů a inventářů. Příspěvek k jejich struktuře a vývoji v době předbělohorské*, Pražský sborník historický 15, 1982, s. 63-92.
- PETRÁŇ, Josef, *Dějiny hmotné kultury II/1. Kultura každodenního života od 16. do 18. století*, Praha 1995, s. 222-358.
- PETRÁŇ, Josef, *Zemědělská výroba v Čechách v druhé polovině 16. a počátkem 17. století*, Praha 1963.
- PETRÁŇOVÁ, Lydie – PETRÁŇ, Josef, *Středověká lexikografie k názvosloví domu a jeho příslušenství*, Husitský Tábor 10, 1991, s. 17-47.
- PETRÁŇOVÁ, Lýdia – VAŘEKA, Josef, *Vybavení venkovské zemědělské usedlosti v době předbělohorské na pozadí poddanských inventářů*, Archaeologia historica 12, 1987, s. 277-285.
- PETRÁŇOVÁ, Lýdia – VAŘEKA, Josef – PLESSINGEROVÁ, Alena, *Mobiliář venkovského domu v Čechách od konce středověku do počátku národního obrození*, Český lid 75, 1988, s. 202-211.
- PLAČEK, Miroslav, *Hrady a zámky na Moravě a ve Slezsku*, Praha 1999.
- PLAČEK, Miroslav, *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí*, Praha 2001.
- PLEVA, Martin, *Hmotná kultura moravské barokní šlechty ve světle pozůstalostních inventářů*, Acta Musei Moraviae - Scientiae Sociales 85, 2000, s. 131-155.
- PLEVA, Martin, *Mobiliáře a sbírky moravské barokní šlechty. Na základě pozůstalostních inventářů moravského královského tribunálu*, Brno 1999 (= Diplomová práce).
- POCHE, Emanuel, *Umělecké památky Čech I-IV*, Praha 1977-1982.
- POCHE, Emanuel – PREISS, Pavel, *Pražské paláce*, Praha 1973.
- POCHE, Emanuel – UREŠOVÁ, Libuše, *Hodiny a hodinky*, Praha 1987.
- POLIŠENSKÝ, Josef (ed.), *Bartoloměj Paprocký z Hlohov, Zrcadlo Čech a Moravy*, Praha 1941.

- POLIŠENSKÝ, Josef, *Úvahy o typologii rezidenčních měst*, in: Michaela Kokojanová (ed.), *Měšťané, šlechta a duchovenstvo v rezidenčních městech raného novověku (16. - 18. století)*. Sborník příspěvků z konference uspořádané v Prostějově ve dnech 25. - 27. dubna 1995 Muzeem Prostějovska v Prostějově a Rakouským ústavem pro východní a jihovýchodní Evropu, odbočka Brno, Prostějov 1997, s. 25-37.
- PRAŽÁK, Václav, *Mezi normou a skutečností. Vrchnostenští úředníci na panství Jindřichův Hradec 1693-1733*, České Budějovice 2003 (= Diplomová práce).
- PRCHAL, Vítězslav, *Společenstvo hrdinů: Válka a reprezentační strategie českomoravské aristokracie 1550–1750*, Praha 2015.
- PTÁČKOVÁ, Věra, *Barokní divadlo na zámku v Českém Krumlově: sborník příspěvků pro odborný seminář v Českém Krumlově 27. 9. - 30. 9. 1993*, České Budějovice 1993.
- RADIMSKÝ, Jiří, *Tribunál – Pozůstalosti, část 1., A-L 1636-1783. Dílčí inventář*, Brno 1958.
- RADIMSKÝ, Jiří, *Tribunál – Pozůstalosti, část 2., M-Z 1636-1783. Dílčí inventář*, Brno 1958.
- ROUBÍK, František, *Itinerář Albrechta z Valdštejna z let 1625-1634*, in: *Přátelé československých starožitností svému učiteli. K šedesátinám univ. prof. Dra. J. V. Šimáka*, Praha 1930, s. 124-130.
- ROUBÍK, František, *Místodržitelství v Čechách v letech 1577-1749*, Sborník archivních prací 17, 1967, s. 539-603.
- RYANTOVÁ, Marie, *Proměny lobkovické rezidence na Vysokém Chlumci v 16. a 17. století*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*, České Budějovice 1999 (= Opera historica 7), s. 223-249.
- RYBIČKA, Antonín, *Hrad Pecka a jeho držitelé 1620-1624*, Památky archeologické a místopisné 3, 1859, s. 38-40.
- Řeč šlechtických sídel*, Dějiny a současnost 35-39, 2013-2017, č. 1-12.
- SAMEK, Bohumil, *Umělecké památky Moravy a Slezska II*, Praha 1999.
- SCHALLER, Josef František Jaroslav, *Topographie des Königreiches Böhmen I-XVI*, Prag 1785-1791.
- SCHWOY, František Josef, *Topographische Schilderung des Markgrafthum Mähren I-III*, Brünn 1786-1793.
- SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého I-XV*, Praha 1993-1998.

- SEDLÁČEK, August, *Rozvržení sbírek a berní roku 1615 dle uzavření sněmu generálního nejvyššími berníky učiněné*, Praha 1870.
- SOMMER, Johann Gottfried, *Das Königreich Böhmen: Statistisch-topographisch dargestellt I-XVI*, Prag 1833-1849.
- SPURNÝ, František a kol., *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Severní Morava*, Praha 1983.
- STELLNER, František – ŽUPANIČ, Jan – FIALA, Michal, *Encyklopedie knížecích rodů zemí Koruny české*, Praha 2001.
- STEJSKAL, Aleš, *Inventář interiérového textilu zámku Třeboň z roku 1602 (Možnosti komparace s vybavením českokrumlovské rezidence Petra Voka z Rožmberka)*, Výběr: časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech 38, 2001, č. 2, s. 119-145.
- STEJSKAL, Aleš, *Prosopografická analýza rožmberského a švamberského úřednictva (1550-1616). Model a jeho fungování*, Sborník archivních prací 54. 2004, s. 323-458.
- STEJSKAL, Aleš – BASTL, Milan, *Vzestup a pád rožmberského úředníka*, Historický obzor 6, 1995, s. 118-123.
- STLOUKAL, Karel, *Česká kancelář dvorská 1599-1608*, Praha 1931.
- STOLLBERG-RILINGER, Barbara, *Symbolische Kommunikation in der Vormoderne. Begriffe-Thesen-Forschungsperspektiven*, Zeitschrift für historische Forschung 31, 2004, s. 489-527.
- STOLLBERG-RILINGER, Barbara – NEU, Tim – BRAUNER, Christina, *Alles nur symbolisch? Bilanz und Perspektiven der Erforschung symbolischer Kommunikation*, Köln-Weimar-Wien 2013.
- STOLLBERG-RILINGER, Barbara, *Rituale*, Frankfurt am Main 2013.
- STUPKOVÁ, Marie, *Fideikomisní spisy Praha (1564-1953). Inventář*, Praha 1978.
- SVÁTEK, Josef, *Dvorská kancelář Valdštejnova Frýdlandského vévodství*, Studie Muzea Kroměřížska 1983, s. 43-96.
- SVOBODA, Ladislav - ÚLOVEC, Jiří - CHOTĚBOR, Petr, *Encyklopedie českých tvrzí I-III*, Praha 1998-2005.
- SVOBODA, Milan, *Rezidence pánů z Redernu na přelomu 16. a 17. století*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*, České Budějovice 1999 (= Opera historica 7), s. 201-222.
- ŠAMÁNKOVÁ, Eva, *Architektura české renesance*, Praha 1961.

- ŠEBÁNEK, Jindřich – FIALA, Zdeněk – HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Česká diplomatika do roku 1848*, Praha 1971.
- ŠIMÁK, Vladislav, Josef, *Inventář jihočeského vladectví r. 1599*, Jihočeský sborník historický 6, 1933, s. 116-119.
- ŠIMÁK, Vladislav, Josef, *Inventář zámku Hrubého Rohozce z roku 1593*, Od Ještěda k Troskám 13, 1934-35, s. 14-15.
- ŠIMEK, Tomáš – TRÍSKA, Karel, *Cizí rody-Registratura, Švamberkové 1448-1630. Dílčí inventář*, Třeboň 1972.
- ŠIMEK, Tomáš – TRÍSKA, Karel, *Cizí statky Třeboň-listiny I. 1207-1869. Inventář*, Třeboň 1963.
- ŠIMŮNEK, Robert, *Hradní inventář jako typ písemnosti a možnosti jeho badatelského využití (Na příkladu inventářů rožmberských hradů ca. 1450-1470)*, Husitský Tábor 13, 2002, s. 229-253.
- TEPLÝ, František, *Telecké inventáře*, Časopis Společnosti přátel starožitností českých 35, 1927, s. 171-176.
- TEPLÝ, František, *Dějiny města Jindřichova Hradce I-VII*, Jindřichův Hradec 1927-1937.
- TLAPÁK, Josef, *Z předbělohorských inventářů českých velkostatků*, Vědecké práce ČSAZV z dějin zemědělství a lesnictví, 1959, s. 179-185.
- TRÍSKA, Karel, *Cizí statky Třeboň (1278) 1390-1869. Inventář*, Třeboň 1967.
- TRÍSKA, Karel, *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku V. Jižní Čechy*, Praha 1986.
- TRÍSKA, Karel, *Rodinný archiv pánů z Hradce 1291-1629 (1900). Inventář*, Jindřichův Hradec 1980.
- TRÍSKA, Karel, *Rodinný archiv Slavatů z Chlumu a Košumberka 1407-1728 (1780). Inventář*, Jindřichův Hradec 1965.
- TRÍSKA, Karel, *Rodinný archiv Slavatů z Chlumu a Košumberka 1407-1728 (1780). Rejstřík*, Jindřichův Hradec 1966.
- TRÍSKA, Karel, *Sbírka Cizí statky Třeboň (1278) 1390-1869, Inventář*, Jindřichův Hradec 1963.
- TOGNER, Milan, *Historický nábytek. Terminologický slovník historického nábytku od gotiky po počátek XX. století*, Praha 1993.
- TYWONIAK, Jiří, *Rodinný archiv Šternberků, Český Šternberk 1295-1932 (1952). Inventář*, Praha 1961.

- URBÁNKOVÁ-HRUBÁ, Libuše, *Kancelář Karla staršího z Žerotína (Diplomatická studie)*, Sborník archivních prací 4, 1954, s. 29-98.
- VÁLKA, Josef, *Česká společnost v 15. - 18. století. Předbělohorská doba*, Praha 1972.
- VÁLKA, Josef, *Česká společnost v 15. - 18. století. Bělohorská doba. Společnost a kultura manýrismu*, Praha 1983.
- VÁLKA, Josef, *Hospodářská politika feudálního velkostatku na předbělohorské Moravě*, Praha 1962.
- VÁLKA, Josef, *Moravská aristokracie na přelomu 16. a 17. století*, in: Václav Bůžek (ed.), *Život na dvoře a v rezidenčních městech posledních Rožmberků*, České Budějovice 1993 (= Opera historica 3), s. 155-165.
- VAŠKŮ, Vladimír, *Česká královská kancelář a kancelářská nařízení jiných stěžejních institucí, státní zeměpanské správy v letech 1526-1648*, in: Alexander Húščava – Jaroslav Šebánek – Zdeněk Fiala, *Československá diplomatika I*, Praha 1965, s. 236-280.
- VESELÝ, Jiří, *Město Český Krumlov v letech 1551-1620*, in: Václav Bůžek (ed.), *Zlatý věk Českokrumlovska 1550-1620*, Český Krumlov 2002, s. 63-69.
- VEVERKA, Přemysl – DVORÁKOVÁ, Dita – KRAJČI, Petr – LUKEŠ, Zdeněk, *Slavné pražské vily*, Praha 2007.
- VILÍMKOVÁ, Milada, *Dějiny Lobkovického paláce na Pražském hradě*, Umění 43, 1995, s. 395-410.
- VITOUŠ, Pavel, *Lazar Ercker. Kniha o prubírství*, Praha 1974.
- VLČEK, Pavel, *Encyklopedie českých zámků*, Praha 1994.
- VLČEK, Pavel, *Ilustrovaná encyklopedie českých zámků*, Praha 1999.
- VOREL, Petr, *Dvory aristokratů v renesančních Čechách*, in: Václav Bůžek (ed.), *Život na dvoře a v rezidenčních městech posledních Rožmberků*, České Budějovice 1993 (= Opera historica 3), s. 137-154.
- VOREL, Petr, *Města jako sídla feudálních vrchností*, in: Jaroslav PÁNEK (ed.), *Česká města v 16. - 18. století*, Praha 1991, s. 121-138.
- VOREL, Petr, *Páni z Pernštejna. Vzestup a pád rodu erbu zubří hlavy v dějinách Čech a Moravy*, Praha 1999.
- VOREL, Petr, *Pernštejnové v českých dějinách*, Pardubice 1995.
- VOREL, Petr, *Poddanská rezidenční města v českých zemích (K typologii měst předbělohorské doby)*, in: Michaela Kokojanová (ed.), *Měšťané, šlechta a duchovenstvo v rezidenčních městech raného novověku (16. - 18. století)*.

- Sborník příspěvků z konference uspořádané v Prostějově ve dnech 25. - 27. dubna 1995 Muzeem Prostějovska v Prostějově a Rakouským ústavem pro východní a jihovýchodní Evropu, odbočka Brno, Prostějov 1997, s. 38-48.
- VOREL, Petr, *Rezidenční síť pánů z Pernštejna v 15. - 17. století*, Zprávy Státního památkového ústavu v Brně 4, 2000, s. 37-49.
- VOREL, Petr, *Rezidenční vrchnostenská města v Čechách a na Moravě v 15. - 17. století*, Pardubice, 2001.
- VOREL, Petr, *Velké dějiny zemí Koruny české, Svazek VII. 1526-1618*, Praha – Litomyšl 2005.
- VOREL, Petr, *Život na dvoře Viléma z Pernštejna*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*, České Budějovice 1999 (= Opera historica 7), s. 331-360.
- VYBÍRAL, Zdeněk, *Rezidence a dvůr pánů z Ludanic ve druhé polovině 16. století*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*, České Budějovice 1999 (= Opera historica 7), s. 383-407.
- WINTER, Zikmund, *Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v XIV. a XV. věku*, Praha 1906.
- WINTER, Zikmund, *Kulturní obraz českých měst: život veřejný v XV. a XVI. věku I-II*, Praha 1890, 1892.
- WINTER, Zikmund, *Řemeslnictvo a živnosti v Čechách v XVI. věku (1526-1620)*, Praha 1909.
- WIRTH, Zdeněk, *Inventář zámku litomyšlského z roku 1608*, Časopis Společnosti přátel starožitností českých 21, 1913, s. 123-125.
- WOLNY, Gregor Thomas Joseph, *Die Markgrafschaft Mähren topographisch, statistisch und historisch geschildert I-VII*, Brünn 1835-1842.
- ZÁLOHA, Jiří, *Hudba a divadlo na českokrumlovském zámku v době Eggenberků a Schwarzenberků*, in: Václav Bůžek (ed.), *Život na dvorech barokní šlechty (1600-1750)*, České Budějovice 1996 (= Opera historica 5), s. 549-560.
- ZÁLOHA, Jiří, *Statky Chlum, Chlumeček a Koroseky za Častolářů z Dlouhé Vsi*, Jihočeský sborník historický 58, 1989, s. 3-6.
- ZAHRÁDKA, František, *Rodinný archiv Šternberků, Častolovice (1167) 1517-1948 (1984). Inventář*, Praha 1986.
- ZÍBRT, Čeněk, *Dějiny kroje v zemích českých od dob nejstarších až po války husitské*, Praha 1892.

ZÍBRT, Čeněk, *Kulturní historie: její vznik, rozvoj a posavadní literaturu cizí i českou stručně popisuje Čeněk Zíbrt*, Praha 1892.

ZÍBRT, Čeněk, *Veselé chvíle v životě lidu českého*, Praha 2006.

ZUMAN, František, *Výrobní technika papíru a její vývoj*, Praha 1937.

VIII. Seznam příloh

Příloha č. 1. Základní informace k sídlům a jejich majitelům v obecné literatuře.

Příloha č. 2. Přepis vybavení kanceláře podle inventáře Českého Krumlova z roku 1605.

Tabulky

Tab. 1. *Vybavení kanceláří nábytkem.*

Tab. 2. *Vybavení kanceláří bezpečnostními prvky.*

Tab. 3. *Inventář nakupovaných věcí na netolickém panství při Kratochvíli.*

V práci je volně přiložena podrobná tabulka zkoumaných šlechtických kanceláří podle kritérií.

Mapy

Map. 1. *Doklady kanceláří podle inventářů v České republice rozdělené podle typu sídla.*

Map. 2. *Doklady kanceláří podle inventářů v Praze a okolí.*

Map. 3. *Doklady kanceláří podle inventářů ve východních Čechách.*

Map. 4. *Doklady kanceláří podle inventářů v severních Čechách.*

Map. 5. *Doklady kanceláří podle inventářů v západních Čechách.*

Map. 6. *Doklady kanceláří podle inventářů v jižních Čechách.*

Map. 7. *Doklady kanceláří podle inventářů na střední Moravě.*

Map. 8. *Doklady kanceláří podle inventářů na západní a jižní Moravě.*

Obrazová příloha

Obr. 1. *Inventář kanceláře v Zahořanech 1634.*

Obr. 2. *Inventář kanceláře ve Valdštejnském paláci 1634.*

Obr. 3. *Inventář kanceláře na Kratochvíli 1648.*

Obr. 4. *Inventář kanceláře zámku ve Smřicích 1635.*

Obr. 5. *Inventář kanceláře na tvrzi Dřevěnice 1676.*

IX. Základní informace k sídlům a jejich majitelům v obecné literatuře

Bílina (Lobkovicové -> Šternberkové); (1604, 1654)

ANDĚL, Rudolf, *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku III. Severní Čechy*, Praha 1986, s. 40-44.

KUČA, Karel, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku I, A-G*, Praha 1996, s. 116-118.

POCHE, Emanuel, *Umělecké památky Čech I, A/J*, Praha 1977, s. 76.

SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl čtrnáctý, Litoměřicko a Žatecko*, Praha 1998, s. 211-217.

VLČEK, Pavel, *Encyklopedie českých zámků*, Praha 1998, s. 127-128.

HALADA, Jan, *Lexikon české šlechty: (Erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti)*, Praha 1992, s. 91-93. (Lobkovicové)

HALADA, Jan, *Lexikon české šlechty: (Erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti)*, Praha 1992, s. 157-158. (Šternberkové)

MAŠEK, Petr, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti 1, A-M*, Praha 2008, s. 567-573. (Lobkovicové)

MAŠEK, Petr, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti 2, N-Ž*, Praha 2010, s. 311-313. (Šternberkové)

OTTO, Jan, *Ottův Slovník naučný. Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí XVI*, Praha 1900, s. 224. (Oldřich Felix z Lobkovic)

STELLNER, František – ŽUPANIČ, Jan – FIALA, Michal, *Encyklopedie knížecích rodů zemí Koruny české*, Praha 2001, s. 147-153 (Lobkovicové)

Český Krumlov (Rožmberkové -> císař -> Eggenberkové); (cca 1594-1634)

KUČA, Karel, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku I, A-G*, Praha 1996, s. 566-571.

POCHE, Emanuel, *Umělecké památky Čech I, A/J*, Praha 1977, s. 214-218.

SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl třetí, Budějovsko*, Praha 1994, s. 1-35.

TŘÍSKA, Karel, *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku V. Jižní Čechy*, Praha 1986, s. 42-49.

VLČEK, Pavel, *Encyklopedie českých zámků*, Praha 1998, s. 140-141.

HALADA, Jan, *Lexikon české šlechty: (Erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti)*, Praha 1992, s. 129-132. (Rožmberkové)

OTTO, Jan, *Ottův Slovník naučný. Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí XXII*, Praha 1904, s. 34-35. (Vilém z Rožmberka, Petr Vok)

HALADA, Jan, *Lexikon české šlechty II: (Erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti)*, Praha 1993, s. 53-55. (Eggenberkové)

MAŠEK, Petr, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti I, A-M*, Praha 2008, s. 205. (Eggenberkové)

OTTO, Jan, *Ottův Slovník naučný. Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí VIII*, Praha 1894, s. 398-399. (Jan Oldřich z Eggenberka, Jan Antonín I. z Eggenberku, Jan Kristián I. z Eggenberku)

STELLNER, František – ŽUPANIČ, Jan – FIALA, Michal, *Encyklopedie knížecích rodů zemí Koruny české*, Praha 2001, s. 83-84 (Eggenberkové)

Drslavice (Rožmberkové); (1595-1600)

POCHE, Emanuel, *Umělecké památky Čech I, A/J*, Praha 1977, s. 325.

SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl jedenáctý, Prácheňsko*, Praha 1997, s. 161-162.

SVOBODA, Ladislav – ÚLOVEC, Jiří, *Encyklopedie českých tvrzí I*, Praha 1998, s. 147-149.

TŘÍSKA, Karel, *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku V. Jižní Čechy*, Praha 1986, s. 62.

Dále viz. Rožmberkové-Český Krumlov

Dřevěnice (Šternberkové); (1676, 1695)

OTTO, Jan, *Ottův Slovník naučný. Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí XXIV*, Praha 1906, s. 783. (Jan Norbert ze Šternberka, Jan Josef ze Šternberka)

Dále viz. Šternberkové-Bílina

POCHE, Emanuel, *Umělecké památky Čech I, A/J*, Praha 1977, s. 328.

SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl pátý, Podkrkonoší*, Praha 1995, s. 203-204.

SVOBODA, Ladislav – ÚLOVEC, Jiří, *Encyklopedie českých tvrzí I*, Praha 1998, s. 151-152.

Chotělice (Smiřičtí); (1618)

HALADA, Jan, *Lexikon české šlechty: (Erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti)*, Praha 1992, s. 144-145. (Smiřičtí)

OTTO, Jan, *Ottův Slovník naučný. Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí XXIII*, Praha 1905, s. 514. (Jaroslav II. Smiřický ze Smiřic, Albrecht Jan Smiřický)

POCHE, Emanuel, *Umělecké památky Čech I, A/J*, Praha 1977, s. 526.

SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl desátý, Boleslavsko*, Praha 1997, s. 403-404.

Jičín (Šternberkové); (1676, 1695)

Šternberkové viz. Bílina a Dřevěnice

KUČA, Karel, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku II, H-Kole*, Praha 1997, s. 643-645.

POCHE, Emanuel, *Umělecké památky Čech I, A/J*, Praha 1977, s. 591-594.

SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl pátý, Podkrkonoší*, Praha 1995, s. 185-193.

VLČEK, Pavel, *Encyklopedie českých zámků*, Praha 1998, s. 165-166.

Jindřichův Hradec (Slavatové); (1638, 1673, 1689)

HALADA, Jan, *Lexikon české šlechty: (Erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti)*, Praha 1992, s. 142-144. (Slavatové)

MAŠEK, Petr, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti 2, N-Ž*, Praha 2010, s. 283. (Slavatové)

OTTO, Jan, *Ottův Slovník naučný. Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí XXIII*, Praha 1905, s. 342-343. (Vilém Slavata z Chlumu a Košumberka, Ferdinand Vilém Slavata, Jan Jiří Jáchym Slavata, František Leopold Vilém Slavata)

KUČA, Karel, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku II, H-Kole*, Praha 1997, s. 708-710.

POCHE, Emanuel, *Umělecké památky Čech 1, A/J*, Praha 1977, s. 604-610.

SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl čtvrtý, Vysočina táborská*, Praha 1995, s. 1-67.

TŘÍSKA, Karel, *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku V. Jižní Čechy*, Praha 1986, s. 90-97.

VLČEK, Pavel, *Encyklopedie českých zámků*, Praha 1998, s. 167-168.

Koloděje (Smiřičtí); (1618)

Smiřičtí viz Chotělice

FIALA, Zdeněk – HOSÁK, Ladislav – ZEMEK, Metoděj, *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku VII. Praha a okolí*, Praha 1988, s. 39-41.

POCHE, Emanuel, *Umělecké památky Čech 2, K/O*, Praha 1978, s. 89.

SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl patnáctý, Kouřimsko, Vltavsko a J-Z Boleslavsko*, Praha 1998, s. 201-203.

VLČEK, Pavel, *Encyklopedie českých zámků*, Praha 1998, s. 174.

Kostelec nad Černými lesy (Smiřičtí); (1611)

Smiřičtí viz. Chotělice

KUČA, Karel, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku III, Kolín-Miro*, Praha 1998, s. 83-85.

POCHE, Emanuel, *Umělecké památky Čech 2, K/O*, Praha 1978, s. 108-109.

SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl patnáctý, Kouřimsko, Vltavsko a J-Z Boleslavsko*, Praha 1998, s. 1-14.

VLČEK, Pavel, *Encyklopedie českých zámků*, Praha 1998, s. 176.

Kratochvíle (Eggenberkové); (1626-1670)

Eggenberkové viz. Český Krumlov

POCHE, Emanuel, *Umělecké památky Čech 2, K/O*, Praha 1978, s. 144-146.

TŘÍSKA, Karel, *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku V. Jižní Čechy*, Praha 1986, s. 114-115.

VLČEK, Pavel, *Encyklopedie českých zámků*, Praha 1998, s. 178-179.

Libochovice (Šternberkové); (1663, 1666)

Šternberkové viz. Bílina a Dřevěnice

ANDĚL, Rudolf, *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku III. Severní Čechy*, Praha 1986, s. 274-278.

KUČA, Karel, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku III, Kolín-Miro*, Praha 1998, s. 475-476.

POCHE, Emanuel, *Umělecké památky Čech 2, K/O*, Praha 1978, s. 252-253.

SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl čtrnáctý, Litoměřicko a Žatecko*, Praha 1998, s. 8-11.

VLČEK, Pavel, *Encyklopedie českých zámků*, Praha 1998, s. 185.

Loučná nad Desnou (Žerotínové); (1673)

HALADA, Jan, *Lexikon české šlechty: (Erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti)*, Praha 1992, s. 189-191. (Žerotínové)

OTTO, Jan, *Ottův Slovník naučný. Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí XXVII*, Praha 1908, s. 819. (Přemyslav ze Žerotína)

PLAČEK, Miroslav, *Hrady a zámky na Moravě a ve Slezsku*, Praha 1999, s. 225-226.

Opočno (Trčkové z Lípy); (1635)

HALADA, Jan, *Lexikon české šlechty: (Erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti)*, Praha 1992, s. 166-167. (Trčkové)

MAŠEK, Petr, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti 2, N-Ž*, Praha 2010, s. 374. (Trčkové)

OTTO, Jan, *Ottův Slovník naučný. Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí XXV*, Praha 1906, s. 679. (Jan Rudolf Trčka z Lípy)

KUČA, Karel, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku IV, Ml-Pan*, Praha 2000, s. 724-726.

POCHE, Emanuel, *Umělecké památky Čech 2, K/O*, Praha 1978, s. 536-538.

SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl druhý, Hradecko*, Praha 1994, s. 36-60.

VLČEK, Pavel, *Encyklopedie českých zámků*, Praha 1998, s. 207.

Pernštejn (Lichtenštejn-Castelkorn); (1648, 1685)

HALADA, Jan, *Lexikon české šlechty: (Erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti)*, Praha 1992, s. 88-89. (Lichtenštejnové)

MAŠEK, Petr, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti I, A-M*, Praha 2008, s. 556-557. (Lichtenštejnové)

STELLNER, František – ŽUPANIČ, Jan – FIALA, Michal, *Encyklopedie knížecích rodů zemí Koruny české*, Praha 2001, s. 133-135 (Lichtenštejnové)

Roudnice nad Labem (Rožmberkové); (1588, 1589, 1591)

Rožmberkové viz. Český Krumlov

ANDĚL, Rudolf, *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku III. Severní Čechy*, Praha 1986, s. 404-410.

KUČA, Karel, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku VI, Pro-Sto*, Praha 2004, s. 391-394.

POCHE, Emanuel, *Umělecké památky Čech 3, P/Š*, Praha 1980, s. 238-240.

SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl osmý, Rakovnicko a Slánsko*, Praha 1996, s. 164-191.

VLČEK, Pavel, *Encyklopedie českých zámků*, Praha 1998, s. 227.

Rožmberk (Buquoyové); (1654)

HALADA, Jan, *Lexikon české šlechty: (Erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti)*, Praha 1992, s. 30-31. (Buquoyové)

MAŠEK, Petr, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti I, A-M*, Praha 2008, s. 125. (Buquoyové)

OTTO, Jan, *Ottův Slovník naučný. Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí IV*, Praha 1891, s. 943. (Marie Magdaléna de Biglia Buquoy)

STELLNER, František – ŽUPANIČ, Jan – FIALA, Michal, *Encyklopedie knížecích rodů zemí Koruny české*, Praha 2001, s. 47 (Buquoyové)

KUČA, Karel, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku VI, Pro-Sto*, Praha 2004, s. 440-442.

POCHE, Emanuel, *Umělecké památky Čech 3, P/Š*, Praha 1980, s. 255-258.

SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl třetí, Budějovsko*, Praha 1994, s. 98-116.

TŘÍSKA, Karel, *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku V. Jižní Čechy*, Praha 1986, s. 167-168.

Rychnov nad Kněžnou (Betengelové z Neuenperka); (1623)

HALADA, Jan, *Lexikon české šlechty: (Erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti) III*, Praha 1994, s. 15-16. (Betengelové)

MAŠEK, Petr, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti I, A-M*, Praha 2008, s. 75. (Betengelové)

OTTO, Jan, *Ottův Slovník naučný. Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí III*, Praha 1890, s. 902. (Kryštof mladší Betengel z Neuenperka)

KUČA, Karel, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku VI, Pro-Sto*, Praha 2004, s. 519-521.

POCHE, Emanuel, *Umělecké památky Čech 3, P/Š*, Praha 1980, s. 271-273.

SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl druhý, Hradecko*, Praha 1994, s. 181-187.

VLČEK, Pavel, *Encyklopedie českých zámků*, Praha 1998, s. 228-229.

Smiřice (Trčkové); (1634)

Trčkové viz. Opočno

KUČA, Karel, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku VI, Pro-Sto*, Praha 2004, s. 746-748.

POCHE, Emanuel, *Umělecké památky Čech 3, P/Š*, Praha 1980, s. 372-373.

SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl druhý, Hradecko*, Praha 1994, s. 222-228.

VLČEK, Pavel, *Encyklopedie českých zámků*, Praha 1998, s. 235.

Švihov (Černínové); (1666)

HALADA, Jan, *Lexikon české šlechty: (Erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti)*, Praha 1992, s. 37-38. (Černínové)

MAŠEK, Petr, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti I, A-M*, Praha 2008, s. 157-158. (Černínové)

OTTO, Jan, *Ottův Slovník naučný. Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí V*, Praha 1892, s. 624. (Humprecht Protiva Černín)

KUČA, Karel, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku VII, Str-U*, Praha 2008, s. 384-386.

POCHE, Emanuel, *Umělecké památky Čech 3, P/Š*, Praha 1980, s. 513-514.

SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl devátý, Domažlicko a Klatovsko*, Praha 1996, s. 1-22.

Telč (Slavatové); (1691)

Slavatové viz. Jindřichův Hradec

KUČA, Karel, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku VII, Str-U*, Praha 2008, s. 451-455.

VLČEK, Pavel, *Encyklopedie českých zámků*, Praha 1998, s. 242-243.

Teplice (Vchynští); (1634)

HALADA, Jan, *Lexikon české šlechty: (Erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti)*, Praha 1992, s. 72-74. (Vchynští)

MAŠEK, Petr, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti 2, N-Ž*, Praha 2010, s. 454-456. (Vchynští)

OTTO, Jan, *Ottův Slovník naučný. Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí XIV*, Praha 1899, s. 241-242. (Vilém Vchynský z Vchynic a z Tetova)

STELLNER, František – ŽUPANIČ, Jan – FIALA, Michal, *Encyklopedie knížecích rodů země Koruny české*, Praha 2001, s. 127 (Kinští)

ANDĚL, Rudolf, *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku III. Severní Čechy*, Praha 1986, s. 465-469.

KUČA, Karel, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku VII, Str-U*, Praha 2008, s. 489-493.

POCHE, Emanuel, *Umělecké památky Čech 4, T/Ž*, Praha 1982, s. 47-49.

SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl čtrnáctý, Litoměřicko a Zatecko*, Praha 1998, s. 150-153.

VLČEK, Pavel, *Encyklopedie českých zámků*, Praha 1998, s. 243-244.

Třeboň (Rožmberkové); (1587, 1588, 1591, 1594, 1599)

Rožmberkové viz. Český Krumlov

KUČA, Karel, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku VII, Str-U*, Praha 2008, s. 691-695.

POCHE, Emanuel, *Umělecké památky Čech 4, T/Ž*, Praha 1982, s. 95-96.

SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl třetí, Budějovsko*, Praha 1994, s. 120-149.

TŘÍSKA, Karel, *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku V. Jižní Čechy*, Praha 1986, s. 196-199.

VLČEK, Pavel, *Encyklopedie českých zámků*, Praha 1998, s. 246-247.

Uhříněves (Smiřičtí); (1618)

Smiřičtí viz. Chotělice

SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl patnáctý, Kouřimsko, Vltavsko a J-Z Boleslavsko*, Praha 1998, s. 205.

Valdštejnský palác (Valdštejnové); (1634)

HALADA, Jan, *Lexikon české šlechty: (Erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti)*, Praha 1992, s. 167-169. (Valdštejnové)

MAŠEK, Petr, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti 2, N-Ž*, Praha 2010, s. 418-420. (Valdštejnové)

OTTO, Jan, *Ottův Slovník naučný. Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí XXVI*, Praha 1907, s. 343-350. (Albrecht z Valdštejna)

STELLNER, František – ŽUPANIČ, Jan – FIALA, Michal, *Encyklopedie knížecích rodů zemí Koruny české*, Praha 2001, s. 285-293. (Valdštejnové)

LEDVINKA, Václav – MRÁZ, Bohumír – VLNAS, Vít, *Pražské paláce. Encyklopedický ilustrovaný přehled*, Praha 2000, s. 340-347.

Velké Meziříčí (Berkové z Dubé); (1615)

HALADA, Jan, *Lexikon české šlechty: (Erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti)*, Praha 1992, s. 19-20. (Berkové z Dubé)

OTTO, Jan, *Ottův Slovník naučný. Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí III*, Praha 1890, s. 818. (Ladislav Berka z Dubé)

KUČA, Karel, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku VIII, V-Ž*, Praha 2011, s. 170-172.

PLAČEK, Miroslav, *Hrady a zámky na Moravě a ve Slezsku*, Praha 1999, s. 359-361.

Vimperk (Rožmberkové); (1595)

Rožmberkové viz. Český Krumlov

KUČA, Karel, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku VIII, V-Ž*, Praha 2011, s. 279-281.

POCHE, Emanuel, *Umělecké památky Čech 4, T/Ž*, Praha 1982, s. 231.

SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl jedenáctý, Prácheňsko*, Praha 1997, s. 141-152.

TŘÍSKA, Karel, *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku V. Jižní Čechy*, Praha 1986, s. 207-209.

VLČEK, Pavel, *Encyklopedie českých zámek*, Praha 1998, s. 252.

Vojice (Dohalští z Dohalic); (1684, 1697)

HALADA, Jan, *Lexikon české šlechty: (Erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti)*, Praha 1992, s. 43-44. (Dohalští z Dohalic)

MAŠEK, Petr, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti I, A-M*, Praha 2008, s. 189. (Dohalští z Dohalic)

OTTO, Jan, *Ottův Slovník naučný. Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí VII*, Praha 1893, s. 760. (Jaroslav Bořek Dohalský z Dohalic, Markéta Eusebie Dohalská (z Vojic a Nové Vsi))

SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl pátý, Podkrkonoší*, Praha 1995, s. 120-121.

Vtelnno (Kaplířové ze Sulevic); (1623)

HALADA, Jan, *Lexikon české šlechty: (Erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti)*, Praha 1992, s. 68-69. (Kaplířové)

MAŠEK, Petr, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti I, A-M*, Praha 2008, s. 438. (Kaplířové)

OTTO, Jan, *Ottův Slovník naučný. Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí XIII*, Praha 1898, s. 968. (Felix Kaplíř ze Sulevic)

SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl patnáctý, Kouřimsko, Vltavsko a J-Z Boleslavsko*, Praha 1998, s. 67.

Zahořany (Vchynští); (1634)

Vchynští viz. Teplice

ANDĚL, Rudolf, *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku III. Severní Čechy*, Praha 1986, s. 527.

POCHE, Emanuel, *Umělecké památky Čech 4, T/Ž*, Praha 1982, s. 323-324.

SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl čtrnáctý, Litoměřicko a Žatecko*, Praha 1998, s. 379.

VLČEK, Pavel, *Encyklopedie českých zámků*, Praha 1998, s. 256.

Žumberk (Theobald Höck); (1618)

POCHE, Emanuel, *Umělecké památky Čech 4, T/Ž*, Praha 1982, s. 447-448.

SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl třetí, Budějovsko*, Praha 1994, s. 244-251.

TŘÍSKA, Karel, *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku V. Jižní Čechy*, Praha 1986, s. 225-227.

X. Přepis vybavení kanceláře podle inventáře Českého Krumlova z roku 1605

Inventář panství J. M. C. [Jeho milosti císaře] krumlovského postoupeno urozenému a statečnému rytíři panu Pavlovi z Krauseneku a Fešndorfu Jeho milosti císaře komory dvorské radě a hejtmanu panství krumlovského ve čtvrtek po neděli cantate [Pátá neděle velikonoční] jinak 12. dne měsíce máje léta páně 1605. [SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Velkostatek Český Krumlov, sign. I7 I3 (inventář zámeckých pokojů z roku 1614).]

[V horním zámku] *V staré kanceláři. Almara velká s ladulemi 1, tabule spojovaná 1, tabule spojovaná 1, tabule dlouhá 1, stolice bez zabradel 2. [Kancelář se nacházela vedle lázní.]*

[V dolním zámku] *V pokoji písaře pana hejtmána. Tabule široká 1, stolička se zabradlem 1, stolička malá 1, moždíř mosazný s palicí 1, postel s nebesy 1.*

V světnici předešlé důchodního písaře. Stůl okrouhlý 1, stoliček malých 13, stolička nízká bez zabradla 1, stůl na něm dčeládka jídá 1, sesle stará 1.

V též světnici v kanceláře. Stolček 1, almara 1.

V druhé kanceláře. Stolček 1, stolička malá 1. [Tyto místnosti byly vedle sebe, a dále se nacházel sklep používaný jako spížirna.]

[U kuchyně Dolního zámku.] *V kanceláři soudní. Stůl prostřední 1, tabule 3, stolček potažený sukнем zeleným 1, stolice bez zabradel 1, stolice nižší bez zabradel 1, almary spojený s ladulemi 2.*

Při též kanceláři ve sklepě. Almary 2, almara stará sešlá 1, ubrusů lepších i horších 16, ručníků 15. [Dále následovala kuchyně.]

V komoře písaře truhelního. Tabule dlouhý k vyčítání peněz 3, stolček zeleným sukнем potažený 1, stolečky prostý 2, almara s ladulemi 1, almara dlouhá na Registra 1, stoliček malých se zabradly 8, truhla velká okovaná s 2 zámky vysutými 1, truhlice okovaný do rotčího vozu 3, zámky visutý k nim 2, svícen cínový 1, almary ve zdi s zámky zapaditými 2, svícen drátový 1, trouba plechová k penězům 1, škatule na peníze 2.

V písařské světnici. Tabule velký 2, tabule malá 1, svícny drátový 2, stolček 1, stoliček malých s zabradly 6, almary ve zdi s zámky zapaditými 2, kalamáři s dvěma posypadly 2.

V pokoji písaře při důchodech. Tabulka zeleným sukнем potažená 1, stolečky 2, lucerna plechová 1, sesle stará 1, stoličky s zabradly 4, almara s ladulemi 1, almary ve zdi s zámky zapaditými 2, police na Registra 1, svícen drátový s puc lichtem 1, zámek visutý při almaře 1, kalamář s posypadlem 1, nůžky k střihání papíru 1.

[V dolejším place.] V pokoji písaře mlejnského. Stůl zelený 1, stolice červená dlouhá bez zabradla 1, postel s nebesy 1, almara velká s dvěma zámky zapaditými 1, kalamář s posypadlem 1.

V pokoji pana purkrabí. Tabule červeným sukнем potažená 1, tabulka zeleným sukнем potažená 2, tabulky prostý 2, stoličky zeleným sukнем potaženy 2, stoličky prostý 3, stolička malá červená 1, kalamář s posypadlem 1, nůžky k střihání papíru 1.

V pokoji hofmistrovským. Lože prostý 2.

V světničce při témž pokoji. Tabule dlouhá 1.

V pokoji písaře polesního. Tabulka 1, stolička malá 1, zámek visutý 1.

V světnici písaře obročního. Tabule prostřední 2, stoličky malý 2, lůžko pod nebesy 1.

[Dále se nalézala obročna a maštale.]

XI. Tabulky

Sídlo	Stoly	Židle	Stoličky	Lavice	Truhly a truhlice	Almary	Tabule
Bílina (1654)	1	1	3	1			1
Český Krumlov (1607)	1		12 zasedacích			2 almary velký 1 almara ve zdi	4
Drslavice (1595)	1		1			1 almara na registra	1 tabule suknem potažená
Dřevěnice (1676)	1	5 židliček se zábranami	1			1	1 velká, 1 malá
Chotělice (1618)						2 almarky se zámky	1
Jičín (1676)	1		6			2 prostý	2
Jindřichův Hradec (1638)			2 stoličky kožené				
Koloděje (1618)	1	1			1		
Kostelec nad Černými lesy (1611)	1		1			2	
Kratochvíle-Netolické panství (1606)			1 se zábradlím	2	1 truhlice na peníze kovaná, truhlice s šesti přihrádkami	1 almara na registra	
Libochovice (1666)	1	6	2	1			
Loučná nad Desnou (1673)	2	2				5	
Opočno (1635)						2 almary na registra, 3 almarky	
Pernštejn (1648)	1	3					
Roudnice (1589)	3		3	1	1 truhla na věci písařský		
Rychnov nad Kněžnou (1623)	3	4					1 malovaná
Smiřice (1635)	3 prostý	8			1 železná truhla	2 almary velký pozlacený, 1 almara ve zdi, almarka žlutá, 2 almarky pozlacený	1 červená, 1 dubová
Švihov (1666)	1 se šuplíkem					1 almara se šuplaty	1
Teplice (1634)	1 stůl, 1 šrejbyš	2			6 sirotčích truhlic	3 almary hospodářský s přihrádkami	3
Třeboň (1594)	2	2	3	2		5	1
Uhřetěves (1618)	1 stoleček malý černý						
Valdštejnský palác (1634)	2	5					1
Velké Meziříčí (1615)	1		1 bez zábran		1	1	
Vimperk (1595)	2		10 velkých a malých				1
Vojice (1697)					1 hrobová truhla kůží potažená se zámky a dvěma železnými kruhy, malá černá truhlička s penězi		
Vtelně (1623)	1 šrejbyš	3					
Zlatá Koruna (1608)	1		1				1
Žumberk (1618)	2		4		3 sirotčí truhly	1 almarka ve zdi	

Tab. 1. Vybavení kanceláří nábytkem.

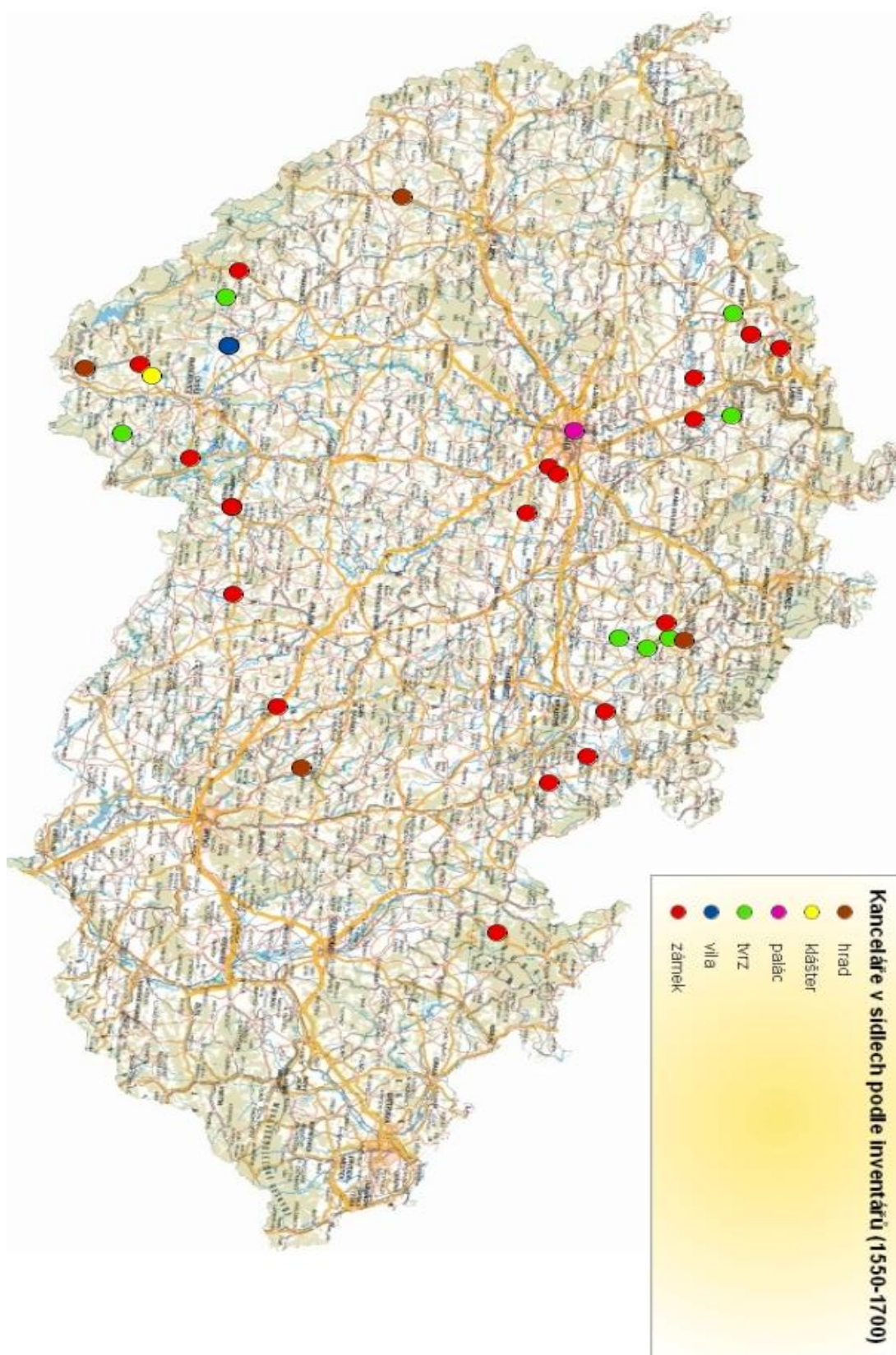
Sídlo	Dveře se zámkem zapaditým	Mříže v oknech
Český Krumlov (1607)	1	2
Dřevěnice (1676)	železné dveře se třemi zámký	12
Chotělice (1618)	2 zámký u dveří a 2 truhly se zámký	
Jičín (1695)	2	7
Kratochvíle-Netolické panství (1606)	2	4
Libochovice (1666)	1	
Rychnov nad Kněžnou (1623)	1	
Smiřice (1635)	1	
Třeboň (1594)	1 dveře a 4 truhly se zámký	6
Vimperk (1595)	1	
Vojice (1697)	1 truhla se zámkem	
Vtelno (1623)	2	
Zahořany (1634)		3
Žumberk (1618)	2 zámký u dveří a 1 truhla se zámkem	2

Tab. 2. Vybavení kanceláří bezpečnostními prvky.

Období soupisu	Kalamář	Posýpátko	Škryptolárky	Tabule a tabulky	Truhlíky	Nůžky k stříhání papíru	Pilníky	Zámky	Ostatní
1. 7. - 31. 12. 1633				2	6				
1. 1. - 31. 6. 1634						2			
1. 1. - 31. 12. 1635						1			
1. 1. - 31. 12. 1636			4			2	1	zámeček k šrajbtiši	
1. 1. - 31. 12. 1637 (dvě nové kanceláře v Petrově dvoře)					9	2 nožičky	2	2 zámky zapadité s rukojetí a klikami	jehla k šiti, sluneční kompas, 12 stoliček
1. 1. - 31. 12. 1639	7	2	2	1		2			
1. 1. - 31. 12. 1640						2	2		vážky k vážení zlata
1. 1. - 31. 12. 1642			6			3	2		nebozizek, vážky k vážení dukátů
1. 1. - 31. 12. 1643			12				3		2 vrtátka, 3 zámky ke stolečku, 2 puc lichter
1. 1. - 31. 12. 1644			10 párů	2		7	3		2 vážky k vážení dukátů, malý "nebozizek", mapa, cirkl
1. 1. - 31. 12. 1645			5				2		vážky k vážení dukátů, mosazné pero, 2 vrtátka, kožené deky na stoly
1. 1. - 31. 12. 1646	2	2					1		
1. 1. - 31. 12. 1647							2		2 "škopky", "džka" na vodu, 3 vrtátka
1. 1. - 31. 12. 1648	1		2			3			kladívko, cirkl, štička k malování hořejších pokojů, 2 mosazná pera od "švédských soldátův vzata", "džka" na vodu, 2 "žbery" na vodu
1. 1. - 31. 12. 1649			5	1		1	2		3 kalendáře kancelářské, 3 nebozizky, cirkl, 2 sluneční kompas
1. 1. - 31. 12. 1650	5	2	2	1		1	2	zámek zapaditý k truhle, v který se peníze důchodní chovají	hodinky bicí a přesejpací, mosazné pero, kladívko, plechy ke kalamářům, kamínek k prubířování zlata
1. 1. - 31. 12. 1652			2						vážky k vážení dukátů
1. 1. - 31. 12. 1653			2			2	1	zámeček zapaditý při registratuře	sukýnko k počítání

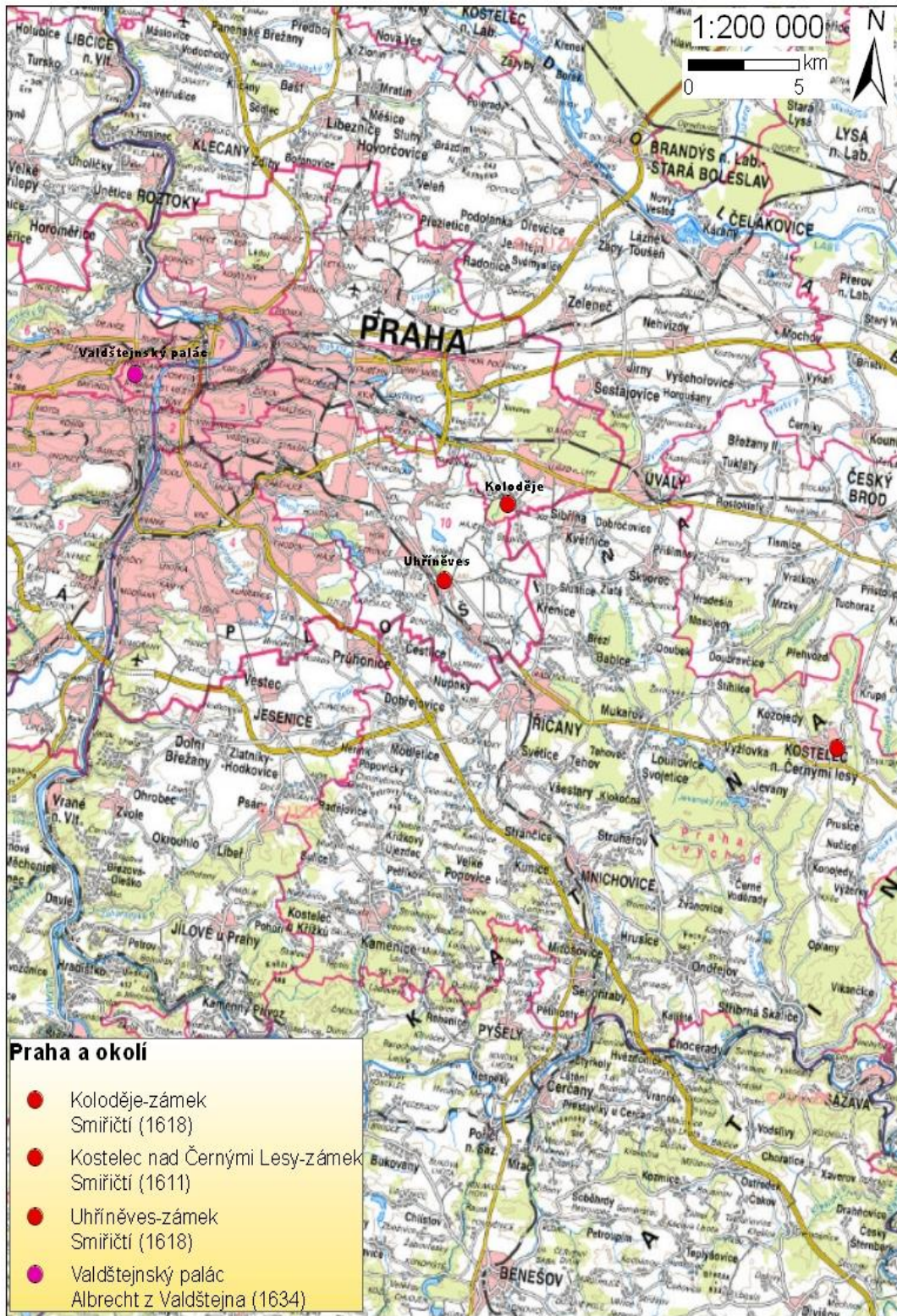
Tab. 3. Inventář nakupovaných věcí na netolickém panství při Kratochvíli (1633-1653).

XII. Mapy

Map. 1. Doklady kanceláří podle inventářů v České republice rozdělené podle typu sídla.

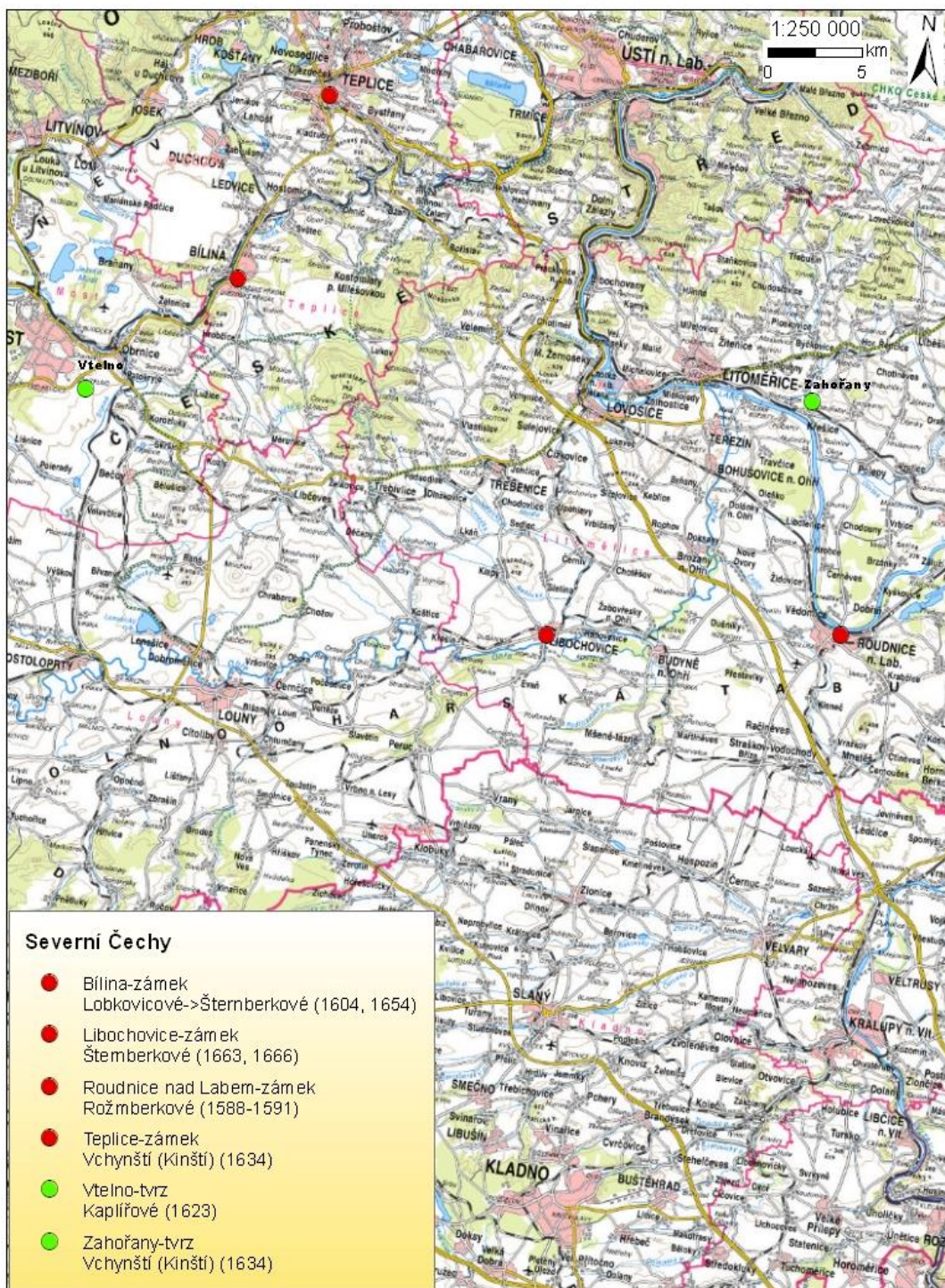
Map. 2. Doklady kanceláři podle inventářů v Praze a okolí.

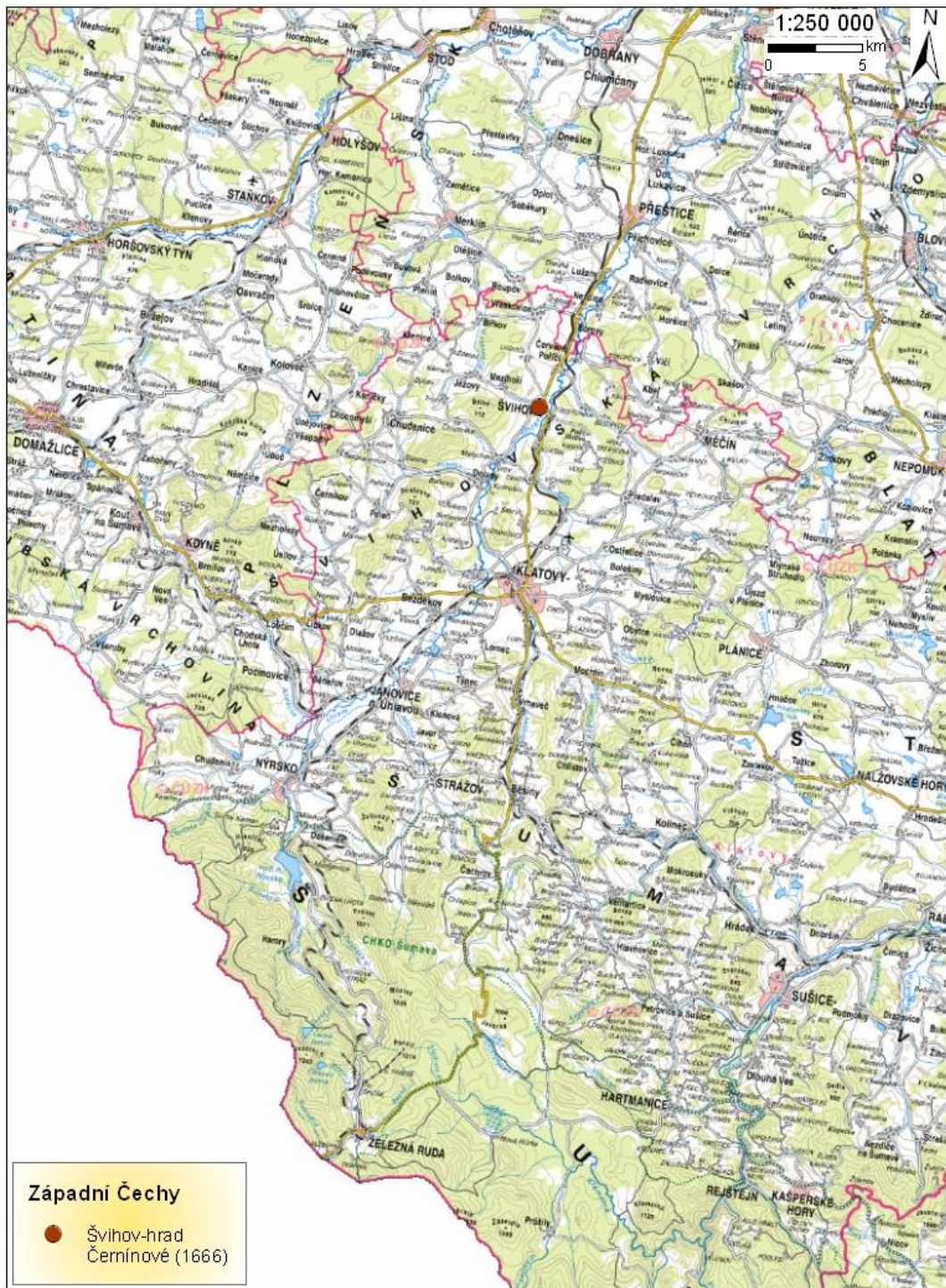
Map. 3. Doklady kanceláři podle inventářů ve východních Čechách.

Map. 4. Doklady kanceláří podle inventářů v severních Čechách.

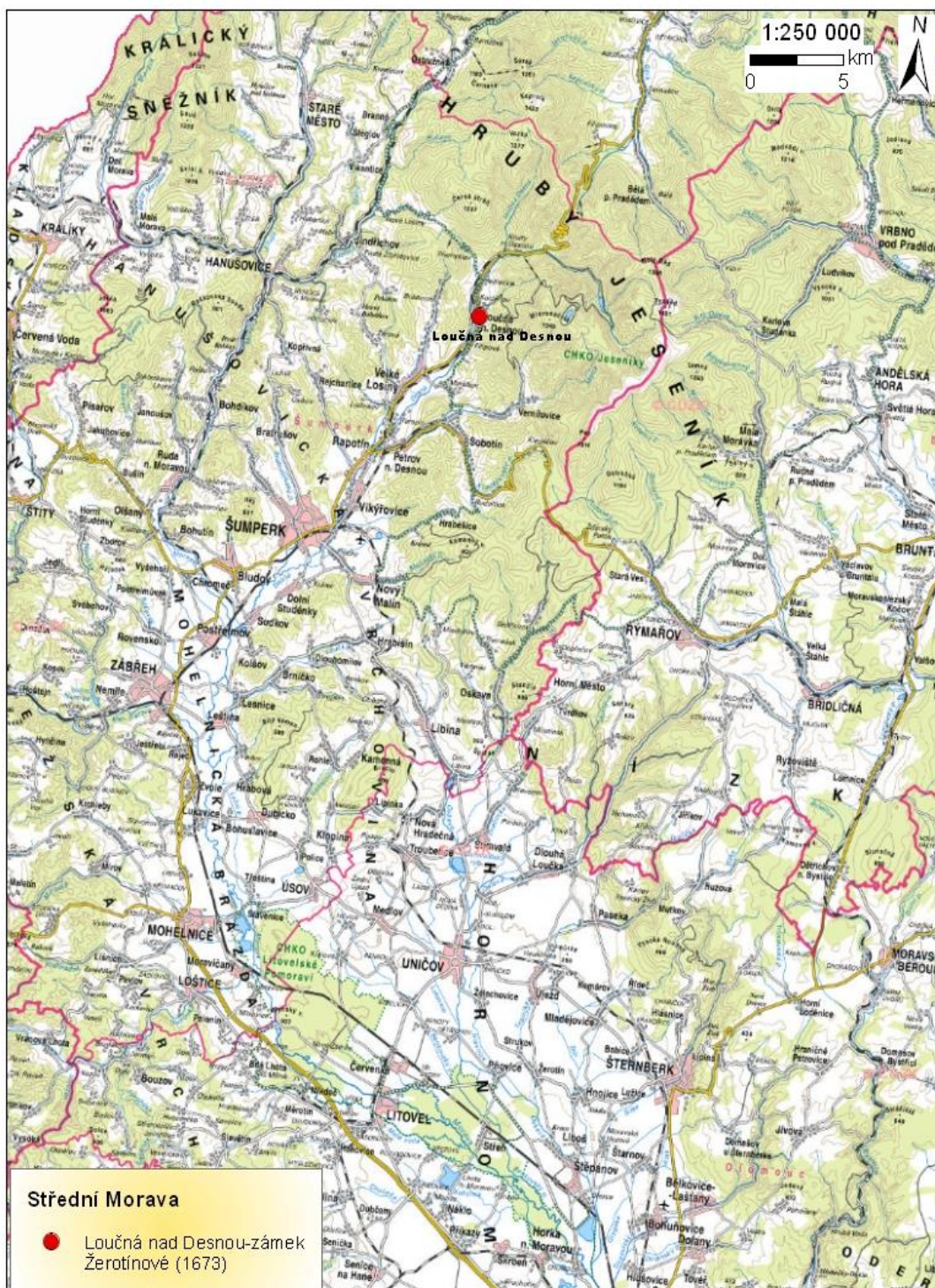
Map. 5. Doklady kanceláři podle inventářů v západních Čechách.

Map. 6. Doklady kanceláři podle inventářů v jižních Čechách.

Map. 7. Doklady kanceláři podle inventářů na střední Moravě.

Map. 8. Doklady kanceláři podle inventářů na západní a jižní Moravě.

XIII. Obrazová příloha

Zápis Svietnicze' d'anczellan	
1. Ká, aqglami d'izvilena' ad Wren' d'uglan'	1.
2. Wren' d'ilem, od d'iten' d'ist'or'ina'ca'	1.
3. Ani g'ati' d'okna' bez' d'iel'	3.
4. Wren' d'ilem, od d'iten' d'ist'or'ina'ca'	3.
5. d'at'ma' d'okna' prot' d'iz'ic'ny'	1.
6. d'wren' d'iz'ad'ny'is'	0.

Obr. 1. Inventář kanceláře v Zahořanech 1634.

Die andere, Strüben		Stuck.
1. d'ing.		2.
2. d'ango d'au'bz.		5.
3. d'au'bz.		2.
4. d'okna'		5.
5. d'au'bz.		1.

Obr. 2. Inventář kanceláře ve Valdštejském paláci 1634.

Inventár Dvora, a dvorských knih vší Panství J. m. Anst. Netolického
 no Slovici přijatých a přijímaných knih, ako od 1. Jani. až do 31. Dec. 1648.

Knihy kancelářské.

Kalendář na Světlo	1
Dvůrský k rozpisování Panství	3
Knihy dvořanské knihy od volání dvorských vzato	2
Knihy k dělení dvorských Podobání	1
Zbírka na Světlo	2
Zbírka na Světlo	1

Obr. 3. Inventář kanceláře na Kratochvíli 1648.

Knihy kancelářské

Knihy dvořanské dvořanské knihy rozpisování dvořanské knihy	1.
Knihy dvořanské dvořanské knihy, dva kalendářy dvořanské, dva dvořanské knihy rozpisování	1.
Knihy dvořanské dvořanské knihy dvořanské knihy dvořanské dvořanské knihy dvořanské	1
Knihy dvořanské dvořanské knihy dvořanské knihy	1.
Knihy dvořanské dvořanské knihy dvořanské knihy	1.
Knihy dvořanské dvořanské knihy dvořanské knihy	7
Knihy dvořanské dvořanské knihy dvořanské knihy	3
Knihy dvořanské dvořanské knihy dvořanské knihy	1
Knihy dvořanské dvořanské knihy dvořanské knihy	1.
Knihy dvořanské dvořanské knihy dvořanské knihy	1.
Knihy dvořanské dvořanské knihy dvořanské knihy	3
Knihy dvořanské dvořanské knihy dvořanské knihy	1
Knihy dvořanské dvořanské knihy dvořanské knihy	1.
Knihy dvořanské dvořanské knihy dvořanské knihy	3.
Knihy dvořanské dvořanské knihy dvořanské knihy	8.

Obr. 4. Inventář kanceláře zámku ve Smřicích 1635.

W. Kancelarski Przeweniste se
 Wignachazy.
 Przejmnie Woban oblanijem i obanij Przew.
 „Wignachazy a Pomocze z Wignachazy Przew.”
 leznym gosc . . . . . 12.
 Tabulo Walcha . . . . . 1.
 Wtul . . . . . 1.
 Tabulo mowoz . . . . . 1.
 Wstolozob i Kancelarski . . . . . 1.

Almore W Kancelarski . . . . . 1.
 a Wstolozob . . . . . 1.
 Wstolozob bez Woban . . . . . 1.
 Wstolozob i Tabradly . . . . . 5.
 bez Tabradly . . . . . 1.
 Wstolozob i Woban Wstolozob . . . . . 4.
 Wstolozob Wstolozob i Woban Wstolozob
 Wstolozob . . . . . 1.
 Wstolozob Wstolozob i Woban Wstolozob
 Wstolozob, Wstolozob Wstolozob Wstolozob
 Wstolozob, Wstolozob Wstolozob Wstolozob
 Wstolozob Wstolozob . . . . .
 Wstolozob Wstolozob . . . . . 1. Wstolozob
 Wstolozob Wstolozob . . . . . 1.
 Wstolozob Wstolozob . . . . . 1.
 Wstolozob Wstolozob . . . . . 1.

Item Truchlitz Dyrotzsch 15 Pöschelitz po inig manachazij

Hauptz Malofdiins Lammstanz	"	1.
Haropanzanz	"	1.
Bilstanz	"	1.
Ligbistatanz	"	1.
Rostialstanz	"	1.
Förjmaozstanz	"	1.
Wingap Wögnachanz Müßstanz	"	57.
Pringzosa	"	1.
Daben	"	1.
Alhimbis	"	76.
Podnis Holzganzel, mazynimj 1. Pfandlo	"	53.

Obr. 5. Inventář kanceláře na tvrzi Dřevěnice 1676.